

Двустранни българо-швейцарски насоки за идентифициране, подкрепа и насочване на жертви на трафик на хора

ПЪЛНА ВЕРСИЯ

СЪВМЕСТНИ УСИЛИЯ ОТ СТРАНА
НА БЪЛГАРИЯ И ШВЕЙЦАРИЯ ЗА
НЕЗАБАВНА И БЕЗУСЛОВНА ЗАКРИЛА НА ЖЕРТВИТЕ
НА ТРАФИК И ПРЕВЕНЦИЯ НА ТРАФИКА НА ХОРА

С ФИНАНСОВАТА ПОДКРЕПА НА ШВЕЙЦАРИЯ
ЧРЕЗ ТЕМАТИЧЕН ФОНД „СИГУРНОСТ“

SWISS-BULGARIAN COOPERATION PROGRAMME
ШВЕЙЦАРСКО-БЪЛГАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

FIZ

• Advocacy and support
for migrant women and
victims of trafficking

ФОНДАЦИЯ „АСОЦИАЦИЯ АНИМУС“ е българска неправителствена организация, която предоставя услуги за директна подкрепа на жертви на насилие, включително и на жертви на трафик на хора. Организацията управлява Националната телефонна линия за пострадали от насилие, денонощен Кризисен център, който функционира като **Транзитен център за жертви на трафик**, както и разнообразни психотерапевтични и социални услуги. „Асоциация Анимус“ е сред учредителите на международната асоциация „Ла Страда“ (La Strada International) – европейска мрежа от независими неправителствени организации, които работят в сферата на превенцията на трафика на хора и подкрепата на жертвите.

FIZ

● Advocacy and support for migrant women and victims of trafficking

FIZ – Застъпничество и подкрепа за жени, мигранти и жертви на трафик е швейцарска неправителствена организация, която се бори за защита на правата на жените мигранти, жертви на насилие и експлоатация. Специализираната програма **FIZ Makasi** предоставя услуги за подкрепа на жени, жертви на трафик, съобразно швейцарския Закон за пострадали от престъпления, като предоставя информация за правата на жертвите, кризисна интервенция, психо-социално консултиране, оценка на риска, настаняване в приют, придружаване от личен довереник по време на наказателното производство, социална интеграция, помощ и подпомагане на доброволното завръщане- FIZMakasi е упълномощена от редица кантони да подкрепя жертвите на трафик.

Изразяваме специална благодарност към основните автори, които работиха по тези Насоки:

Серена Данква и Сузане Сейтер от **FIZ**; Дилияна Маркова и Надя Кожухарова от **Анимус**.

Благодарим на всички експерти, които се включиха в процеса на работа, за техния принос и подкрепа:

Изабела Нет от fedpol, Кристиан Плаши от **Координационното звено за борба с трафика на хора и трафика на мигранти (fedpol)**; Клер Пото Веси и Емили Балестраз от **МОМ** Берн, Добряна Петкова от **НКБТХ**, Димитрина Боянова и Борислав Пъргов от **МВР**, Диана Петрова, Живка Минчева и Мариета Малчева-Ковачева от **МТСП**.

„Двустранни българо-швейцарски насоки за идентифициране, подкрепа и насочване на жертви на трафик на хора“

са изработени по проект „Съвместни усилия от страна на България и Швейцария за незабавна и безусловна закрила на жертвите на трафик и превенция на трафика на хора“, подкрепен финансово от Конфедерация Швейцария чрез тематичен фонд „Сигурност“ на Българо-швейцарската програма за сътрудничество.

Кратка версия на Насоките е отпечатана на български, английски, немски и италиански. Тя може да бъде намерена и на страниците ни:

www.fiz-info.ch и www.animusassociation.org.

Юли 2018

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ	6
Глава 1. ВЪВЕДЕНИЕ	7
1.1 Водещи принципи за работа с жертви на трафик	7
1.2 Права на жертвите: международен правен контекст	10
1.3 Основни права на жертвите, гарантирани от международното право	11
1.4 Контекст в България и Швейцария	11
БЪЛГАРИЯ	11
ШВЕЙЦАРИЯ	14
Глава 2. БЪЛГАРСКИ ЖЕРТВИ НА ТРАФИК В ШВЕЙЦАРИЯ – ПОДКРЕПА И ПРАВА	25
2.1 Разпознаване и идентификация на жертви на трафик на хора	25
2.1.1 Кой са определящите белези за трафик на хора	25
2.1.2 Какви са механизмите за експлоатация в Швейцария	26
2.1.3 Ранна идентификация: как може да се установи, че едно лице е жертва на трафик?	27
2.1.4 Основни участници в процеса на идентификация	30
2.2 Режим относно правото на пребиваване на жертвите	31
2.2.1 Период за възстановяване и размисъл	31
2.2.2 Разрешително за краткосрочно пребиваване (L)	33
2.2.3 Разрешително за пребиваване на основание сериозни лични затруднения	33
2.2.4 Временен прием (F)	34
2.3. Права на жертвите: помощ и подкрепа	35
2.3.1 Право на консултиране и материална подкрепа	35
2.3.2 Право на обезщетение за имуществени и неимуществени вреди	36
2.3.3 Закрила и права в наказателното производство	37
2.3.3.1 Право на информация	37
2.3.3.2 Право на защита	38
2.3.3.3 Право на участие в наказателно производство	40
2.3.3.4 Правна помощ и риск от поемане на разностите по наказателни и граждански производства	40
2.3.4 Програма за защита на свидетели	42
2.4 Защита и подкрепа за жертвите в практиката	43
2.4.1 Първоначален разговор	44
2.4.2 Фаза на приемане	44
2.4.3 Фаза на интервенция	45
2.4.4 Фаза на интеграция	45
2.4.5 Безопасно настаняване	46
2.4.6. Оценка на риска	47
Глава 3. ТРАНСНАЦИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО ЗА ЗАКРИЛА И БЕЗОПАСНО ЗАВРЪЩАНЕ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК НА ХОРА ОТ ШВЕЙЦАРИЯ В БЪЛГАРИЯ	49
3.1. Типични сценарии за завръщане на жертви на трафик от Швейцария в България	49
3.1.1. Завръщане без подкрепа	49
3.1.2. Завръщане с помощта на държавата	49
3.1.3. Завръщане с помощта на НПО	51
3.2. Оценка на риска за завръщане и реинтеграция	52
3.3. Швейцарска федерална помощ за завръщане	54
3.3.1. Бенефициенти и условия	54
3.3.2. Услуги, включени във Федералната помощ за завръщане	56
3.3.3. Подготовка на завръщането	56
3.3.4. Особени случаи: непълнолетни и жертви с настойник/попечител	58
3.3.5. Защита на данните	58
3.3.6. Организация на пътуването и управление на риска при пристигане	58
3.3.7. Помощ за реинтеграция	59
3.3.8. Наблюдение	61

СЪДЪРЖАНИЕ

3.4	Полицейско и съдебно сътрудничество и правоприлагане от гледна точка на жертвите	61
3.4.1	Международна взаимопомощ	62
3.4.2	Свидетели и вещи лица, които се явяват в швейцарски съд	63
3.4.3	Разпит на лица чрез видеоконференция или телефонна конференция	64
3.4.3.1	Разпит чрез видеоконференция	64
3.4.3.2	Интервю чрез телефонна конференция	64
3.4.3.3	Компетентни органи в Швейцария и България	65
3.4.4	Съвместни екипи за разследване, служители под прикритие, контролирани доставки и трансгранично наблюдение	66
3.4.5	Трансфер на наказателното производство в България	66
3.4.6	Трансфер на наказателното производство в Швейцария	68
3.4.7	Огледално наказателно производство	69
3.4.8	Транснационално полицейско сътрудничество за закрила на жертвите	69
3.4.9	Подкрепа за български жертви на трафик, които участват в наказателно производство в Швейцария	70
Глава 4.	БЪЛГАРИЯ: ЗАКРИЛА, ПОДКРЕПА И РЕИНТЕГРАЦИЯ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТРАФИК НА ХОРА В БЪЛГАРИЯ	71
4.1	Завръщане на жертвите в България. Формална и неформална идентификация в България и достъп до услуги	71
4.1.1	Идентификация в България	72
4.1.2	Информирание на жертвата за правата ѝ в България	74
4.1.3	Незабавен и безусловен достъп до услуги	75
4.1.4	Забрана за задържане на жертви на трафик	75
4.1.5.	Оценка на риска	75
4.2	Непосредствена и безусловна подкрепа за жертвите на трафик в България. Специфични права	78
4.2.1	Кризисна интервенция, настаняване и работа със спешните нужди на жертвата	78
4.2.2	Право на период за възстановяване и размисъл	80
4.2.3	Право на правно консултиране	81
4.2.4	Право да не сътрудничат на властите	81
4.2.5	Дългосрочно настаняване, социално включване и реинтеграция по време на престоя в приют	82
4.2.6	Дългосрочна подкрепа	84
4.3	Специфични права и подкрепа за жертви на трафик на хора, които изразят съгласие да сътрудничат на властите за разкриване на престъплението	84
4.3.1	Право на информация	84
4.3.2	Достъп до социални услуги	85
4.3.3	Забрана за наказателно преследване и осъждане	85
4.3.4	Достъп до правна помощ	85
4.3.5	Право на обезщетение	86
4.4	Участие на жертвата в наказателното производство в България. Предотвратяване на вторична виктимизация	87
4.4.1	Досъдебно производство	88
4.4.2	Съдебно производство	89
4.4.3	Защита на личните данни и конфиденциалност	91
4.4.4	Подкрепа за жертвите: информирание, консултиране и правно представителство	92
4.4.5	Защита на сигурността	92
4.4.6	Изслушване на жертвата	93
4.5	Работа по случаи на деца, жертви на трафик	94
4.5.1	Идентификация и завръщане	94
4.5.2	Оценка на риска	94
4.5.3	Закрила и подкрепа за децата, жертви на трафик	94
4.5.4	Специални мерки за децата, жертви на трафик	95
Приложение 1:	Съответни международни и регионални законодателни актове	96
Приложение 2:	Съответни законодателни актове на Европейския съюз	97
Приложение 3:	Съответни двустранни споразумения между ЕС и Швейцария	98
Приложение 4:	Съответни български законодателни актове	98
Приложение 5:	Съответни швейцарски законодателни актове	99
Приложение 6:	Институции и организации в България	100
Приложение 7:	Институции и организации в Швейцария	105

Осемнадесетгодишно момиче от България се влюбва в сериозен и стабилен мъж и заминава с него за Швейцария, за да работят и печелят пари за съвместното си бъдеще. Там той я насилва да проституира. Друга млада жена от България е принудена да търси средства за болната си майка. Отчаяна, тя се доверява на непозната жена, която я отвежда в Швейцария с обещанието, че ще работи като камериерка в хотел. Истината се оказва друга – жената е принудена да проституира.

Това са само две от реалните истории, представени в **Двустранните българо-швейцарски насоки за идентифициране, закрила и насочване на жертви на трафик**. Това са само два от многото случаи на трафик от България към Швейцария. Много българи, които търсят по-добри възможности за препитание, стават жертва на трафик с цел сексуална или трудова експлоатация в Швейцария. Как двете жени успяват да се спасят и какво е бъдещето им ще научите на страниците на този документ. Ще разберете как работят швейцарските институции, за да идентифицират жертвите на трафик и да им окажат помощ. Ще демонстрираме как си сътрудничат българските и швейцарските организации, за да осигурят безопасно завръщане на жертвите. Ще разберете каква е съдбата на двете жени в България и как българските власти ги закрилят и подпомагат.

Създаването на Насоките е по инициатива на българската организация Фондация „Асоциация Анимус“ и на швейцарската организация FIZ – Застъпничество и подкрепа за жени мигранти и жертви на трафик. Двете организации са водещи в своите страни в директната помощ и грижа за жертви на трафик. Те са си сътрудничели неведнъж в подкрепата и закрилата на български жертви, които са идентифицирани в Швейцария и се завръщат в България.

Целта на тези Насоки е да подобрят сътрудничеството между швейцарските и българските институции, като представят съществуващите практики за идентификация, закрила и насочване на жертвите.

Но Насоките са създадени най-вече за да се подобри положението на жертвите. Доброто двустранно сътрудничество между България като страна на произход и Швейцария като страна на дестинация е най-сигурната възможност за жертвите да се измъкнат от трафика и да се възстановят. Тези Насоки ще допринесат за пълното и ефективно спазване на правата на жертвите и в двете държави. Пострадалите ще получат адекватна грижа в Швейцария, ще бъдат информирани за възможностите за подкрепа в България и ще се подсигури безопасното им завръщане и закрила в родината им. Ето защо жертвите присъстват в тези Насоки не само с личните си истории, а най-вече чрез своята гледна точка, на която е отделено специално място в полетата, озаглавени **„За жертвите е важно!“**. В правния език засегнатите от трафик на хора се смятат за „жертви“ или „пострадали“, но ние смятаме, че те са преди всичко **оцелели от трафик на хора**, които са развили свои собствени стратегии за справяне с тежко насилие и експлоатация.

Насоките са създадени от екип от български и швейцарски експерти. Той включва представители на Фондация „Асоциация Анимус“ и FIZ, Международна организация по миграция (МОМ Берн), Федералната полиция (fedpol), Швейцарско координационно звено за борба с трафик на хора и трафик на мигранти, българското Министерство на вътрешните работи, Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ) и Министерството на труда и социалната политика (МТСП). Насоките са предназначени за различни професионалисти, които работят директно с жертви на трафик – полицейски служители, консултанти, социални работници, адвокати и др. Те са практически ориентирани, така че експертите и от двете държави да могат лесно да открият информация за съществуващите мерки и процедури и тяхното изпълнение в България и Швейцария. Надяваме се Насоките да бъдат полезни за всички, които са се ангажирали с нелеката задача да противодействат на трафика на хора, и да ги окуражат и мотивират да подкрепят и разбират по-добре жертвите на трафик.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

fedpol	Федерална служба „Полиция“ на Швейцария
GRETA	Експертна група срещу трафика на хора
ВКС	Върховен касационен съд
ГД	Главна дирекция
ГДБОП	Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“
ГДГП	Главна дирекция „Гранична полиция“
ДАБ	Държавна агенция за бежанците
ДАЗД	Държавна агенция „Закрила на детето“
ДСМ	Държавен секретариат по миграция
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане“
ЕАСТ	Европейска асоциация за свободна търговия
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЗБТХ	Закон за борба с трафика на хора
МВнР	Министерство на външните работи
МВР	Министерство на вътрешните работи
МОМ	Международна организация по миграция
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МЦРМП	Международен център за развитие на миграционни политики
НБПП	Национално бюро за правна помощ
НК	Наказателен кодекс
НКБТХ	Национална комисия за борба с трафика на хора
НМН	Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик
НПК	Наказателно-процесуален кодекс
НПО	Неправителствена организация
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
ООН	Организация на обединените нации
ОСНК	Общо събрание на наказателните колегии
ОССЕ	Организация за сигурност и сътрудничество в Европа
ПВР	Правосъдие и вътрешни работи
СЕР	Съвместни екипи за разследване
СЗВД	Служби за защита на възрастни и деца
СРС	Специални разузнавателни средства
ТМН	Транснационален механизъм за насочване на жертви на трафик

1.1. Водещи принципи за работа с жертви на трафик

Насоките за идентифициране, закрила и насочване на жертви на трафик имат за своя основна цел да защитават правата на жертвите в България и в Швейцария. Те предлагат подход на работа, който е фокусиран върху пострадалите. В съответствие с тази главна цел организациите и лицата, които ще прилагат Насоките, приемат да следват водещите принципи на работа, заложи в концепцията за Транснационален механизъм за насочване (ТМН) на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ), споразумение за сътрудничество в областта на цялостната трансгранична подкрепа и/или насочване на идентифицирани или потенциални жертви на трафик на хора, както и водещите принципи на ОССЕ за Национални механизми за насочване (НМН), а именно:¹

■ **да предоставят незабавна и безусловна подкрепа на жертвите на трафик**, включително достъп до центрове за настаняване, медицинска, правна, социална и психологическа помощ, независимо от решението на жертвата да сътрудничи или не на правоохранителните органи;

■ **да прилагат приоритетно мерки за осигуряване на безопасност и сигурност** на жертвата на трафик и лицата, предоставящи услуги;

■ **да предоставят обективна и точна информация относно правата и задълженията на жертвите на трафик**, без да създават лъжливи очаквания; да информират жертвите за техните права и възможни действия, както и за последствията от тях, по достъпен и разбираем начин;

■ **да спазват стриктно правилата за поверителност и защита на личните данни**, като предоставят със съгласието на жертвата само тази информация, която е необходима за изпълнението на мерките за безопасност и сигурност; да пазят поверителна информация за жертвата, за да се избегне риск от дискриминация;

■ **да се отнасят с всички жертви на трафик справедливо, с достойнство и без дискриминация**, основана на етническа принадлежност, раса, сексуална ориентация, религия и др- или на основание история на експлоатация, злоупотреба или работа в секс индустрията;

■ **да защитават интересите на жертвите на трафик**, като зачитат правата на жертвите и приоритизират нуждите им съобразно съответната правна рамка; да изпълняват всички мерки по начин, който не нанася и не нарушава благосъстоянието на жертвите на трафик;

¹ *Националният механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик в България (НМН) беше разработен в съвместен проект на Фондация „Асоциация Анимус“ и La Strada International в сътрудничество с НКБТХ по проект „Създаване на Национален механизъм за насочване на жертви на трафик в България“ (2008.2010), финансиран от програма MATRA на Министерството на външните работи на Кралство Нидерландия. Принципите са адаптирани за нуждите на настоящите Насоки.*

да се уверят, че жертвите участват във вземането на всички решения, свързани с тях, като се съобразяват с автономността им и им предоставят подкрепа при вземането на решения;

да получат информираното съгласие на жертвите на трафик по всички изпълнявани мерки; да ги информират за правата им и за възможните действия и последици по достъпен и разбираем начин;

да се отнасят индивидуално към жертвите на трафик в зависимост от техните нужди, интереси и обстоятелства и да изготвят индивидуален план за действие, съобразен със специфичните им нужди, интереси, физическо и психическо състояние и ресурси;

да предоставят емоционална подкрепа на жертвите на трафик, като проявяват разбиране, приемане и уважение; да създават усещане за безопасност, да подкрепят силните им страни и да уважават свободата и автономността на жертвите;

да не се отнасят обвинително, да спазват чл- 26 на Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора за неналагане на наказания на жертвите за тяхно участие в незаконни дейности, доколкото те са били принудени да правят това;

да уважават страданието и да проявяват съчувствие към насилието и травмата, преживени от жертвите, и към техните различни реакции;

да уважават правата, интересите и благосъстоянието на децата и да предоставят на деца, жертви на трафик, адекватна информация и възможност да изразят желанията и притесненията си на всеки етап от процеса в зависимост от възрастта и нивото им на разбиране. Интересите на детето трябва да бъдат от първостепенна важност при предприемането на всички действия;

Да не причиняват вреда! Дори ако намеренията им са добри, участниците в процеса може да влошат ситуацията на жертвата, без да го съзнават. При всички действия, предприети в процеса на подпомагане и взаимодействие с жертвата, трябва да вземат предвид евентуалните последици;

1.2. Права на жертвите: международен правен контекст

Представените по-долу документи описват правата на жертвите на трафик и определят основните задължения на държавите за противодействие на трафика на хора съгласно международното право.

Приетият през 2000 г. **Протокол за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика с хора, особено жени и деца, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност (Протоколът от Палермо)** е основен международен правен инструмент в областта на трафика на хора. Той е ратифициран от почти всички държави в света, включително България (през 2001 г.) и Швейцария (през 2006 г.). Протоколът от Палермо е първият международен инструмент, който обхваща всички сектори на трафика на хора, и първият, който съдържа международно съгласувано и правно обвързващо определение за трафик. Според документа, трафик на хора представлява „набирането, транспортирането,

прехвърлянето, укриването или приемането на хора чрез заплаха или използване на сила или други форми на принуда, отвлечане, измама, заблуда, злоупотреба с власт или с уязвимо положение или чрез даване и получаване на плащания или други облаги за получаване съгласието на лице, което има контрол върху друго лице, с цел експлоатация“. Протоколът от Палермо съдържа и разпоредби за криминализиране на трафика, които задължават всички държави, страни по Протокола, да прогласят трафика на хора за престъпление и да санкционират деянията, залегнали в дефиницията. Важно за настоящите Насоки е, че Протоколът изрежда конкретните мерки за защита на жертвите, включително правото да останат временно или постоянно на територията на приемащата държава, също и безопасното и навременно репатриране до държавата, чийто гражданин е жертвата или в която тя пребивава за постоянно.

Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора (Конвенцията на Съвета на Европа) е приета през 2005 г. Тя описва стандартите за изпълнение на мерките за борба с трафика на хора от гледна точка на правата на човека и поставя фокус върху закрилата на жертвите. Конвенцията е ратифицирана от всички държави, членки на Съвета на Европа, с изключение на пет, като България я ратифицира през 2008 г., а Швейцария – през 2013 г. Конвенцията използва определенията за трафик на хора и експлоатация от Протокола от Палермо и изрежда редица от права за жертви на трафик, в частност правото да бъдат идентифицирани като жертви и да имат право на закрила и подкрепа. В Конвенцията се прави разлика между възрастни и деца, като в дефиницията за трафик на непълнолетни лица не е задължително да присъства насилие като средство. Предвиждат се специални мерки за подкрепа и закрила на деца, жертви на трафик, включително назначаването на законен представител на непридружени непълнолетни лица, който да представлява интересите им пред всички институции, специална закрила по време на разследването и наказателното производство и специални усилия, за да се създадат защитени условия за децата, които да ги направят по-малко податливи към опасностите на трафика на хора.

На ниво Европейски съюз, т.е. **отнасящо се само до България, но не и до Швейцария**, съществуващата **Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2011 г. относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него** (Директивата за трафика) е най-пряко приложимият правен инструмент. Директивата за трафика заменя **Рамковото решение от 19 юли 2002 г. относно борбата с трафика на хора** и дава повече права на жертвите в наказателното производство. Освен това Директивата съдържа разпоредби относно наказателното преследване на извършителите и изработването на национални механизми за мониторинг. Директивата разширява спектъра на престъплението трафик на хора, като включва и други форми на експлоатация, напр. принудителна просия, експлоатация на престъпни дейности и трафик на хора с цел премахване на органи. Документът задължава държавите членки да предоставят подходяща закрила и подкрепа за жертвите преди, по време на и след наказателното производство, също както и да вземат мерки за осигуряване на достъп на жертвите до обезщетения и за превенция на трафика на хора. Тъй като Швейцария не е член на ЕС, тя не е обвързана от европейското законодателство, но то би могло да послужи като необвързващи стандарти и принципи.

Други международни и регионални договори, които имат отношение към правата на жертвите, са изброени в Приложение 1. Приложение 2 съдържа съответните нормативни актове на ЕС, приложими в България, а в Приложение 3 са изброени съответните двустранни споразумения между ЕС и Швейцария. В Приложение 4 се съдържат приложими национални нормативни актове в България, а в Приложение 5 – приложими национални нормативни актове в Швейцария, свързани с трафика на хора.

1.3. Основни права на жертвите, гарантирани от международното право

ПРАВО НА ЗАКРИЛА И ПОДКРЕПА

Жертвите имат право на подкрепа, предоставяна с тяхно информирано съгласие. Тази подкрепа включва безопасно настаняване, психологическа и материална помощ, достъп до спешна медицинска помощ, преводачески услуги, консултации относно правата на жертвата и наличните правни услуги, подкрепа за защита на правата и интересите на жертвата по време на наказателното производство. Децата, жертви на трафик, имат право на достъп до образование. Подкрепата се предоставя независимо дали жертвата е склонна да сътрудничи в наказателното производство.

ПРАВО НА ПЕРИОД ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РАЗМИСЪЛ

Жертвите на трафик имат право на период за възстановяване и размисъл, за да могат да вземат информирано решение дали да свидетелстват и сътрудничат в наказателното производство. През този период на жертвите не трябва да се задават въпроси, свързани с извършителите или подробностите за престъплението, а пострадалите имат право на подслон, правно консултиране и психологическа подкрепа, за да се възстановят емоционално.

ДОСТЪП ДО ПРАВНА ПОМОЩ

Жертвите имат право на адвокат, който да ги представлява, да защитава правата им, да ги информира относно ролята им в наказателното производство, да защитава интересите им и да се увери, че тяхната гледна точка се взема предвид по време на процеса. Това включва гражданско или друг вид производство, за компенсация за нанесените щети.

ПРАВО НА ИНФОРМАЦИЯ

Жертвите на трафик имат право на информация относно техния статут, права и съответните съдебни и административни процедури, включително информация за наличните възможности за обезщетение. Тази информация трябва да бъде предоставяна от всеки служител, който е идентифицирал лицето като жертва на трафик, също както и от социални работници и адвокати.

ПРАВО ДА НЕ СЪТРУДНИЧИ НА ПРАВООХРАНИТЕЛНИТЕ ОРГАНИ

Жертвите имат право да не сътрудничат на правоохранителните органи.

ПРАВО НА ЗАЩИТА НА ЛИЧНАТА НЕПРИКОСНОВЕНОСТ

Жертвите имат право техният личен живот и самоличност да бъдат защитени. Те имат право да поискат животът и самоличността им да бъдат защитавани по време на наказателното производство, като не се допуска присъствие на медии и граждани в съдебната зала.

ПРАВО НА ЗАЩИТА НА ФИЗИЧЕСКАТА НЕПРИКОСНОВЕНОСТ

Жертвите имат право на защита на физическата им неприкосновеност. Те трябва да дават информираното си съгласие преди извършването на каквито и да е медицински или друг вид прегледи.

ПРАВО НА МЕРКИ ЗА ЗАКРИЛА И ТРЕТИРАНЕ С УВАЖЕНИЕ И ДОСТОЙНСТВО

Ако жертвите свидетелстват в наказателното производство, те имат право на мерки за закрила с оглед тяхната безопасност и на уважително и достойно отношение. Жертвите на трафик имат право да бъдат защитавани от заплахи, обиди, сплашване и други форми на насилие преди, по време на и след разследването и наказателното производство. Полицията трябва да следи за безопасността и сигурността на жертвите.

ПРАВО НА ОБЕЗЩЕТЕНИЕ

Жертвите на трафик имат право на адекватно и ефективно обезщетение, както за материалните, така и за и нематериални щети, които са претърпели. Компенсациите може да включват заплащане за медицинско, физическо или психиатрично лечение, транспорт, временно настаняване, пропуснати доходи или средствата, които жертвата е спечелила за трафиканта, съдебни такси и заплащане за нематериални щети, свързани с емоционалния стрес, болката и страданието, преживени от жертвата в резултат на престъпленията, извършени срещу нея.

ЗАБРАНА ЗА ЗАДЪРЖАНЕ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК

Жертвите на трафик не трябва да бъдат задържани под арест или държани в приюти от затворен тип или други институции с условия, близки до тези на места от затворен тип. Жертвите не могат да бъдат задържани като незаконни мигранти/мигранти без документи в резултат на въвличането им в незаконни дейности като проституция и нелегален труд.

ЗАБРАНА ЗА НАКАЗАТЕЛНО ПРЕСЛЕДВАНЕ И ОСЪЖДАНЕ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК

Жертвите на трафик на хора не трябва да бъдат обвинявани или съдени за проституция или незаконни дейности, които са били принуждавани да извършват.

РАЗРЕШЕНИЕ ЗА ВРЕМЕННО ПРЕБИВАВАНЕ И ПРЕБИВАВАНЕ НА ХУМАНИТАРНИ ОСНОВАНИЯ

Жертви, които са без документи/мигранти, имат право на временно пребиваване за периода, докато трае наказателното или друго производство, ако след края на периода за размисъл решат да сътрудничат на властите. Ако завръщането в страната на произход застрашава живота и здравето им, жертвите на трафик имат право да кандидатстват за убежище или за разрешение за пребиваване на хуманитарни основания.

РЕПАТРИРАНЕ И ГАРАНЦИИ ПРОТИВ ПОВТОРНО ВЪВЛИЧАНЕ В ТРАФИК НА ХОРА

Жертвите имат право, ако желаят, да се завърнат в родината си без излишно или неоправдано забавяне и при гарантиране на сигурността им. Безопасността на жертвите и семействата им трябва да бъде вземана предвид при всяко решение за репатриране.

1.4. Контекст в България и Швейцария

БЪЛГАРИЯ

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ КОНТЕКСТ/ ФАКТОРИ, СТИМУЛИРАЩИ ЗАМИНАВАНЕ/ УЯЗВИМИ ГРУПИ/ ТЕНДЕНЦИИ

Според данни на Евростат, независимо че повечето жертви на трафик в Европейския съюз (ЕС) идват от Африка и Азия, България е една от основните страни на произход в ЕС, наред с Румъния, Холандия, Унгария и Полша. България е предимно страна на произход на жертви на трафик и в по-малка степен страна на транзит и дестинация. Страната следва основните

тенденции за страните на произход в ЕС – приблизително 80% от регистрираните жертви са жени, а около 70% са трафикирани с цел сексуална експлоатация.

Според последните два годишни доклада (за 2015 и 2016 г.)² на Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ), повечето жертви от България са трафикирани в **Германия, Италия, Гърция, Кипър, Франция, Великобритания, Австрия, Швеция, Белгия, Холандия и Швейцария**. Много от жертвите са експлоатирани в родината си преди да бъдат изведени навън.

Социално-икономически контекст: България преминава през бавен и труден процес от социалистическо към либерално и демократично общество. Страната се присъединява към Европейския съюз през 2007 г., но все още е сред най-бедните страни в Европа и остава държава членка с най-нисък стандарт на живот. Европейската интеграция на България напредва много бавно, особено в областите на правосъдието, образованието и социалното подпомагане. Последният доклад на ЕК за България сочи, че въпреки известен напредък по определени финансови и икономически показатели съществуващата нестабилност на пазара на труда продължава да възпрепятства растежа. В същото време броят на икономически неактивните и дългосрочно безработни граждани е голям, а тревожно много младежи не са заети с труд, образование или квалификация. Значителен дял от населението е застрашено от бедност и социално изключване, което представлява сериозен икономически и социален проблем. Социалната система не предоставя адекватна подкрепа, а високорисковите групи включват деца, възрастни, роми и населението в селските райони. Сивата икономика остава ключов за страната проблем. Образователната система не е в състояние да даде на учениците необходимите умения, а достъпът до качествено образование е неравнопоставен. Основните проблеми в системата на здравеопазването са ограниченият достъп, недостатъчното държавно финансиране и слабите резултати от лечение.

Проучване на факторите, стимулиращи миграцията в чужбина във връзка с трафика на хора от България към Западна Европа³, идентифицира бедността като главен **фактор** и основна мотивация български граждани да търсят възможности за реализация и по-добри условия на живот в чужбина. Наред с високата безработица в страната (особено сред младите хора), ниското заплащане в обществения сектор насърчава корупцията сред държавните служители и улеснява съществуването на престъпни мрежи. Високата относителна бедност е пряко свързана с липсата на алтернативни възможности. Живеещите в условия на крайна бедност лесно стават жертви на експлоатация и насилие, защото животът при такива условия не е много по-различен от това, на което са свикнали. Липсата на алтернативни възможности е по-силно осезаема в малките градчета в провинцията, където се наблюдава продължаващ процес на обезлюдяване. Липсата на образование поддържа непрекъснат цикъл на живот без възможности, тъй като бедните и маргинализирани семейства често изпращат децата си на работа, а не на училище, което води до неграмотност и още по-голяма уязвимост. В ромската общност липсата на семейна подкрепа и вредните практики, като ранни бракове и продажба на непълнолетни момичета за булки, проституция или джебчийство, са допълнителни

²Доклад за България за 2017 г. 2017 Европейски семестър: Оценка на напредъка в структурните реформи, предотвратяването и коригирането на макроикономическите дисбаланси, COM (2017) 90 final.

³Принудителни и притегателни фактори за трафика на хора от България към Западна Европа. Изследователски доклад (декември 2015 г.), изготвен от Дена Попова и Донка Петрова, Фондация „Асоциация Анимус“; в рамките на този проект.

фактори, които увеличават уязвимостта към трафик на хора.

Търсенето на неквалифицирана и евтина работна ръка в Западна Европа е един от основните **привличащи фактори**. Нуждата от неквалифицирани работници в сферите на услугите, земеделието, строителството и секс индустрията продължава да нараства. В комбинация с рестриктивните миграционни политики това създава идеални условия за организирани мрежи за трафик на хора. Глобализацията и технологиите улесняват трансграничния поток на информация, идеи, търговия и хора, но също така и дейността на престъпните групировки (за трафик на хора). Хората научават за стандарта на живот и възможностите в други държави и стават лесна плячка на лъжливи обещания за по-добри перспективи в чужбина.

Уязвими групи:

Жени (на възраст 15.50 г.) и младежи (особено роми, етнически турци, млади хора, деца и младежи, настанени в домове, живеещи в отдалечени селски райони, често без образование) са най-рисковите групи и потенциални жертви на трафик на хора. Често в мрежите на трафикантите попадат деца от проблемни семейства, които са били жертви или свидетели на домашно насилие. През последните две години повечето пълнолетни жертви биват трафикирани с цел принудителен труд (трудова експлоатация или заробване) или просия. Жените и децата (вкл. момчета) най-често биват трафикирани с цел сексуална експлоатация или просия.

Тенденции:

Според годишните доклади на НКБТХ от 2015 и 2016г., тенденциите в трафика на хора остават постоянни. България продължава да бъде предимно страна на произход на жертви на трафик и в по-малка степен страна на транзит. Трафикът на хора с цел сексуална експлоатация остава най-разпространената форма на трафик, следван от трафик с цел трудова или друг вид експлоатация. През последните няколко години случаите на трафик на хора с цел трудова експлоатация са се увеличили: от 67 досъдебни производства за трафик на хора, образувани през първите девет месеца на 2016 г., 12 са за трафик с цел трудова експлоатация. Друга видима тенденция е нарастващият брой на жертвите на трафик със специални нужди, напр. умствени и физически увреждания, хронични заболявания и психически разстройства. Също така нараства и броят на регистрираните жертви мъже с различна сексуална ориентация и сексуална идентичност, които биват трафикирани с цел сексуална експлоатация.

Фондация „Асоциация Анимус“ наблюдава следните тенденции при работата си с жертви на трафик:

■ Много от жертвите на трафик се опитват да останат в страната на дестинация и в последните години все по-малко от тях търсят помощ за завръщане в България. Едно възможно обяснение за това явление е свободното движение на хора след приемането на България в ЕС и възможността български граждани законно да работят и пребивават в Швейцария за период до 90 дни годишно (към 1 юни 2016 г.). Друг фактор, който може би оказва влияние върху решението на жертвите на трафик на хора да останат в страната на дестинация е непознаването на правата им на жертви на трафик, които имат в България, и помощта, която могат да получат при завръщането си.

■ Случаите на сексуална експлоатация са по-лесни за разпознаване от специалистите, които идентифицират жертви на трафик на хора, отколкото другите форми на експлоатация. Лицата, принуждавани да проституират, са по-склонни да се идентифицират сами като жертви и да потърсят помощ и подкрепа от държавните органи и НПО.

Пострадалите от трафик целтрудова експлоатация е по-трудно да бъдат идентифицирани от специалистите или да се самоидентифицират като жертви.

Преглед на законодателната рамка и на политиките за противодействие на трафика на хора в България

България е страна по Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и Протокола от Палермо от 2000 г., също както и по Конвенцията на Съвета на Европа и няколко други инструмента на Съвета на Европа, които имат отношение към трафика на хора. Освен това, като член на ЕС от 1 януари 2007 г. законодателството на ЕС е задължително за България. Пълен списък на съответните задължителни международни и регионални правни инструменти е поместен в Приложение 1.

В България престъплението „трафик на хора“ е криминализирано през 2002 г., като в **Наказателния кодекс (НК)**, в Глава II „Престъпления срещу личността“, е добавен нов Раздел IX „Трафик на хора“. Съгласно Протокола от Палермо и Конвенцията на Съвета на Европа, дефиницията на трафик на хора в българския НК включва три компонента: действие („набиране, транспортиране, прехвърляне, укриване или приемане на хора“); употребата на определени средства („заплаха, използване на сила, принуда, заблуда, измама, отвличане, злоупотреба с власт или с уязвимо положение или чрез даване и получаване на плащания или други облаги за получаване съгласието на лице, което има контрол върху друго лице“); и цел експлоатация („като минимум експлоатиране на проституцията на други лица или други форми на сексуална експлоатация, принудителен труд или услуги, робство или дейности, сходни с робството, заробване или отнемане на телесни органи“). По отношение на трафика на деца е без значение дали са били използвани споменатите по-горе средства.

Законът за борба с трафика на хора влиза в сила на 1 януари 2004 г. Той определя законовите задължения на различните държавни институции, които противодействат на трафика на хора, и тяхното взаимодействие, като насърчава сътрудничеството с НПО. Законът регулира и създаването на национална и местни комисии за борба с трафика на хора и създава правни механизми за разработването на годишна национална програма, приемана от Министерския съвет. В него са изброени и различните мерки за предотвратяване трафика на хора и защита и подкрепа за жертвите, включително създаването на приюти за временно настаняване на жертви на трафик, центрове за закрила и подкрепа и специални мерки за защита на жертвите по време на наказателното производство.

През 2009 г. чрез изменения в **Наказателния кодекс** се криминализира използването на услуги, предоставяни от жертви на трафик, а през 2013 г. дефиницията на престъплението „трафик на хора“ в НК и в Закона за борба с трафика бяха уеднаквени. Списъкът с формите на експлоатация е допълнен и включва принудителна просия и отнемане на тъкани, телесни течности и клетки. През 2013 г. в НК е добавена клауза за ненаказуемост на жертви на трафик в съответствие с Конвенцията на Съвета на Европа, с която е въведена забрана за криминализиране на действия, извършени от жертви на трафик, в това им качество.

Проституцията в България не е легална, но не е и изрично криминализирана. Организирането ѝ обаче (чрез публични домове, организирани групи, занимаващи се с проституция, или други форми на сводничество) е забранено. Според българския Наказателен кодекс, следните действия се определят като престъпни: сводничество/въвличане в проституция;

организиране и предлагане на места за проституция; насилствено въвличане в проституция и проституция на малолетни; трафик на хора с цел проституция. Разпоредба от 1975 г. дефинира „нетрудови доходи, получени по неморален начин“, които се отнасят и до проституиращите: „Пълнолетно работоспособно лице, което продължително време не се занимава с общественополезен труд, като получава нетрудови доходи по непозволен или неморален начин, се наказва с лишаване от свобода до две години или с пробацията.“ Проституиращите, особено тези, които работят на улицата, може да бъдат задържани до 24 часа за нарушаване на обществения ред или липса на лични документи. Според експерти, „разпоредбата за безделничество“⁴ е правен анахронизъм, който трябва да отпадне.

Националният механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик (НМН) е утвърден през ноември 2010 г., след като е изготвян в продължение на няколко години от 2008 г. от правителствени, неправителствени и международни организации по инициатива на фондация „Асоциация Анимус“/Ла Страда България. НМН е рамка за сътрудничество, чрез която държавните институции изпълняват задълженията си да защитават и насърчават правата на жертвите на трафик в партньорство с гражданското общество. НМН очертава ролите и ангажиментите на всички участници и определя конкретните мерки и стъпки за идентифициране и насочване на жертви на трафик. Механизмът е обновен през 2016 г. с цел да бъдат отразени актуалните законодателни промени и променящите се тенденции и подходи в областта на трафика на хора. НМН е официално приет от Министерския съвет през юли 2016 г., като към момента е със статут на подзаконов нормативен акт.

Законът за закрила на детето и неговите подзаконови актове представляват законодателната рамка за закрилата на всички деца, включително деца в риск (което включва жертви на трафик), и определя правата на децата в административни и съдебни процедури. Идентифицирането на деца, жертви на трафик, и насочването им към услуги за подкрепа следва правилата и процедурите, описани в **Координационен механизъм за реферирание и обгрижване на непридружени български деца и деца, жертви на трафик на хора, връщащи се от чужбина** (приет през 2005 г. и периодично обновяван). Той определя системата за междуинституционално насочване на деца, жертви на трафик, и задължава участниците в борбата срещу трафика на деца да си сътрудничат. При изпълняването на Координационния механизъм участниците са водени от принципите за най-добрия интерес на детето, обмяната на информация и сътрудничеството между институциите и мултидисциплинарния подход на национално и местно ниво. Координацията по изпълнението на механизма е отговорност на министъра на вътрешните работи и председателя на Държавната агенция за закрила на детето.

Законът за правната помощ (последно изменение от януари 2017 г.) дава възможност на пострадали от домашно или сексуално насилие или от трафик на хора, на настанени в приют или кризисен център да получат безплатна правна помощ. Също така, независимо дали са настанени в държавен приют или център, ако доходите им са под линията на бедност (която се определя на годишна база от Националния статистически институт; за 2018 г. линията на бедност е 321 лв. на месец), жертвите имат право на безплатна първична правна помощ (т.е. консултация и/или подготвяне на документи за завеждане на дело в съда). Пострадалите могат да потърсят консултация относно правата си и възможните действия и на безплатната

⁴ „За и против легализация на проституцията“, проучване на Фондация „Европейски инициативи“ и Фондация „Риск Монитор“, 2011 г., стр. 77 (на български); може да бъде намерен на http://riskmonitor.bg/js/tiny_mce/plugins/ajaxfilemanager/upload/Reports/RM-19-Prostitution_Legalzation_BG.pdf; последно посещение 10 април 2018 г.

Национална телефонна линия за правна помощ.

Други приложими български закони и подзаконови нормативни актове са изложени накратко в Приложение № 3.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА ЗА БОРБА С ТРАФИКА В БЪЛГАРИЯ

■ **Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ)** е националното координиращо звено, което обединява усилията на всички институции и организации, ангажирани в борбата с трафика на хора и предоставящи подкрепа на жертвите. Комисията е звено към Министерския съвет и се оглавява от заместник министър-председател на България. Членове на комисията са заместник-министри от Министерството на външните работи; Министерството на труда и социалната политика; Министерството на вътрешните работи; Министерството на правосъдието; Министерството на здравеопазването; Министерството на образованието, младежта и науката, както и заместник-председатели на други държавни органи (Държавна агенция „Национална сигурност“, Държавна агенция за закрила на детето, Прокуратурата на Република България, Върховен касационен съд). Дейностите на комисията се подпомагат от постоянен **Секретариат**, оглавяван от Секретар. Към комисията функционира и **Постоянна работна група** от експерти, която има консултативна роля.

Комисията има за цел да определя и ръководи прилагането на националната политика и стратегия в областта на противодействието на трафика на хора⁵. Ежегодно изготвя и изпълнява национални програми и формулира актуалните цели в области като предотвратяване трафика на хора, обучения на експерти, реинтеграция на жертви на трафик, проучване и анализ, международно сътрудничество и подобряване на законодателството. НКБТХ ръководи единствените специализирани услуги за жертви на трафик, които се намират в три региона на България:

■ **в София** – Приют за временно настаняване и Център за подкрепа и консултиране на жертви (на едно и също място), Кризисен център за деца;

■ **в Бургас** – Приют за временно настаняване и Център за подкрепа и консултиране (на едно и също място), Приют за дългосрочна интеграция;

■ **във Варна** – Приют за временно настаняване и Център за подкрепа и консултиране (на едно и също място).

Към НКБТХ функционира и **постоянен мултидисциплинарен екип**, който се занимава с трудни за разрешаване и стратегически случаи на трафик. Той се състои от експерти от всички институции, партньори на Комисията.

НКБТХ е част от Неформалната **мрежа на националните докладчици или подобни механизми за борба с трафика на хора** към координатора на ЕС за борба с трафика на

⁵ През януари 2017 г. Министерският съвет прие Национална стратегия за борба с трафика на хора (2017-2021 г.), която ще играе ролята на основен стратегически документ в областта на противодействието на трафика на хора.

хора⁶ и част от групата на Националните координатори за борба с трафика от Югоизточна Европа⁷ – инициатива, координирана от Международния център за развитие на миграционни политики (МЦРМП).

Към края на 2017 г. в страната съществуват **10 местни комисии за борба с трафика на хора** (МКБТХ), създадени от НКБТХ в 10 общини в страната (Благоевград, Бургас, Варна, Велико Търново, Монтана, Пазарджик, Плевен, Пловдив, Русе и Сливен). Те се оглавяват от съответните заместник.кметове и отговарят за изпълнението на националната политика за противодействие на трафика на местно ниво.

Министерството на вътрешните работи (МВР) идентифицира, предотвратява, противодейства и разследва случаи на трафик на хора. Съществуват специални звена за борба с трафика в няколко от подразделенията на МВР, като най-активни от тях са тези към Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП) и Главна дирекция „Гранична полиция“ (ГДГП). Главна дирекция „Национална полиция“ разследва случаи на трафик на хора, когато не участват организирани престъпни групи или когато са замесени деца. Дирекция „Миграция“ упражнява административен контрол относно престоя на чужди граждани в страната и идентифицира граждани на трети страни, които са жертви на трафик.

Министерството на външните работи (МВНР) идентифицира български граждани, жертви на трафик в чужбина, и подпомага завръщането им чрез дипломатическите и консулските служби в страните на дестинация.

Министерството на труда и социалната политика (МТСП) участва чрез три от звената си:

■ **Агенцията за социално подпомагане** предоставя подкрепа чрез социални услуги по време на периода на реинтеграция на жертвите;

■ **Агенцията по заетостта** участва в процеса на реинтеграция и овластяване на жертвите, като им предоставя възможности за работа и включване в пазара на труда;

■ Изпълнителна агенция **„Главна инспекция по труда“** идентифицира случаи на трудова експлоатация и предотвратява трафик с цел трудова експлоатация.

Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) отговаря за реинтеграцията на деца, жертви на трафик, и координира изпълнението на *„Координационен механизъм за рефериране и обгрижване на непридружени български деца и деца, жертви на трафик, завръщащи се от чужбина“*.

Държавната агенция за бежанците (ДАБ) идентифицира жертви на трафик измежду граждани на трети страни (страни извън ЕС), търсещи убежище или международна закрила в България, и гарантира достъпа им до услуги.

⁶https://ec.europa.eu/anti-trafficking/national-rapporteurs_en last visited 10 April 2018

⁷<http://www.icmpd.org/our-work/capacity-building/trafficking-in-human-beings/meetings-of-the-national-anti-trafficking-coordinators/> last visited 10 April 2018

Прокуратурата разследва случаи на трафик на хора в досъдебното производство. Ако в престъплението участва организирана престъпна група, разследването се провежда от Специализираната прокуратура.

Международната организация по миграция в България (МОМ София) осигурява безопасното завръщане на жертви на трафик и предоставя различни програми за краткосрочна и дългосрочна помощ.

Неправителствените организации (НПО) предоставят и управляват услугите за подкрепа и реинтеграция на жертви на трафик, напр. кризисна интервенция, психологическа и социална подкрепа, настаняване, правни консултации и др. Към януари 2017 г. функционират общо 22 кризисни центъра за жертви на насилие, от които единадесет за деца, десет за деца и възрастни и един за жени, жертви на домашно насилие. Дейността на кризисните центрове се регулира от Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане, който ги определя като социални услуги, които включват настаняване, социална и психологическа подкрепа, кризисна интервенция и правно консултиране. Настаняването в кризисен център може да продължи до шест месеца. Кризисните центрове се финансират от Агенцията за социално подпомагане, която отговаря за предоставянето на всички социални услуги в страната и организира процедури за възлагане на обществени поръчки, за да делегира управлението на центровете на граждански организации. Съществуват и три специализирани приюта за пострадали от трафик на хора (към НКБТХ), регистрирани съгласно Закона за борба с трафика на хора. Информация за организациите, които подкрепят жертви на трафик, може да се намери в Приложение 6.

ГОРЕЦИ ТЕЛЕФОННИ ЛИНИИ

„АСОЦИАЦИЯ АНИМУС“ – Национална гореща телефонна линия за пострадали от насилие:

+359 (0)2 981 76 86 или **+359 (0)800 1 86 76**

КАМПАНИЯ А21 – Национална телефонна линия срещу трафика на хора:

+359 (0) 800 2 01 00

ДАЗД – Национална телефонна линия за деца:

116 111

МОМ София Горещ телефон:

+359 (0) 2 939 47 77

РАМКА / МИГРАЦИЯ / ФАКТОРИ НА ПРИВЛИЧАНЕ / ТЕНДЕНЦИИ:

Швейцария е страна на дестинация и транзит на жертви на трафик. От дълги години България е сред четирите основни страни на произход на жертвите. През последните няколко години повечето жертви на трафик произхождат от **Румъния, Унгария, Тайланд или България**.⁸

Контекст:

Швейцарската национална идентичност не се основава на общ език, а на межкултурни фактори, като убедеността в пряката демокрация и широката местна и регионална автономност. Швейцария е конфедерация от 26 кантона, които имат значителна политическа независимост. Швейцарският наказателнопроцесуален кодекс и основните закони за жертви на трафик имат национален обхват, но всеки кантон има и свои собствени законодателни и изпълнителни органи и съдебна система. По тази причина повечето ключови компетентности и отговорности за противодействието на трафика на хора (напр. наказателно преследване, помощ за жертвите, разрешително за пребиваване) се реализират на кантонално ниво. Изключение правят процедурите за търсене на убежище и случаите, в които е замесена организирана престъпност, които се разглеждат на национално ниво. В Швейцария няма национален механизъм за насочване, но 18 от всичките 26 кантона са изработили регионални механизми за насочване и сътрудничество.

Миграция:

Швейцария винаги е била държава с висок процент на имиграция. Днес повече от 80% от живеещите в Швейцария мигранти имат европейски паспорти и идват от Западна Европа, предимно от Италия, Германия и Португалия. Към април 2017 г. само 0,4%, или 82 016 от всички регистрирани в страната мигранти, са български граждани.⁹ Като цяло швейцарската миграционна политика се определя от процесите на интеграция в Европа. През 2009 г. Швейцария включи България и Румъния към Споразумението с ЕС за свободно движение на хора, но запази предпазна клауза, която ограничава миграцията от тези държави за период от седем години. През 2016 г. влезе в сила пълната свобода на движение на хора, но отново с възможност за временни ограничения до 2019 г., в случай че годишната имиграция на българи и румънци се увеличи с поне 10%. През юни 2017 г., след като нетната имиграция от България и Румъния се увеличи над два пъти за 2016 г. в сравнение с 2015 г., Швейцария активира предпазната клауза и наложи ограничения върху издаването на дългосрочни разрешителни за работа и пребиваване за българи и румънци за срок от една година. След законодателната инициатива на десните срещу очакваната „масова имиграция“, приета през февруари 2014 г. с 50,3% от гласовете, се очаква в бъдеще законовата рамка за миграцията да стане още по-рестриктивна.¹⁰ Според тази инициатива, Швейцария трябва автономно и още по-рестриктивно да управлява потока от мигранти към страната.

⁸Вж. „Доклад за трафик на хора“ от 2016 г. <https://www.state.gov/documents/organization/258876.pdf>, (последно посещение 9 април 2018 г.), според който жертвите на трафик в Швейцария произхождат „предимно от Централна и Източна Европа – в частност Румъния, Унгария и България, въпреки че някои жертви идват от Бразилия, Камерун, Китай, Доминиканската република, Нигерия и Тайланд“ (стр. 356).

⁹Статистика за чуждестранното население, април 2017 г.: <https://www.sem.admin.ch/sem/de/home/publiservice/statistik/auslaenderstatistik/archiv/2017/04.html> (последно посещение 9 април 2018 г.).

¹⁰Рихтер/Руспини/Михайлов/Минчев/Ноелерт (2016 г.) Миграция и транснационализъм между Швейцария и България, DE: Springer, стр. 23.

Фактори на привличане:

В сравнение със страните от ЕС безработицата в Швейцария е относително ниска (3,2% през 2017 г.),¹¹ а доходът на глава от населението – много висок. Тя е една от трите най-богати страни в Европа, а икономиката ѝ е сред най-стабилните в света. 75% от работната сила е заета в сектора на услугите, предимно в бизнеса, туризма, ресторантьорството и банките.¹² Има нарастващо търсене на домашни помощници, особено в грижата за възрастни хора.

Основните фактори на привличане са:

- **Висок стандарт**
- **Ниска безработица**
- **Голямо търсене на нискоквалифицирана работна ръка**
- **Географско положение** (близост до други държави и следователно евтин транспорт)
- **Евтини начини на комуникация**
- **Репутацията на Швейцария** за спазване на правата на човека
- **Демографски фактори** (застаряващо население)

Форми на експлоатация:

Трудно е да се определи точният брой на пострадали от различни форми на експлоатация, но обикновено се приема, че броят на недокладваните случаи е значителен. Със сигурност е известно, че през 2016 г. организацията FIZ – Застъпничество и подкрепа за жени мигранти и жертви на трафик е подкрепила общо 233 случая на трафик на хора. Почти 90% от жертвите са били трафикирани с цел сексуална експлоатация, а поне 10% – с цел трудова експлоатация в сферите на ресторантьорството, предоставянето на грижи и индустриалното почистване. Съществуват обаче известни разлики между регионите. Например в Женева броят на трафикираните лица с цел трудова експлоатация е по-голям от броя на трафикираните с цел сексуална експлоатация.

Фактът, че повечето жертви на трафик са идентифицирани в секс индустрията, се дължи отчасти на предишното законодателство в Швейцария. До декември 2006 г. швейцарският наказателен кодекс криминализира само трафика с цел сексуална експлоатация, а дейностите по превенцията на трафика се фокусират предимно върху секс индустрията. През последните години се полагат повече усилия за повишаване на осведомеността относно трафика на хора с цел трудова експлоатация, но жертвите все още имат ограничени възможности за идентифициране, закрила и достъп до права. Според скорошно проучване по поръчка на Швейцарското координационно звено за борба с трафик на хора и трафик на мигранти, трафикът на хора с цел трудова експлоатация съществува в следните икономически сектори: строителство, ресторантьорство и хотелиерство, услуги в домакинството, в земеделието, също както и при незаконни дейности като просия, кражби, обири и търговия с наркотици.¹³ В проучването се споменават **скритото психологическо насилие, злоупотребата със зависимост, свързана с незаконна работа и ниското заплащане**, като най-често използваните средства за контрол. Инспекциите по труда нямат изрично законово право да контролират и да докладват за нарушения на Наказателния кодекс, свързани с трафика на хора. Към момента швейцарското законодателство срещу нелегалния труд не съдържа изрични мерки срещу трафика на хора.

¹¹<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/17329/umfrage/arbeitslosenquote-in-der-schweiz/> (последно посещение 8 май 2018 г.)

¹²Федерален статистически офис, февруари 2016 г.

¹³Probst/Efionayi-Mäder/Bader (2016), *Arbeitsausbeutung im Kontext von Menschenhandel*, Neuchâtel: Swiss Forum for Migration and Population Studies 65d, p.60.

ПРЕГЛЕД НА ПРАВНАТА РАМКА И ПОЛИТИКИТЕ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТРАФИКА НА ХОРА В ШВЕЙЦАРИЯ

Швейцария е страна по Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора, **Конвенцията на Обединените нации срещу транснационалната организирана престъпност** и нейния Протокол от Палермо за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика на хора¹⁴, особено жени и деца. Страната е ратифицирала и **Конвенцията на ООН за правата на детето** и нейния Факултативен протокол относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография, **Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените** и нейния Факултативен протокол, също както и конвенциите на Международната организация на труда и няколко договора на Съвета на Европа, които имат отношение към противодействието на трафика на хора.

Трафикът на хора е криминализиран от 2006 г. с приемането на **Член 182** от швейцарския **Наказателен кодекс** (CC; RS 311.0). Той заменя чл. 196 CC, според който наказуем е само трафикът на хора с цел сексуална експлоатация. Чл. 182(1) CC гласи: „Всеки, който участва като доставчик, посредник или клиент в трафик на хора с цел сексуална и трудова експлоатация или с цел премахване на орган, подлежи на лишаване от свобода или парична санкция. Склоняването на дадено лице за някоя от тези цели е равносилно на трафик.“ Въпреки че тази дефиниция не е толкова обстойна, колкото в Протокола от Палермо, законовите разпоредби обикновено се тълкуват съгласно международното право. Освен това Комуникацията от 11 март 2005 г. за приемането на втория Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето¹⁵ пояснява, че понятието „трудова експлоатация“ включва принудително извършване на труд или услуги, робство или дейности, сходни с робството, въпреки че не включва изрично принудителна прося или престъпни дейности.

Въпреки че проституцията в Швейцария е легална и се подчинява на стриктни административни изисквания, **чл. 195 от НК**, който криминализира сексуалната експлоатация и насърчаването на проституцията на непълнолетни и пълнолетни лица, може да се прилага и при случаи на трафик на хора с цел сексуална експлоатация. Съгласно чл. 195с от НК, всяко лице, което „ограничава свободата на действие на проституиращите, като ги надзирава при извършване на тяхната дейност чрез упражняване на контрол върху мястото, времето, обема или друг аспект на тяхната дейност като проституиращи“, подлежи на лишаване от свобода за период до десет години. Освен това **чл. 196 от НК** криминализира сексуалните действия с непълнолетни срещу заплащане: „Всяко лице, което извършва сексуални действия с непълнолетни или склонява непълнолетни да извършват такива действия и което заплаща или обещава заплащане за това, подлежи на лишаване от свобода за не повече от три години или на парична санкция.“

За друго приложимо швейцарско федерално законодателство вж. Приложение 5. Вторият национален план за действие срещу трафика на хора е одобрен от Управителния комитет на Швейцарското координационно звено за периода 2017.2020 г. Той очертава 28 цели в превенцията, наказателното преследване, закрилата на жертвите и партньорство

¹⁴Вж. становище на FIZ относно измененията във Федералния закон за мерки за борба с нелегалния труд (BGSA), 30.7.2015, достъпен на: http://fiz-info.ch/images/content/VernehmlassungBGSA_StellungnahmeFIZ.pdf.

¹⁵FF 2005 2667 https://www.admin.ch/opc/fr/federal-gazette/2005/index_17.html (последно посещение 9 април 2018 г.); в Швейцария такива комуникации се вземат предвид при тълкуването на законови разпоредби.

между институциите. Една от целите е да се опишат инструментите и процедурите за закрила на жертвите от момента на идентификация до момента на реинтеграция, за да се уеднакви прилагането им в различните кантони.

ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА ЗА БОРБА С ТРАФИКА НА ХОРА В ШВЕЙЦАРИЯ

Звено „Трафик на хора и мигранти“ към Федералната криминална полиция, част от Федерална служба „Полиция“ (fedpol), отговаря за обмена на полицейска информация на международно и национално ниво, включително между отделните кантони. Насочва молбите от други държави към съответните кантони. Звено то подкрепя при необходимост кантоналните полицейски власти и координира наказателните производства в случаи, обхващащи няколко различни кантона или държави. Анализира и обработва информация и сведения от органи на съдебната власт и отговаря за изготвянето на справки. Други негови задачи са организирането и ръководенето на международни срещи, полицейски операции и административни задължения на централно ниво.

Швейцарското координационно звено за борба с трафик на хора и трафик на мигранти е създадено от Федералното министерство на правосъдието и полицията на Швейцария. В качеството си на федерален и кантонален център за информация и анализи Координационното звено изпълнява по-скоро стратегически, отколкото оперативни задачи: определя националната политика и координира дейностите на всички компетентни органи и държавни институции, ангажирани с борбата с трафика на хора и трафика на мигранти. Към Координационното звено са създадени няколко работни групи, които улесняват прилагането на Националния план за действие и формулират съответните цели в областите на превенция, обучение на експерти, реинтеграция на жертви на трафик, проучване и анализи, международно сътрудничество и законодателни промени. Управителният комитет на Координационното звено се състои от представители на федералните органи в областта на външните работи, правосъдието и полицията, Гранична полиция, Прокуратура, Държавния секретариат по миграция, Държавния секретариат по икономическите въпроси; кантонални власти (началници на полицията, прокурори, координатори по въпросите на равенството между половете, служби „Помощ за жертвите“, миграционни власти), както и със съвещателна функция – МОМ Берн, неправителствени организации като FIZ – Застъпничество и подкрепа за жени мигранти и жертви на трафик и Au Coeur des Grottes, и ЕСПАТ Швейцария. Постоянното представителство на Координационното звено се намира във Федералната полиция (fedpol), но представители на Координационното звено участват в повечето кантонални кръгли маси.

В 18 от всичките 26 кантона в Швейцария (Ааргау, Базел-Ландшафт, Базел-Щат, Берн, Фрибург, Женева, Люцерн, Ньошател, Обвалден, Швиц, Санкт Гален, Золотурн, Тургау, Тичино, Вале, Во, Цуг и Цюрих) функционират **Кръгли маси** или друг вид координационни механизми срещу трафика на хора. Кръглите маси се състоят от различни участници, като представители на полицията, прокуратурата, миграционните власти и специализирани организации/НПО. Те се събират периодично, за да координират работата помежду си и да определят кантоналните механизми за насочване.

Държавният секретариат по миграция (ДСМ) носи крайната отговорност по всички въпроси, свързани с чужди граждани и лица, търсещи убежище в Швейцария.

■ **Финансираната от ДСМ Международна организация по миграция в Швейцария (МОМ Берн)** изпълнява специализирана програма за доброволно и безопасно завръщане на жертви и свидетели на престъплението трафик на хора, подготвя и организира завръщането, осигурява първоначална финансова помощ и помощ за реинтеграция.

■ **Кантоналните консултативни служби за завръщане (ККСЗ)** подготвят молбата за помощ за завръщане към ДСМ. В зависимост от кантона консултации за завръщане се предоставят или от самите миграционни власти, или от НПО.

Системата от кантонални служби „**Помощ за жертвите**“ финансира и осигурява помощ за жертвите на престъпления чрез центрове за консултиране на жертви и специализирани НПО, въз основа на швейцарския федерален Закон за помощ за жертви на престъпления (Закон за помощ за жертвите).

Всички кантони имат собствени **Служби за социално подпомагане**, които предоставят помощ за социална и икономическа реинтеграция на лица, които пребивават легално в Швейцария, включително жертви на трафик.

Всички кантони имат собствени **Служби за защита на деца и възрастни (СЗДВ)**, които предоставят необходимата подкрепа, настойничество или попечителство на лица, които не са в състояние да получат сами необходимата помощ, например непълнолетни или хора с умствени и психически увреждания.

Двете основни специализирани **неправителствени организации (НПО)**, които предоставят различни услуги за подкрепа на жертви на трафик, са **ASTREE** във френската част на Швейцария и **FIZ** в немската. FIZ е най-важната организация за подкрепа на пострадали от трафик. В рамките на програмата ѝ за подкрепа на жертви FIZ Makasi се осигуряват 24 места за настаняване в няколко защитени жилища за жени, транссексуални и децата им, които могат да останат там за поне шест месеца или в зависимост от насочващия кантон – толкова дълго, колкото е необходимо. ASTREE се намира в Лозана и разполага с до 10 места за настаняване на мъже, жени и деца. Au Coeur des Grottes в Женева предоставя подслон и подкрепа за всички жени и деца в затруднено положение, включително жертви на трафик, а неотдавна Trafficking.ch – Звено за трафик на хора, основа защитено жилище **FORTIS**, където до 12 мъже, жени и деца могат да получат подслон и подкрепа (за други услуги вж. Приложение 7). В италианската част на Швейцария Antenna MayDay предоставя консултиране на всички мигранти, включително работещи в секс индустрията и жертви на трафик, в сътрудничество с SOS Ticino.

ГОРЕЩИ ТЕЛЕФОННИ ЛИНИИ

FIZ консултиране, подкрепа и идентификация на жертви на трафик:

+ 41 (0)44 436 90 00

АСТ 212 за докладване на (потенциални) случаи на трафик на хора:

+41 (0)840 212 212

ПРОТЕСТАНТСКИ СОЦИАЛЕН ЦЕНТЪР безплатни правни съвети:

+ 41 (0)800 20 80 20

ГЛАВА 2. БЪЛГАРСКИ ЖЕРТВИ НА ТРАФИК В ШВЕЙЦАРИЯ – ПОДКРЕПА И ПРАВА

2.1. Разпознаване и идентификация на жертви на трафик на хора

2.1.1. Кои са определящите белези за трафик на хора

Съгласно Протокола за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика с хора, особено жени и деца, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност (Протокола от Палермо),¹⁶ за да се идентифицира трафик на хора, е необходимо да са налице едновременно три елемента: действия по набиране, средства на принуда и цел на експлоатация. Независимо от съгласието на лицето да бъде въввлечено в дейности, водещи до експлоатация, то се счита за жертва на трафик на хора, ако му е била предложена работа с фалшиви обещания, заблуда или измама (действие), ако е трябвало да изплаща дългове или прекомерни разходи за посредник или други услуги или е било манипулирано, ако с него е било злоупотребено (средства) с цел сексуална или трудова експлоатация или отнемане на органи (цел). Ако лицето е непълнолетно, то се счита за жертва на трафик на хора, дори да не са използвани описаните по-горе средства.

ДЕЙСТВИЯ	СРЕДСТВА	ЦЕЛ
<ul style="list-style-type: none">■ Набиране■ Транспортиране■ Прехвърляне■ Укриване■ Приемане на хора■ Промяна или прехвърляне на контрол върху тези лица	<ul style="list-style-type: none">■ Заплаха■ Използване на сила■ Принуда■ Заблуда■ Измама■ Отвличане■ Злоупотреба с власт или с уязвимо положение■ Даване или получаване на плащания или други облаги за получаване съгласието на лице, което има контрол върху друго лице	<ul style="list-style-type: none">■ Експлоатиране на други лица с цел проституция или други форми на сексуална експлоатация■ Принудителен труд или услуги, включително принудително извършване на престъпни дейности■ Робство или дейности, сходни с робството■ Принудително подчинение■ Отнемане на телесни органи

Необходимо е да се прави разлика между **работа в секс индустрията по собствено желание и трафик на хора с цел сексуална експлоатация**. Работещите в секс индустрията предоставят сексуални услуги по много различни причини, но основната разлика е, че го правят по своя собствена воля. Те сами решават какъв вид услуги да предоставят, работят в тази сфера без принуда, защото сами са избрали проституцията като препитание пред всички останали възможности, с които разполагат.

Няма ясна разделителна линия между трафика на хора с цел трудова експлоатация и с цел сексуална експлоатация. От една страна, жертвите на трафик, които са експлоатирани на трудовия пазар, включително в домакинството, често са сексуално малтретирани от

¹⁶Протокол от Палермо, 1л. 3.

трафиканта, който иска да пречупи волята им и да ги подчини. От друга страна, жените, които са експлоатирани в публични домове, са насилствено принуждавани да извършват дейности в домакинството, чистят, готвят и стават жертва и на трудова експлоатация.

2.1.2. Какви са механизмите за експлоатация в Швейцария

ВИКТОРИЯ

ДЕЙСТВИЕ: Виктория живее в малък апартамент с родителите си. Оскъдните им заплати едва стигат за тримата. След като преминава професионални курсове, Виктория решава да започне работа като чистачка в близък курорт. От време на време, особено в активния сезон, успява да си намира работа. Едно лято нейна колежка я запознава с Милан, който е женен и има дете. Милан кани двете жени на разходка с колата си и едва деветнадесетгодишната Виктория веднага се влюбва в него. Скоро той също ѝ признава любовта си и обещава, че ще се разведе. Виктория не споделя с родителите си за връзката си с него.

Няколко месеца по-късно, точно преди да замине за Швейцария, Милан я кани да тръгне с него, за да проституира. Убеждава я, че трябва да печели пари, за да могат да живеят заедно и че тя ще разполага с половината от спечеленото. Виктория се съгласява, без да знае, че Милан е обещал същото на Ана, жена на средна възраст, майка на две деца, която е проституирала преди това.

СВЕТЛА

ДЕЙСТВИЕ: Светла има труден живот в България. Тя е най-голямото от четири деца. Майка ѝ е болна и спешно ѝ трябва пари за лечение. Светла иска да помогне на майка си, но още не е завършила училище и не може да си намери работа в малкия град, където живее. Един ден в кафене в центъра на града среща непозната жена, която ѝ предлага работа като камериерка в швейцарски хотел.

Обещания за любов и грижи са добре известна стратегия за набиране на жени (а в някои случаи и мъже), които търсят по-добър живот. Човекът, вербуващ жертвите, обикновено е мъж, който се възползва от **финансовите проблеми и романтичните стремежи** на млади жени. Фактори като „феминизация на бедността“ в Източна Европа, **лична криза** – като развод или загуба на партньор, също могат да доведат до ситуации, в които зрели жени, отговорни за семействата си, се поддават на измамни обещания.

В случая със Светла **отговорността** ѝ като най-голямата дъщеря да помогне на болната си майка я кара да пренебрегне риска и да приеме фалшиво предложение за добра печалба в чужбина. В случая с Виктория нейната **младост и липсата на перспективи** я правят податлива на голословни обещания за любов и я карат да се съгласи на връзка, основаваща се на зависимост. **Виктория знае, че ще проституира, но е измамена за условията на работа.**

ВИКТОРИЯ

СРЕДСТВА: Виктория заминава за Швейцария с кола заедно с Ана и приятел на Милан. Още в нощта, когато пристигат, Ана започва да въвежда Виктория в търговията със сексуални услуги в хотел в града. Виктория отказва да обслужва клиенти. Тази нощ тя казва на останалите, че е осъзнала, че никога няма да може да върши работата, която се очаква от нея. Виктория моли Милан да ѝ разреши да се върне при семейството си, но той отказва и я уверява, че ще свикне с работата. След което я отвежда в апартамент извън града и започва системно да я пребива по няколко пъти на ден.

СВЕТЛА

СРЕДСТВА: Жената, която вербува Светла, организира пътуването и заминава заедно с нея. След като пристигат в Швейцария, Светла разбира, че ще трябва да работи като проститутка. Жената я принуждава да следва инструкциите ѝ. Заплашва я и я изхвърля на улицата, за да проституира. Заплахите, психологическият тормоз и манипулациите, демонстрацията на сила и др. могат да бъдат също толкова болезнени и ефикасни за установяване на контрол върху човек, колкото и физическото и сексуалното насилие. Понякога жертвите на трафик са принуждавани да наблюдават как трафикантите малтретират други жертви, например ако са се опитали да избягат. Средствата, които трафикантите използват, за да държат жертвите в подчинение и състояние на зависимост, са многобройни и постоянно се променят. Има трафиканти, които мотивират и държат жертвите си в ситуация на експлоатация, като им позволяват да задържат малка част от спечеленото.

Заплахите, психологическият тормоз и манипулациите, демонстрацията на сила и др. могат да бъдат също толкова болезнени и ефикасни за установяване на контрол върху човек, колкото и физическото и сексуалното насилие. Понякога жертвите на трафик са принуждавани да наблюдават как трафикантите малтретират други жертви, например ако са се опитали да избягат. Средствата, които трафикантите използват, за да държат жертвите в подчинение и състояние на зависимост, са многобройни и постоянно се променят. Има трафиканти, които мотивират и държат жертвите си в ситуация на експлоатация, като им позволяват да задържат малка част от спечеленото.

ВИКТОРИЯ

ЕКСПЛОАТАЦИЯ: Няколко дни по-късно Виктория е върната в града и започва да проституира под ръководството на Ана. Милан определя цените и ги принуждава да работят без предпазни средства. В началото всеки ден ги откарва с кола до града. След това жените трябва да наемат обща стая без баня и тоалетна и да заплащат за нея по 100 швейцарски франка на ден. Ситуацията става непоносима и Виктория успява да избяга. Но тъй като не знае нито къде да отиде, нито на кого да се обади, в края на краищата отговаря на настойчивите позвънявания на Милан. Той я връща в апартамента, където Ана става свидетел как я съблича и пребива толкова брутално, че няколко дни Виктория не може да се движи.

2.1.3. Ранна идентификация: как може да се установи, че едно лице е жертва на трафик

В Швейцария процесът на идентификация не е разделен на „неформална“ и „формална“

идентификация. Няма институция или орган, който формално да определя кой е жертва на трафик и кой не е. Идентификацията на жертва на трафик е **процес на много равнища, който изисква време** и включва редица действия, които протичат едновременно. В него участват различни професионалисти, които могат да разпознаят признаци, че дадено лице е жертва на трафик, и които работят заедно, за да улеснят достъпа на жертвите до подкрепа и закрила. Ранната идентификация (разпознаване) е трудна, тъй като жертвите на трафик почти никога не се представят като такива. Вместо това, ако се доверят на някого, те споделят за нарастващи дългове, дейности, които не желаят да изпълняват, или дребни измами, които са принудени да вършат, унижения или изнудване, заплахи срещу тях самите или децата им. Разпознаването на Виктория започва, когато другата жена Ана осъзнава, че има риск за живота ѝ.

ВИКТОРИЯ

Виктория не успява сама да избяга от Милан, нейния предполагаем любовник. Вместо това по-възрастната Ана се доверява на социален работник в общинска служба за консултиране на проституиращи. Ана споделя, че основната ѝ грижа е да освободи Виктория, за която тя искрено се безпокои, тъй като би могла да ѝ бъде дъщеря. Самата Ана се чувства под голям натиск. Милан не ѝ позволява да се прибере в България за погребението на майка си и я държи отговорна за парите, които Виктория не може да изкара. Милан настоява Ана да работи още три месеца преди да може да си тръгне. В противен случай ще убие децата ѝ.

Голяма част от жертвите на трафик нямат доверие на служителите на различни институции и се страхуват да информират полицията, особено ако разрешителните им за пребиваване и работа са в ръцете на извършителите. Този страх се подклажда от самите трафиканти, които създават впечатление, че са в добри отношения с държавните служители или подвеждат жертвите относно законността на пребиваването им (например относно статута на доброволно проституиращите в Швейцария). **Колкото по-малко контакти и по-малко информация има едно лице за правата си като проституиращо и колкото по-несигурен е статутът му на пребиваване, толкова по-голяма е вероятността то да не се довери на властите.**

Първоначални признаци, че дадено лице е жертва на трафик, може да бъдат забелязани от наблюдателни експерти **на границата, в посолства, болници, барове, социални служби, апартаменти, приюти, на улицата, на гишета за информация и регистрация и в различни работни пространства.**¹⁷ Те могат да забележат, че дадено лице е ограничавано в действията си или се намира под непрекъснато напрежение, дори да не е ясно какъв е източникът му. В някои случаи има признаци на сексуално насилие, принуда или отнемане на личната свобода. Не само експерти, но също така **и загрижени граждани, проституиращи, техните клиенти, колеги и съквартиранти, приятели и членове на семейството** могат да разпознаят, че дадено лице е жертва на трафик.

¹⁷ Списъкът е адаптиран от Огледален проект: Разработване на методология за идентификация и насочване на жертви на трафик с цел трудова експлоатация: гарантиране достъп на жертвите до защита. – MIRROR, Мадрид 2009, стр. 15-16.

СВЕТЛА

Светла успява да избяга още първия ден. Документите ѝ остават при трафикантите. Тя спира случаен човек на улицата и посредством Google Translate успява да му обясни, че има нужда от помощ. Човекът ѝ купува билет за влак до друг град в Швейцария. Там друг човек ѝ помага да намери полицията, където тя обяснява ситуацията си. Светла е идентифицирана като жертва на трафик и от полицията я настаняват в приют за жени.

Жертвите на трафик рядко се разпознават сами като такива. Важно е служителите на различни институции, които е вероятно да попаднат на жертви, да са добре обучени да забелязват белезите на трафик.

ВАЖНО!

Какво да правим и какво да не правим, когато се обръщаме към предполагаема жертва на трафик

- Направете така, че да не ви наблюдават други хора.
- Позволете на лицето да говори свободно, оставете го да се отклонява от въпроса по време на разговора.
- Предложете подкрепа за задоволяване на основните му нужди.
- Не задълбавайте в историята на жертвата, а улеснете контакта с организация за подкрепа на жертви или поискайте съгласието на лицето да се свържете със специализирана организация за подкрепа на жертви от негово име.

РИСКОВИ ГРУПИ

Мигрантите, непълнолетните лица, работещите в секс индустрията и хората с ограничени разрешителни за работа или пребиваване са особено уязвими да бъдат експлоатирани. Те са в риск, защото нямат достатъчно законови права и достатъчно стабилна позиция, когато договарят условията на труд в ниско платени и слабо регулирани сектори (като предоставяне на грижи, строителство, ресторантьорство и домашни помощници, включително в домакинства на дипломати). В допълнение често биват подлагани и на расова и етническа дискриминация. Важно е, обаче, да не се създават стереотипи за жертвите на този вид престъпление. Още една лесно пренебрегвана, но уязвима група са лица, които са обект на социална и икономическа маргинализация поради това, че не отговарят на приетите норми за полова идентичност и сексуална ориентация. **Стереотипните очаквания за това как изглежда или как се държи една жертва на трафик могат да ни попречат да забележим уязвимостта на човек, който не принадлежи към рискова група.**

ВИКТОРИЯ

След като Ана разказва за своята ситуация и тази на Виктория на социалния работник в консултативния център за проституиращи, той я информира каква специализирана помощ може да получи. Със съгласието на Ана социалният работник се свързва със специализиран полицейски отряд. Благодарение на подробните сведения на Ана полицията успява да открие Виктория в апартамента извън града, където е малтретирана. И двете жени са доведени във FIZ. Виктория решава да се включи в програмата за закрила на жертви на FIZ, но Ана провежда няколко консултации, решава, че няма да сътрудничи, и изчезва.

Едни от най-ефективно действащите органи за идентификация и насочване на жертви на сексуална експлоатация са **специализираните полицейски отряди за борба с трафика**, които нямат репресивни правомощия и са обучени да подпомагат жертвите на трафик в зоните на „червените фенери“. Специализираните полицейски служители подчертават значението на **невербалните и вербалните умения** за изграждане на връзка с потенциалните жертви, както и необходимостта от специализирани преводачи, които владеят майчиния език на жертвите.

В случай на подозрение, че става въпрос за жертва на трафик, кантоналната миграционна служба може да разреши период за размисъл и възстановяване от минимум 30 дни (виж 2.2.1).

2.1.4. Основни участници в процеса на идентификация

В Швейцария няма институция, която единствено да е компетентна да определи кой е жертва на трафик и кой не. Основните участници в идентификацията на жертви на трафик са **специализираните полицейски отряди и специализираните НПО**. Специализираните консултанти и кантоналните и общинските полицейски служители са запознати с механизмите на набиране, транспортиране, принуда и експлоатация и оценяват основните елементи на трафик.¹⁸ Тясното сътрудничество между държавните и неправителствените участници е ключово в процеса на идентификация на жертви на трафик на хора.

След като едно лице е идентифицирано като жертва на трафик, то не придобива автоматично права на жертва. Тези права се предоставят от различни органи. Правото на пребиваване е уредено в **Закона за чужденците**, а подкрепата за жертви – в кантоналните **Законали за подкрепа на жертви**. В Швейцария 99% от всички жертви на трафик са чужденци без статут на пребиваване или с ограничен такъв. Следователно в правомощията на кантоналните миграционни служби е да вземат крайното решение дали едно лице може да претендира за права на идентифицирана жертва, а на определени етапи такива правомощия имат и Държавният секретариат за миграция и кантоналните служби **„Помощ за жертвите“**.

Следните държавни и неправителствени участници са включени в процеса на идентифициране на жертви:

Правоохранителни органи: При подозрение, че дадено лице може да е жертва на трафик, полицията и прокуратурата трябва да уведомят някоя от специализираните служби за подкрепа на жертви.¹⁹ Ако решат да образуват наказателно производство и сметат, че престоят на жертвата е необходим, те подават заявление за издаване на разрешително за краткосрочно пребиваване.

Услуги за подкрепа на жертви: Специализирани НПО идентифицират жертвите в процеса на консултиране и подават заявление (от името на жертвите) за подкрепа към кантоналната служба „Помощ за жертвите“. Те могат да подават заявления за определени разрешителни за пребиваване, по-специално период за размисъл и възстановяване в рамките най-малко на 30 дни и/или разрешително за дългосрочно пребиваване на основание сериозни лични затруднения.

¹⁸Предполагаеми жертви на трафик в процеса по кандидатстване за статут на бежанец се идентифицират чрез вътрешен процес на Държавния секретариат по миграция, за който не е включена допълнителна информация в настоящите Насоки.

¹⁹Вж. Директиви към Закона за чужденците, 5.6.8.2.1. Information (версия от 6.3.2017).

Решенията на следните органи определят различните аспекти на подкрепата, предлагана на жертвите:

Кантонални миграционни органи: Кантоналните миграционни органи се произнасят по статута на пребиваване на жертвите, който на свой ред определя в каква степен жертвите могат на практика да се възползват от швейцарските услуги за подкрепа.

Федерални миграционни органи: Държавният секретариат за миграция (ДСМ) взима окончателното решение относно разрешително за дългосрочно пребиваване и се произнася кой може да се възползва от програмата за подпомагане на завръщането.

„Помощ за жертвите“: Кантоналните служби на „Помощ за жертвите“ определят дали жертвата има право на консултиране и подслон, както и на помощ във връзка с медицински, психологически, социални, финансови и юридически въпроси.

Социални служби: По отношение на дългосрочната подкрепа социалните служби решават дали да предоставят минималното необходимо финансиране за покриване на дневни разходи и интеграционни мерки (напр. езикови курсове). Това е от значение, тъй като интеграцията на жертвата повишава шансовете ѝ да получи разрешително за пребиваване на основание сериозни лични затруднения.

2.2. Режим относно правото на пребиваване на жертвите

Въпросите, свързани с правото на пребиваване, са от съществено значение, тъй като редица други права могат да се предявят на практика само ако жертвата има законен статут на пребиваване.

ВАЖНО!

Жертвите на трафик не получават автоматично право на пребиваване в Швейцария. Не съществува гаранция, че ще получат разрешително за пребиваване. Без такова възможностите им да се възползват пълноценно от правата си на жертви в Швейцария са ограничени.²⁰

Съгласно Закона за чужденците и инструкциите към него²¹ може да се кандидатства за следните разрешителни:²¹

- Период за възстановяване и размисъл
- Разрешително за краткосрочно пребиваване
- Разрешително в случай на сериозни лични затруднения
- Разрешително за временен прием

2.2.1. Период за възстановяване и размисъл

Когато са налице разумни основания, че дадено лице е жертва на трафик, кантоналната

²⁰Т. 21 от Националния план за действие 2017-2020 има за цел да измени Наредбата за приема, пребиваването и заетостта по такъв начин, че на жертвите на трафик на хора да се разреши престой в Швейцария, ако е необходимо за получаването на помощи, на които те имат право по силата на Закона за подпомагане на жертвите.

²¹Директиви към Закона за чужденците 5.6.8 „жертви и свидетели на трафик на хора“ (версия от 6.3.2017 г.)

миграционна служба може да разреши период за възстановяване и размисъл с продължителност от най-малко 30 дни. Периодът за размисъл дава възможност на пострадалите да се възстановят от преките последствия от преживяната експлоатация. Той трябва да позволи на жертвите да се освободят от влиянието на извършителите и да вземат информирано решение дали да сътрудничат на властите или не. Ако има сериозни основания, че незабавното възстановяване ще отнеме повече от 30 дни, в самото начало може да се поиска по-дълъг период. Жертвите на трафик могат сами да кандидатстват за период за възстановяване и размисъл. Обикновено обаче правоприлагащите органи или службата за подкрепа на жертвите към съответния орган кандидатстват от името на жертвата.

ВАЖНО!

За да се гарантира безопасността на пострадалото лице, писмената идентификация на жертвите на трафик от миграционните власти не трябва да указва нито причината за престоя, нито да разкрива адреса, на който пребивава жертвата.²²

Предоставеният срок на пребиваване трябва да позволи на жертвите да се освободят от влиянието на извършителите и да вземат информирано решение дали да сътрудничат на компетентните власти или не. Ако жертвата реши да не сътрудничи, тя е задължена да напусне Швейцария и да се завърне в България или да се премести в друга страна, където има гарантиран статут на пребиваване (вж. 2.2.3 за разрешително на основание сериозни лични затруднения).

Периодът за възстановяване и размисъл може да бъде отменен от миграционните власти:²³

- ако жертвата реши да не сътрудничи;
- ако жертвата се свърже доброволно с предполагаемите извършители;
- ако жертвата наруши общественения ред и сигурност по какъвто и да е начин;
- ако се установят нови факти и обстоятелства, съгласно които лицето не е жертва или свидетел на трафик.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Удължен период за възстановяване и размисъл се разрешава при наличие на допълнителни „основателни причини“. Трябва да се има предвид, че 30 дни са недостатъчни за жертвата да се възстанови и да вземе информирано решение дали да предприеме правни действия по отношение на трафикантите – решение, което може да има сериозни последици за безопасността на нея и на семейството ѝ. За да може жертвата, преживяла травма, да прецени ситуацията, в която се намира, да се откъсне от трафиканта и да вземе решение, се препоръчва от самото начало да се разреши период за възстановяване и размисъл от най-малко 90 дни.

Ако още в самото начало жертвата се съгласи да сътрудничи, прокуратурата може веднага да подаде заявление за разрешително за краткосрочно пребиваване до миграционните власти – което означава, че жертвата няма да се възползва от цялото време за размисъл и възстановяване. В тези случаи съществува риск жертвите, които още не са достатъчно

²²Тази препоръка се съдържа в директивите към Закона за чужденците (версия от 6.3.2017 г.), глава 5.6.8.2.2.3.

²³Според чл. 35, ал. 3 на Наредбата за приема, пребиваването и заетостта.

емоционално стабилни и са още под влияние на потенциалните заплахи от извършителите, да навлязат директно в период на разпити.

2.2.2. Разрешително за краткосрочно пребиваване (L)

Ако жертвата желае да сътрудничи, правоохранителните органи могат да подадат заявление за издаване на разрешение за краткосрочно пребиваване до миграционната служба в кантона, където жертвата е била експлоатирана. По принцип прокуратурата води разследването и може да подаде такова заявление. В някои кантони това може да направи и полицията. Целта на издаването на разрешително за краткосрочно пребиваване е да се гарантира, че ще се образува наказателно производство и показанията на жертвата ще могат да се използват като доказателство в съда. Ако правоохранителните органи преценят, че е необходимо жертвата да остане в Швейцария, те могат да подадат заявление за удължаване на престоя. Когато в полицейското разследване са включени няколко кантона, един от тях поема ръководна функция в разследването и е компетентен да издаде разрешително за краткосрочно пребиваване. Процедурата за издаване на разрешително за краткосрочно пребиваване е различна в различните кантони.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Наказателното производство в случаи на трафик на хора е сложно и продължително. В повечето случаи то отнема над 6 месеца. Ето защо е препоръчително да се издава **разрешително за краткосрочно пребиваване от най-малко шест месеца** с възможност за продължаване. От гледна точка на жертвата е препоръчително да се даде възможност за непрекъснат шестмесечен времеви период за **възстановяване**.

Възможно е, за да бъде по-добре защитена, жертвата да бъде временно прехвърлена в друг кантон. Това не се счита за смяна на кантона; първоначалният кантон продължава да бъде отговорен за издаване на разрешително за пребиваване или удължаване срока на вече издадено такова. Тази мярка се прилага само след консултация с компетентните кантонални органи.

Издаването на разрешително за краткосрочно пребиваване позволява на жертвата да работи, при условие че потенциалният работодател подаде заявление към кантоналните служби, отговарящи за миграцията и за пазара на труда. **Разрешително за работа** може да бъде издадено само за седмиците или месеците, които остават до края на периода на разрешеното краткосрочно пребиваване. Жертвата може да получи разрешително за работа само ако разполага с подходящо и безопасно място за живеене.²⁴

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Препоръчително е жертвите да започнат да работят, тъй като заетостта подпомага тяхната социална и професионална интеграция. Независимо от това **шансовете за намиране на работа са ограничени, тъй като жертвите трябва да търсят възможности за работа без (предварително издадено) разрешително за работа**. В допълнение разрешително за краткосрочно пребиваване прави много трудно намирането на постоянно жилище.

2.2.3. Разрешително за пребиваване на основание сериозни лични затруднения

Жертва на трафик може да подаде заявление до кантоналната миграционна служба за разрешително за пребиваване на основание сериозни лични затруднения.²⁵ Заявлението

²⁴Директиви към Закона за чужденците, глава 5.6.8.2.4 (версия от 6.3.2017).

²⁵Siehe Weisungen und Erklärungen im Ausländerbereich AuG, 5.6.8.2.5, Stand 6.3.2017, Seite 221-2.

може да се подаде **по всяко време след изтичане на периода за възстановяване и размисъл**. То може да се подаде от жертвата, от нейния юридически представител, от консултативния център или НПО, които подпомагат жертвата. Сътрудничество от страна на жертвата не е условие за подаване на заявлението, но на практика шансовете са много по-високи, ако тя сътрудничи на правоохранителните органи. Критериите за преценка включват **сериозни здравословни проблеми** (които не могат да се лекуват адекватно в страната на произход), **невъзможност за социална реинтеграция или риск лицето да попадне отново в ситуация на трафик при завръщането си (повторно въвличане в трафик)**.

Ако кантоналната служба приеме заявлението, то се препраща към Държавния секретариат за миграция (ДСМ), който взима окончателното решение. Ако ДСМ се произнесе положително, на жертвата се издава разрешително за пребиваване тип В. За граждани на ЕС/ЕАСТ това разрешително е валидно за период до пет години, в случай че лицето разполага с дългосрочен договор за работа. За жертви на насилие разрешителното обикновено се издава за период от една или две години и може да бъде удължено, независимо от това дали лицето работи и има доходи.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

В някои случаи разрешително за пребиваване на основание сериозни лични затруднения може да бъде прекратено или да не бъде подновено, ако лицето зависи изцяло от Службата за социално подпомагане.

ДВЕ ЖЕНИ

Процедурата по получаване на разрешително за пребиваване на основание сериозни лични затруднения може да отнеме много време. Две българки очакват отговор от съответните кантонални служби вече две години. Несигурността по отношение на статута им на пребиваване прави трудно тяхното стабилизиране и пълноценна интеграция.

2.2.4. Временен прием (F)

Ако пострадало от трафик лице не отговаря на условията за издаване на разрешително за пребиваване, но е невъзможно или неразумно то да бъде експулсирано (напр. поради опасност от страна на трафикантите в страната на произход), кантоналните власти могат да поискат ДСМ да разреши временен прием.²⁶ Пострадалите лица получават разрешително за пребиваване тип F, което важи до една година и може да се подновява на всеки 12 месеца от кантона, в който пребивават. Временно приетите лица са **ограничени в свободата си на придвижване**. По принцип те нямат право да напускат Швейцария и трябва да живеят и работят само в един кантон.

Стъпките, които следва да се предприемат по отношение издаването на различни разрешителни за пребиваване и сътрудничеството между различните участници, са постановени в мултидисциплинарна процедура, известна с името **COMPETO**.

ВАЖНО!

COMPETO има за цел да стандартизира задачите и отговорностите на миграционните служби, полицията и НПО и да насърчи сътрудничеството между различните участници по въпроси, свързани със статута на пребиваване и разрешителните. Той представлява диаграма на една страница, която показва как и в кой момент различните участници си взаимодействат. В инструкциите, издадени от Държавния секретариат за миграция, се препоръчва кантоните да прилагат процедурата COMPETO.

²⁶Директиви на Закона за чужденците, глава 5.6.8.2.7 (версия от 6.3.2017). Временният прием се регулира от разпоредбите във Федералния закон за чужденците (FNA, Art. 83ff).

2.3. Права на жертвите: помощ и подкрепа

Помощ за жертвите е установена със закон за **помощ за жертви на престъпления** в Швейцария, **независимо от това дали те сътрудничат на правоохранителните органи**. Помощ за жертви може да се иска от лица, които са физически, сексуално или психически засегнати от престъпление, извършено в Швейцария. На помощ за жертви имат право и родители, съпрузи, деца и други близки на жертвата.²⁷

Всеки кантон има служба **„Помощ за жертвите“**, която отговаря за прилагането на **Федералния закон за подпомагане на пострадали от престъпления**, и Консултативен център за жертви. Повечето кантони имат няколко центъра за жертви с различен профил и специализация, включително и НПО. Едни от основните задачи на службите „Помощ за жертвите“ са финансиране и надзор на тези услуги и разглеждане на индивидуални молби за финансова помощ.

2.3.1. Право на консултиране и материална подкрепа

Съгласно Закона за подпомагане на пострадали от престъпления, всички жертви на насилие, независимо дали са подали оплакване, имат право на безплатно поверително консултиране. Консултативните услуги могат да се ползват анонимно и при необходимост с помощта на преводач. Консултантите подпомагат жертвите да се възстановят от последиците от престъплението, информират ги за правата им на жертви и (юридическите) услуги, които се предлагат, уреждат помощта на експерти (адвокати, терапевти) и ги придружават по време на изслушвания в рамките на наказателното производство, ако те пожелаят.

Жертвите на трафик имат право на незабавна подкрепа. В определени случаи те могат да заявят дългосрочна помощ:

По време на първите 21 до 30 дни жертвата получава **безусловна незабавна подкрепа**, за да се справи с неотложните си нужди, като временно настаняване, транспорт, медицинска и психологическа грижа, юридическа подкрепа и вероятно по-нататъшна подкрепа като специални мерки за безопасност. Центърът за консултиране, който работи по случая, подава молба за незабавна помощ от името на жертвата.

В зависимост от финансовото положение на жертвата „Помощ за жертвите“ може да покрие разходи за **дългосрочна помощ** или професионална помощ, която е допълнителна към подкрепата, предоставяна от Центъра за консултиране на жертви (напр. приют/настаняване, съдебни такси, медицински и терапевтични разходи и др.). Дългосрочна помощ **се получава по-трудно** и се предоставя единствено ако няма друга институция, застраховка или лице, които могат да помогнат.

ВАЖНО!

В няколко кантона се изисква лицата, които подават заявления за дългосрочна помощ до службите „Помощ за жертви“ или до Службите за социално подпомагане, да имат поне разрешително за краткосрочно пребиваване.

²⁷ При определени обстоятелства е възможно да се получи помощ за жертви, дори ако престъплението е било извършено извън пределите на Швейцария, но жертвата е била гражданин на Швейцария по това време, според Чл. 17 от Закона за подпомагане на пострадали от престъпления.

2.3.2. Право на обезщетение за имуществени и неимуществени вреди

Центровете за консултиране на жертви са задължени да уведомят пострадалите от трафик лица за правото им да поискат обезщетение. Правото на обезщетение съществува независимо от участието на жертвата в наказателното производство и дори в случай че такова изобщо не е образувано.²⁸

Пострадалите от трафик лица имат право на **обезщетение за имуществени вреди**, ако вследствие от престъплението не могат да работят или са пропуснали доходи. Сумата зависи от тяхното финансово положение. Имуществени вреди се обезщетяват само ако финансовите средства, с които разполага жертвата, не надвишават праг, определен със закон.

Жертвите имат право да търсят **обезщетение за преживените болка и страдание (неимуществени вреди)**. Този вид обезщетение цели да намали въздействието на личните щети в резултат на тежкото емоционално страдание и дългосрочните вреди, които жертвата е претърпяла в резултат на преживяното насилие. Такава компенсация се предоставя независимо от финансовото положение на жертвата.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Консултантите на жертвите трябва да ги съветват да **събират и пазят доказателства** (ако е възможно) **за имуществените вреди, претърпени поради престъплението**. Пропуснатите доходи могат да включват **парите от принудителното извършване на сексуални услуги**, които жертвите са принуждавани да предават на трафиканта.

Кантоналната служба „Помощ за жертвите“ има право да изплаща обезщетения при следните условия:

1. Проведено е наказателно производство и осъденият извършител/и не разполага/т с достатъчно средства да изплати обезщетението.
2. Не е проведено наказателно производство, но са налице убедителни доказателства, че лицето е пострадало от съответното тежко престъпление.

Без да е проведено наказателно производство, е трудно е да се предоставят юридически доказателства. Ето защо твърденията на жертвата, че е преживяла трафик на хора, могат да се разглеждат въз основа на медицински изследвания, документи за социално подпомагане и т.н.²⁹

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Ако жертвите не могат да получат обезщетение от извършителя, те могат да заявят обезщетение в службата за обезщетения в кантона, където е извършено престъплението. Те могат да получат максимум **2/3** от обезщетението, присъждано от граждански съд.³⁰ При пострадали лица, които се завръщат в родната си страна, **размерът на обезщетение се намалява до стандарта на живот в страната на завръщане**.

²⁸ ²⁹ Вж. http://www.opferhilfe.zh.ch/internet/justiz_innere/opferhilfe/de/wer_ist_opfer/nachweis_der_straftat.html (последно посещение 9 април 2018 г.).

³⁰ Вж. Правилото за 2/3: Baumann/Ananbitarte/Müller Gmünder, Genugtuungspraxis Opferhilfe, in: Jusletter 1 юни 2015 г., стр. 4. Вж. http://www.sodk.ch/fileadmin/user_upload/Fachbereiche/Opferhilfe/Grundlagen/2015.06.01_Jusletter_Genugtuungspraxis_OHG_de.pdf (последно посещение 9 април 2018 г.).

Обикновено заявленията за обезщетение за имуществени и неимуществени вреди трябва да се подадат в рамките на **5 години** от извършване на престъплението (или узнаване за престъплението) в кантона, където то е извършено. По-дълги срокове са позволени в случай на непълнолетни, които са пострадали от сексуални престъпления.³¹

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

В случай че българска институция установи, че пострадало от трафик на хора лице не е било информирано за правата си на жертва в Швейцария или не е могло да претендира правата си, трябва да се свърже с консултативен център за жертви или НПО в Швейцария, които да подпомогнат жертвата да получи обезщетение със задна дата.

ДАНА

НПО от Югоизточна Европа се свързва с FIZ, когато разбират, че Дана е била трафикирана в Швейцария, за да проституира. След полицейска проверка в Швейцария тя е била разпитана като свидетел, след което се е завърнала в родината си. FIZ проследява случая и научава, че на извършителите на престъплението са повдигнати обвинения за трафик на хора в Швейцария и че тече наказателно производство. В сътрудничество с НПО от родината на Дана консултант на FIZ я информира за правата ѝ на жертва в Швейцария. Срокът да се подаде заявление за обезщетение от швейцарската служба „Помощ за жертвите“ вече е изтекъл, но FIZ подава заявление до въззивния апелативен съд и Дана успява да получи обезщетение от конфискуваните от извършителите средства. Извършителите са осъдени на продължително лишаване от свобода.

2.3.3. Закрила и права в наказателното производство

Швейцарският **Наказателнопроцесуален кодекс** предвижда, *inter alia*, защита на пострадали и свидетели на престъплението трафик на хора в наказателното производство. Жертвите и свидетелите имат специални права на информация, закрила и участие. Непълнолетните и жертвите на сексуални престъпления имат допълнителни специални права.

2.3.3.1. Право на информация

Жертвите на трафик имат следните права да бъдат информирани:

- По време на първия разпит в полицията или прокуратурата на жертвата се предоставя следната информация:³²
 - адрес на организации, които предоставят консултативни услуги за жертви, и кратко описание на тяхната роля;
 - различните възможности за финансова подкрепа на жертви;
 - крайният срок за подаване на заявление за обезщетение.
- Подробно разяснение по отношение правата и задълженията на жертвите в наказателното производство, напр. правото да откаже да даде показания или възможността да се присъедини към прокурора като частен ищец.
- Със съгласието на жертвата нейното име и адрес могат да бъдат предадени на консултативен център.

³¹ За подробности вж. Чл. 25 и 26 от швейцарския Закон за подпомагане на пострадали от престъпления.

³² Чл. 305 от швейцарския Наказателнопроцесуален кодекс.

■ Своевременна информация за всяко решение на съда за постановяване или отменяне на мярка за неотклонение задържане под стража на извършителите, както и случаите на бягство на подсъдимия.

■ Обвинителният акт и всеки окончателен доклад се изпращат на частния ищец/жертвата.

■ При писмена молба на жертвата правоприлагащите органи в някои кантони предоставят информация за началото на изтърпяването на присъда лишаване от свобода, режима на изтърпяване на присъдата, освобождаването на извършителя, бягство или прекратяване на производството.

2.3.3.2. Право на защита

Правото на защита е приложимо независимо дали жертвата се присъединява към прокурора като частен ищец. Пострадалото лице обаче трябва изрично да се позове на това свое право. Близките на жертвата също могат да претендират за право на защита, ако подадат граждански иск срещу извършителя.

Общи права на защита:³³

■ Присъствие на личен довереник (вж. 2.4.3) във всички фази на производството, вкл. по време на изслушвания, ако жертвата пожелае.

■ Избягване на среща или очна ставка с обвиняемия, ако жертвата поиска това.

■ Съдебни заседания при закрити врати, ако това се налага в интерес на безопасността на жертвата.

■ Да не се посочва личността на жертвата извън открити заседания без нейно съгласие, освен ако това е необходимо за разкриване на престъплението.³⁴

Освен от **довереника**, чиято подкрепа е основно психо-социална, жертвата може да бъде придружена и от **адвокат (мъж или жена)**, за да получи съвет относно процесуалните си права. Безплатната правна помощ обаче не е гарантирана (вж. 2.3.3.4).

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Физическото присъствие на обвиняемия в същата зала може да е **изключително стресиращо** за жертвите, преживели психична травма. Ето защо е препоръчително да се обмислят алтернативни мерки, като например видеоконференция между съдебната зала и друга стая, където обвиняемият да дава показания. Трябва да се избягват и случайни срещи между страните, напр. в коридорите на институциите. Съдът не е длъжен да провежда съдебни заседания при закрити врати. Понякога се провеждат открити заседания на основание на по-висш обществен интерес от публичност на процеса.

Съдът не е длъжен да провежда съдебни заседания при закрити врати. Понякога се провеждат открити заседания на основание на **по-висш обществен интерес от публичност на процеса**.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Жертвата трябва да подаде **специална молба**, ако иска заседанията да се провеждат при закрити врати.

На властите и медиите не се разрешава да разкриват информация (като инициали, възраст, място на произход), които могат да спомогнат за идентифициране на пострадалото от трафик лице извън съдебната зала.

³³ Чл. 152 и 70 от швейцарския НПК.

³⁴ Чл. 74 от швейцарския НПК.

Такава информация може да бъде разкривана по изключение в следните случаи:

- ако е необходимо участие на представители на обществеността за разкриване на престъплението или установяване на извършителите;
- ако жертвите (или техни близки) са съгласни.³⁵

ЗА ЖЕРТВЕ Е ВАЖНО!

Ако жертвата се съгласи случаят да бъде оповестен публично, трябва добре да се прецени действителната необходимост от обявяването на информация и да се гарантира, че жертвата напълно разбира евентуалните последици от това.

Медиите и съдът не винаги са наясно, че разкриването на информация може да постави пострадалите в риск. Напр. известен е случай, в който адресът на мястото, където е настанена жертвата, е посочен в съдебните протоколи, копия от които са изпратени директно на извършителя. В друг случай обвинителният акт е изпратен до медиите, без да се заличат личните данни на жертвата. Има няколко случая, в които в сензационни публикации в медиите се разкрива самоличността на жертвите и така те самите и техните близки се излагат на опасност.

Специални права на защита за жертви на сексуални престъпления:³⁶

- По правило не се допуска очна ставка между жертвата и обвиняемия, ако жертвата поиска това.
- Жертвата трябва да бъде разпитвана от лице от същия пол, ако поиска това.
- При сексуални престъпления трябва да се осигури преводач от същия пол като пострадалото от трафик лице, ако то поиска и това няма да доведе до забавяне на производството.
- Жертвата има право да откаже да отговаря на въпроси от интимен характер.³⁷
- Ако пострадалото лице пожелае, трябва да се назначат съдебни заседатели, от които поне един е от същия пол като него.³⁸

Специфични права на закрила за лица под 18 години:

По отношение на непълнолетни лица се прилагат специални правила, ако е видно, че разпитът или очната ставка ще доведат до тежки емоционални последици:³⁹

- По правило непълнолетното лице не трябва да се изправя срещу обвиняемия, освен ако жертвата изрично не заяви, че това е нейното желание.
- Разпитът трябва да се проведе от специално обучен следовател в присъствието на лице, което е преминало психологическо обучение. В случаи когато разпитът не се провежда в присъствието на обвиняемия, той трябва да бъде записан на видео.
- По възможност непълнолетното лице не трябва да бъде разпитвано повече от два пъти в рамките на цялото наказателно производство.
- Довереникът може да бъде изключен от производството, ако може да повлияе на непълнолетното лице.

³⁵ Чл. 74 от швейцарския НПК.

³⁶ Чл. 153 от швейцарския НПК.

³⁷ Чл. 68 от швейцарския НПК.

³⁸ Чл. 335 от швейцарския НПК.

³⁹ Чл. 154 от швейцарския НПК.

2.3.3.3. Право на участие в наказателно производство

Жертви на трафик могат да подават граждански иски за материални и нематериални щети само ако участват активно в наказателното производство. За да упражнят това свое право, жертвите трябва да се конституират като частни ищци най-късно до края на досъдебното производство (т.е. преди да бъде издаден обвинителният акт). Прокурорът уведомява жертвата за наличието на такава възможност след образуване на досъдебното производство.⁴⁰

В качеството си на **частен ищец** жертвата на трафик може да подаде наказателен и/или граждански иск, т.е. да участва като страна в производството:

■ При **наказателен иск** целта е да се преследва и накаже лицето, извършило престъплението. Като частен ищец жертвата става страна в производството и има допълнителни права в него, например правото на достъп до преписки или да участва в събирането на доказателства, но **няма право на безплатно процесуално представителство**.⁴¹

■ При граждански иск жертвата впоследствие подава граждански иск на основание на престъплението, разглеждано в наказателното производство. В този случай жертвата се освобождава от съдебни разноски и има право на безплатно процесуално представителство при определени условия (виж 2.3.3.4).

По принцип жертвите се насочват към граждански съд, когато цялостното разглеждане на гражданския иск се счита твърде сложно. В случаи на трафик на хора с цел сексуална експлоатация гражданските иски като цяло се насочват към граждански съд.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Рядко се случва жертвите на трафик с цел сексуална експлоатация да получат обезщетение за загуба на доходи от търговията със сексуални услуги, тъй като е трудно да се предоставят доказателства за сумите, които са предавали за извършителите. Въпреки това, в случай на **загуба на доходи от насилственото предоставяне на сексуални услуги от страна на жертвата, съдът може да остойности сексуалните услуги или да изчисли целия спечелен от жертвата доход**.⁴²

2.3.3.4. Правна помощ и риск от поемане на разноските по наказателни и граждански производства

БЕЗПЛАТНО ПРАВОРАЗДАВАНЕ

Безплатното правораздаване се прилага по отношение отмяната на съдебните разноски и достъпа до безплатна правна помощ. Безплатно процесуално представителство се предоставя най-рано от момента, в който жертвата се присъедини към прокурора като частен ищец в рамките на наказателното производство. Моментът на подаване на искането за безплатно процесуално представителство е от решаващо значение. Безплатна правна помощ могат

⁴⁰ Чл. 118 от швейцарския НПК.

⁴¹ Чл. 136 от швейцарския НПК.

⁴² Тази възможност беше използвана при издаването на присъда от страна на кантоналния апелативен съд в Цюрих на 16 май 2012 г. (файл No. SB110598, стр. 105). Решението на съда гласеше, че пропуснати доходи могат да бъдат обезщетени въпреки липсата на подкрепящи документи.

да искат само **частни ищци, които подават граждански иск** (за обезщетение) и които отговарят кумулативно на следните условия: ⁴³

- **жертвата не разполага с никакви финансови средства, и**
- **гражданското производство има шансове за успех.**

Молбата за процесуално представителство се одобрява, ако е необходимо присъствието на адвокат, който да защитава правата на жертвата на трафик (напр. поради фактологическа и правна сложност), и ако жертвата не може да покрие разходите за процесуално представителство. Ако молбата за безплатно процесуално представителство бъде отхвърлена, отказът може да се обжалва по съдебен ред на по-висока инстанция.

За жертви на трафик, които не подадат граждански иск или не могат **ефективно да защитят** исковите си в наказателното производство, службата „Помощ за жертвите“ може да предостави пълна или частична правна помощ при определени условия.

ВАЖНО!

В случаи на трафик на хора и други престъпления, които се преследват по *служебен път*, **разходите за процесуално представителство на първа инстанция** на жертвите, които не говорят нито един от официалните езици на Швейцария, **обикновено се покриват от службата „Помощ за жертвите“**. Не знанието на чужд език е допълнителна пречка, която на практика прави невъзможно жертвата на трафик да защитава интересите си сама.

Иск за обезщетение на свидетел

Ако жертва на трафик не участва в наказателното производство като частен ищец, тя ще бъде призована като свидетел. Като такъв тя може да иска обезщетение за пропуснати доходи и разходи. ⁴⁴

Риск от поемане на разходите в наказателното производство

Тъй като трафикът на хора е престъпление, което се преследва по служебен път, на жертвите, които участват в наказателното производство като частни ищци, не може да бъде наредено да заплатят съдебните разходи или обезщетението за щети на ответника. Ако обаче се конституират само като обвинители, а не като частни ищци, те нямат право на процесуално представителство. В зависимост от обстоятелствата **е възможно** службата „Помощ за жертвите“ да покрие напълно или частично хонорара на адвокат. ⁴⁵

Риск от поемане на разходите в гражданското производство⁴⁶

Жертви, които внесат граждански иск, имат право на безплатно процесуално представителство. Въпреки това, **ако искът бъде отхвърлен или ответникът бъде оправдан**, може да се наложи те да заплатят разходите по делото. Заплащане на разходите може да има и **в случай на отказ от гражданско производство от страна на частния ищец преди приключването на главното производство**, в случай че гражданският иск бъде отхвърлен или в случай че делото бъде прехвърлено в граждански съд. Дължимите разходи се ограничават до суми за събиране на доказателства по молба на ищеца по отношение на гражданските икове. Не се дължат разходи за събиране на доказателства, които са изискани от властите или които са послужили главно на прокуратурата.

⁴³ Чл. 393 от швейцарския НПК.

⁴⁴ Чл. 167 от швейцарския НПК.

⁴⁵ Чл. 5 от швейцарския Закон за подпомагане на пострадали от престъпления.

⁴⁶ Чл. 427 от швейцарския НПК.

ВАЖНО!

Ако **жертвата** трябва да заплати разходите по наказателното и/или гражданското производство, службата „Помощ за жертвите“ може да ги поеме напълно или частично. Дали или в каква степен това е възможно трябва да се обсъди **предварително** със службата „Помощ за жертвите“.

Риск от поемане на разходите в процедура по обжалване⁴⁷

Страните трябва да покрият **разходите по процедурата по обжалване** според своя **успех или неуспех**. Отхвърлянето или оттеглянето на въззивната жалба също се счита за неуспех. Ако жертва на трафик обжалва решението на първа инстанция, съществува риск да трябва да поеме разходите, в случай че жалбата не бъде уважена. Такъв би бил случаят, ако жертва на трафик поиска по-горната инстанция да потвърди решението на по-долната инстанция. Ако жертвата разполага с някакви средства и следователно няма право на безплатна правна помощ, това може да се окаже много скъпо. Единственият начин жертва на трафик да избегне това е като изрично заяви, че ще се въздържа от подаване на искове.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

При обжалване жертвата може да бъде осъдена да заплати обезщетение за разходите на извършителите. Само ако службата „**Помощ за жертвите**“ **гарантира предварително**, че ще поеме и тези потенциални разноси, жертвата се освобождава от този риск. Като цяло, ако жертвата има адвокат, препоръчваме да обжалва на първа инстанция, за да получи писмено и подробно изложение на мотивите на решението, което да разгледа и да прецени шансовете си при обжалване.

2.3.4. Програма за защита на свидетели

Швейцарският Закон за закрила на свидетели (SR 312.2) урежда условията и процедурите за прилагането на програми за защита на свидетели за лица, които са застрашени във връзка с участието си във федерално или кантонално наказателно производство. Националният отдел за защита на свидетели към fedpol отговаря за защитата на свидетели извън рамките на наказателния процес, както и след края на процеса.⁴⁸ Само водещият наказателното производство (прокурорът) може да иска допълнителна извънпроцесуална защита на свидетел от името на жертвата. Самите жертви на трафик или техните законни представители (например специализирани консултанти за жертвите или адвокати) не могат да отправят такова искане.⁴⁹ Обикновено изискванията за влизане в програма за защита на свидетели са много високи.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Законът за закрила на свидетели включва защитата на „лица, които са страни по наказателно производство и поради това са в опасност“. Тази формулировка е по-тясна от формулировката в Конвенцията на Съвета на Европа (чл. 28). Жертви се допускат до програмата за защита на свидетели само ако показанията им са незаменими за наказателното производство.⁵⁰

⁴⁷ Чл. 428 от швейцарския НПК.

⁴⁸ Вж. директива на швейцарския Закон за закрила на свидетели (версия от 25.10.2013).

⁴⁹ Чл. 6 от швейцарския Закон за закрила на свидетели.

⁵⁰ Чл. 2 от швейцарския Закон за закрила на свидетели.

2.4. Защита и подкрепа за жертвите в практиката

Жертвите на трафик получават в Швейцария закрила и подкрепа от специализирани НПО. Тези организации се грижат за пострадалите от трафик, които често се оказват без дом, без социални контакти и без познаване на местния език. Подкрепата за жертвата започва с **първоначално интервю и с кризисна интервенция.**

Закрилата на жертвите обикновено се организира в три фази:

- 1. Приемане** 30 дни
- 2. Интервенция** 150 дни
- 3. Интеграция** от 180 дни

По време на етапите по приемане и интервенция жертвите на трафик на хора се настаняват в приюти. Във всеки етап от подкрепата отношението към пострадалите трябва да е като към активни участници със свои собствени права, а не като към жертви. Уменията за оцеляване и личният опит, историята на миграция и семейният произход са лични фактори, които трябва да се вземат предвид.

2.4.1. Първоначален разговор

Целта на първоначалния разговор с лице, което е предполагаема жертва, не е да се направи окончателна идентификация, а по-скоро то да бъде успокоено и да се спечели неговото доверие. Най-трудно при началното консултиране е да се изяснят добре нуждите на жертвата и да се установи каква подкрепа е готова да приеме. След това консултантът може да я подпомогне да вземе решение дали да поиска период за размисъл и възстановяване. Преди първоначалния разговор се осъществява контакт с преводач (ако е необходимо) и се организира настаняване.

ВАЖНО!

При разговорите с жертвата трябва да се използват **специализирани преводачи.**

Консултирането се извършва само със съгласието на жертвата. За да даде такова съгласие, тя трябва да е запозната в какво се състои работата на организацията, която ще я подкрепя. Също и че **консултантът** е ангажиран единствено и само с нейното благосъстояние. Подкрепящите организации трябва да прилагат холистичен подход на консултиране, който поставя на преден план интересите на жертвата. Основните грижи на консултанта са:

- да стабилизира и предпази жертвата;
- да предостави вещи и грижи от първа необходимост;
- да информира жертвата за правата ѝ и следващите стъпки, които може/трябва да направи;
- да подкрепя жертвата да използва правото си да взема решения за себе си.

ВАЖНО!

Как да се изгради доверие, когато се консултират жертви, насочени от полицията:

■ **Изяснете ролята си:** Помогнете на жертвата да разбере кои сте и че ваша задача е да я подкрепите.

■ **Избягвайте обвинения:** Не разпитвайте жертвата и не я обвинявайте, че е работила незаконно или че няма разрешително за пребиваване.

■ **Отнасяйте се сериозно към недоверието ѝ към институциите:** Възможно е жертвата да има лош опит с властите, затова е много важно да ѝ обясните, че специализираните полицейски части не използват репресивни подходи.

■ **Осигурявайте поверителност:** Обяснете, че разговорът е задължително поверителен.

2.4.2. Фаза на приемане

Тази фаза трае един месец и през нея се предоставя най-интензивна подкрепа за жертвите. Обикновено в началото консултирането преминава под формата на **кризисна интервенция**. Когато жертвите пристигнат, те са изтощени или изпитват болка, показват симптоми на посттравматичен стрес (агресивност, нетърпение, вцепеняване) или декомпенсация (склонност към самоубийство). Това изисква консултантите да имат знания и опит в работата с хора, преживели психична травма, а когато е нужно, да се включи и психиатър. По време на фазата на приемане фокусът на работата е физическото и психологическото стабилизиране на жертвата и организирането на външни ресурси като разрешително за пребиваване, безопасно настаняване и финансова подкрепа.

Фазата на приемане обикновено обхваща минималния период, необходим за възстановяване и размисъл. Консултантът и пострадалият разглеждат и обмислят ситуацията. Ключов фактор за взимане на решение е безопасността на жертвата: какви могат да бъдат последствията за сигурността на жертвата и на нейните близки, в случай че тя реши **да сътрудничи на властите**. Важно е да се има предвид, че трафикираното лице е в опасност и съществува риск отново да бъде експлоатирано от трафикантите независимо дали свидетелства или не. По време на консултирането се разиграват различни възможни сценарии, при които пострадалият от трафик трябва да вземат добре обмислени и независими решения. Важно е те сами да решат, като са напълно наясно, че Швейцария не може да гарантира пълна и дългосрочна защита за тях и техните роднини. Затова пострадалият от трафик на хора получават подробна информация и са съпътствани и подкрепяни, за да вземат трудното решение дали да сътрудничат на властите или не.

2.4.3. Фаза на интервенция

Ако жертвата избере да сътрудничи на правоохранителните органи, се преминава към фазата на интервенция. Консултантът придружава жертвата по време на разследването и наказателното производство, които може да продължат от няколко месеца до няколко години. Консултантът описва на жертвата етапите на производството, ролите и задълженията на полицията и прокуратурата и изяснява правата, задълженията и рисковете, свързани с подаването на иск. Това е силно стресиращ период за жертвата, която трябва многократно да разказва преживяванията си на експлоатация и насилие, когато бъде разпитвана. Съществува висок риск от повторно травмиране.

По време на този етап важен участник в подкрепата за жертвата е така нареченият **довереник**. Обикновено този човек работи за организацията, която помага на жертвата, и лично познава пострадалото лице. В идеалния случай довереникът говори родния език на жертвата. Той придружава жертвата в полицията и прокуратурата и я **подкрепя морално** по време на разпитите, но няма право да отговаря на въпроси или да подава искове от нейно име. Разпитите може да продължат няколко часа и са много напрегнати, особено в

случаи на разпити, при които ответникът има правото лично да задава въпроси на ищеца/жертвата. Ако разпитващите не се съобразят със специфичното положение на жертвата, е възможно тя да се върне емоционално към ситуацията на експлоатация и да преживее интензивни психосоматични симптоми, като дисоциация, стомашни болки, повръщане и др. Придружаващият довереник е в състояние да забележи емоционалната нестабилност на жертвата и да се намеси в моменти на криза.

ВИКТОРИЯ

След като се включва в програмата на FIZ за закрила на жертви, Виктория получава незабавна медицинска помощ, за да се възстанови от физическото насилие, което е преживяла. Тя е настанена в защитено жилище и получава интензивно консултиране (кризисна интервенция). Всички разговори се провеждат с помощта на специализиран преводач. С помощта на консултанта си тя решава да се възползва от правото си на период за възстановяване и размисъл.

Виктория споделя за трудното си детство и говори за насилието, което е преживяла, когато е била карана да проституира. Споделя, че все още е влюбена в Милан, трафиканта. Тя изпитва смесени чувства – едновременно се страхува от него, но му е и вярна. Консултантът ѝ помага постепенно да осъзнае, че е била измамена и експлоатирана.

Друга важна тема е сътрудничеството с властите. Консултантът на Виктория ѝ помага да се ориентира в швейцарската правна система. Виктория се успокоява в защитената среда и успява да вземе решение. Тя избира да не повдига обвинение и да се завърне в България чрез федералната помощ за завръщане.

2.4.4. Фаза на интеграция

Ако разрешителното за пребиваване на жертвата бъде удължено, може да се премине към следващата фаза на интеграция. Удължаване се издава само в **случаите, когато пострадалият от трафик на хора все още е необходим като свидетел в продължаващо разследване или наказателно производство**. Ако случаят не е такъв, това обикновено означава, че трябва да се подготви завръщането на лицето, освен ако не бъде подадено заявление за разрешително за пребиваване на основание сериозни лични затруднения (виж глава 3).

Интеграцията започва, когато жертвата е достатъчно психологически стабилна и е способна да се справя самостоятелно с повечето ежедневни задачи. Подкрепата се фокусира около изучаване на местния език, постепенно интегриране в **ежедневния живот**, започване на работа или обучение в Швейцария. Интервенция се налага в случаи на личностни кризи, склонност към самоубийство или външни заплахи. През този период продължава психосоциалното консултиране и подкрепа на пострадалите. Жертвите са все още заплашени от влияния и действия от извършителите и техните кръгове и трудно постигнатата им психологическа стабилност е крехка.

Обикновено минават две години преди делото да влезе в съда, ето защо често процесът срещу извършителите тече по време на фазата на интеграция на жертвата. Жертвите обикновено не трябва да се явяват в съда. Консултантът редовно уведомява жертвата за хода на процеса.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Често обвинителният акт не отговаря на очакванията на жертвата. Понякога част от преживяното насилие не е включено, защото не може да бъде доказано. Когато присъдата е произнесена, тя обикновено изглежда снизходителна. В някои случаи, ако извършителите вече са били задържани, може да бъдат освободени скоро след произнасянето на присъдата. Това е обезпокоително за жертвата.

Няма гаранция, че разрешителното за пребиваване ще бъде удължено, когато производството приключи. Затова след произнасяне на присъда на първа инстанция жертвата трябва да бъде подготвена, че има вероятност да изгуби правото си на престой в Швейцария. Това поставя под въпрос постигнатото от пострадалото лице по време на фазата на интеграция.

По време на интеграцията консултантите подкрепят клиентите си, като им помагат да си потърсят обучение, стаж или работа. Това е трудна задача без подсигурено разрешително за дългосрочно пребиваване. Обикновено жертвите искат да започнат да печелят възможно най-бързо, за да имат доход и да подкрепят децата или родителите си у дома, без да имат диплома за завършено образование. Те обаче първо трябва да се включат в програми за трудова интеграция. Основно изискване за интеграция на пазара на труда е психологическата стабилност, която е трудно постижима за преживелите психична травма.

2.4.5. Безопасно настаняване

Защитените жилища са част от услугите, които предоставят организациите за защита на жертви. Те са сигурно място, където пострадалите от трафик, които изживяват криза, получават консултиране, подкрепа и стабилна среда. Помощта, предоставяна от програмата на FIZ за защита на жертви, отговаря на специфичните нужди на жени, които са били многократно травмирани, съобразена е с особеностите им на мигранти и с комплексната им ситуация на риск. Многоезичен екип за подкрепа, межкултурна медиация и специално обучени преводачи се грижат за културните и езиковите нужди на настанените.

ВАЖНО!

За да бъде настанена в защитено жилище, жертвата **трябва да е извън влиянието на извършителите**. Това не е лесно, ако трафикантите дълго са били единственият социален контакт на жертвата или ако са я **оставяли с убеждението, че я обичат**. Поради съображения за сигурност се препоръчва жертвите, които все още не са успели да се откъснат напълно от трафикантите си, да прекарат няколко дни на различно място преди да се настанят в защитеното жилище.

Сигурността е важен въпрос, който се обсъжда по време на интервюто за приемане в защитено жилище. Консултантът отбелязва хората и местата, които жертвата трябва да избягва, и взема необходимите предпазни мерки. **Полицията редовно участва в различните сценарии за безопасност**. Освен индивидуално изготвените мерки за сигурност, на настанените често се напомня, че трябва да спазват правила за безопасност, и се провеждат обучения за реагиране в непредвидени ситуации. Приютите са на отворен режим, но на пребиваващите не е разрешено да имат посетители или да разкриват местонахождението си.

Целта е настанените да се установят в защитена среда, докато постепенно се научат как да използват собствените си ресурси за справяне. В началото ежедневни задачи, като

ползването на градски транспорт или пазаруването в супермаркет, могат да бъдат голямо предизвикателство за жертвите. Настанените се придържат към ежедневен режим, получават медицински грижи за болести, от които са страдали дълго време, предоставя им се възможност да научат местния език.

СУЗАНА

Сузана е непълнолетна, когато се включва в програмата на FIZ за защита на жертви. Тя е особено уязвима поради крехката си възраст. Млад мъж я подмамва от България към Швейцария с обещания за съвместно бъдеще, преди да я принуди да проституира. Измамата е огромна. Сузана е емоционално нестабилна. Често изпада в депресии, рядко се храни и се оплаква от проблеми със съня. Постоянно плаче и в разговорите споделя, че се страхува и срамува. В началото не смее да напусне стаята си, камо ли да участва в групови дейности в Центъра. След няколко седмици на интензивно консултиране и ежедневна подкрепа Сузана си възвръща увереността и започва да вижда нови перспективи в живота си.

2.4.6. Оценка на риска

Опасността, в която се намира жертвата, е постоянна тема на обсъждане, докато тя е включена в програма за защита. Полицията взема активно участие в организирането на мерките за защита. Предполагаемите извършители се опитват да оказват натиск по различни начини, за да разберат къде е настанена жертвата. Те се опитват или да ѝ попречат да подаде оплакване, или да я накарат да оттегли оплакването си. Ако извършителят е арестуван, обикновено неговото семейство започва да оказва силен натиск върху жертвата и нейното семейство.

ВАЖНО!

Няма дългосрочна защита без самозащита. Важно е жертвата да се научи как да се предпазва сама. Жертвите на трафик на хора често са преживели толкова много насилствени посегателства, че са загубили чувството си за самосъхранение. Често единственото отношение, което познават, е злоупотребата. **Инстинктите са самосъхранение и себеуважение** трябва постепенно да бъдат изградени наново у жертвите.

Оценката на риска се основава на:

1. нивото на риск за жертвата в Швейцария;
2. нивото на риск за жертвата в страната на произход;
3. нивото на риск за близките на жертвата в Швейцария;
4. нивото на риск за близките на жертвата в страната на произход.

Оценка на риска трябва да се извършва редовно, като в нея трябва да се **включва и пострадалото лице**. За да могат да се оценят бъдещите рискове, е необходима **възможно най-изчерпателна информация за историята на експлоатация на жертвата и настоящата ѝ ситуация**. Информацията, която предоставя самата жертва, трябва да се взема предвид. След анализ на рисковете се изготвя план за управление на риска заедно с жертвата. Мерките за намаляване на риска се осъществяват със **съгласието на жертвата**.

Оценката на риска се стреми не само да анализира възможните заплахи/опасности, идващи от извършителите, но също така да изследва **психологическите, физическите и социалните обстоятелства в живота на жертвата**, както и риска от повторно въвличане в трафик. Оценка на риска се прави регулярно – когато жертвата се настанява на защитено място, преди промяна

на местопребиваването ѝ, преди съдебни заседания, в случай на завръщане на жертвата в Швейцария, за да даде свидетелски показания, или преди завръщането ѝ в страната на произход.

Обикновено за да се създаде **цялостна представа за потенциалните рискове**, в оценката на риска се включват различни **правителствени и неправителствени организации**. Тъй като защитата на жертви на трафик е задължение на държавата, нейните институции трябва да вземат активно участие в процеса по оценка на риска. Организациите за защита на жертвите изготвят доклади и становища, които да предоставят на полицията, програмите за завръщане на жертвите или други институции. В този случай е важно **да не разпространяват лични данни**, освен ако жертвата не е дала писмено и **информирано съгласие** за разкриване на лична информация за специфични цели.

ВАЖНО!

Всички избягали **жертви са в риск от отмъщение от страна на трафикантите**, независимо дали са сътрудничили на властите или не.

Оценка на риска, когато има заплахи от извършителите

Оценки на риска, свързан с потенциални заплахи от страна на извършителите, се правят през цялата продължителност на програмата за подкрепа. Оценката се фокусира главно върху извършителите и тяхната среда. Обикновено те действат в група от няколко души, които са част от верига за експлоатация. Тази мрежа включва хора, които набират и транспортират жертвите, набавят документи, както и сводници и техните помощници, а в някои случаи и собственици на публични домове. Обкръжението на извършителите може да включва приятели и членове на семействата им, както и хора, работещи в същата среда, като например персонала в баровете, които могат да не участват в пряко извършването на престъпленията, но могат да имат контакт с извършителите.

Основни въпроси при оценка на риска са:

- Има ли белези, че лицата, които са транспортирали, наели или експлоатирали жертвата, се опитват или са успели да влязат в контакт с нея?
- Знаят ли членовете на групата за трафик на хора настоящото местоположение на жертвата?
- Знаят ли членовете на групата за трафик на хора къде живеят семейството и приятелите на жертвата?
- Замесени ли са приятели на жертвата или членове на нейното семейство в трафика?
- Задържани ли са заподозрени?
- Освободени ли са вече арестуваните лица?
- Има ли заподозрени на свобода?
- Има ли данни къде се намират тези хора и в какви среди се движат?

ВАЖНО!

За да се направи **надеждна оценка на риска**, е необходимо специализираната организация за защита на жертви или службата за консултиране на жертви да си сътрудничи с полицията.

Ако е много опасно за жертвата да се завърне в страната си, службата за подкрепа на жертви, с разрешение на жертвата, може да поиска разрешително за пребиваване на основание сериозни лични затруднения.

ГЛАВА 3. ТРАНСНАЦИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО ЗА ЗАКРИЛА И БЕЗОПАСНО ЗАВРЪЩАНЕ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК НА ХОРА ОТ ШВЕЙЦАРИЯ В БЪЛГАРИЯ

3.1. Типични сценарии за завръщане на жертви на трафик от Швейцария в България

3.1.1. Завръщане без подкрепа

При разглеждане на различните начини за завръщане в България е важно да се има предвид, че голям брой жертви на трафик никога не биват идентифицирани. Някои пострадали, които успяват да избягат от ситуацията на трафик без институционална подкрепа, остават в Швейцария посредством сключване на брак, например, а други се връщат самостоятелно в България или заминават за друга държава.

От друга страна, не всяко лице, идентифицирано като жертва на трафик, е готово да приеме подкрепа или друг вид помощ за своето завръщане. Често жертви, например идентифицирани при полицейска акция, отказват да говорят с консултант или изчезват преди да влязат в програма за подкрепа на жертви. **Страхът от извършителите**, недоверието и **страхът от това да се разкрият пред властите** (както в Швейцария, така и в България), както и **страхът да загубят и малкия контрол, който все още имат върху собствения си живот**, спират жертвите на трафик да приемат каквато и да е помощ за пострадали от трафик на хора.

ВАЖНО!

От съществено значение е при първия контакт (от полицаи, социален работник, работници на терен и т.н.) да се даде на предполагаемата жертва на трафик информация за съществуващите услуги в подкрепа на пострадалите в Швейцария, предоставяни от правителствени и неправителствени организации. Жертвите, които не приемат веднага помощ, могат на по-късен етап да си припомнят тази информация и да се свържат със специализирана НПО или Център за консултиране на жертви.

3.1.2. Завръщане с помощта на държавата

В много случаи държавните органи са първите, които разпознават българските жертви на трафик и им оказват подкрепа. Много жертви се обръщат към полицията, която ги насочва към услуги за подкрепа на жертви. Някои жертви обаче се свързват с **българското посолство или консулство**, особено ако са им отнети личните документи и искат да се завърнат възможно най-скоро.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Преди да се организира завръщането на жертвата, държавните органи, включително **полиция и служители на дипломатическите представителства, трябва да дадат възможност на жертвата да разговаря с Център за консултиране на жертви в Швейцария** или поне да я окуражат да направи това, като ѝ предоставят данни за контакт. Това е най-добрият начин да се гарантира, че жертвата е информирана по адекватен и щадящ начин за правата си и възможностите за подкрепа в страната, където е била експлоатирана. Ако жертвата откаже да разговаря с консултант, властите следва **да я уведомят за правата ѝ**, преди да предприемат други действия. В повечето случаи българските жертви се нуждаят от преводач, тъй като не владеят нито един от езиците на конфедерация Швейцария (вж. 2.3).

Първоначална помощ от страна на швейцарската полиция

Със съгласието на пострадалото от трафик лице държавните или неправителствени организации могат да го насочат към швейцарската **Федерална помощ за завръщане** (вж. 3.3). Посолствата, полицията и други държавни и неправителствени организации трябва да предоставят основна информация за тази възможност. Ако жертва на трафик избере да се завърне чрез тази програма, сътрудничеството между швейцарските и българските институции (по отношение оценката на риска, организирането на безопасно завръщане и реинтеграцията) се координира от Международната организация по миграция (МОМ) (вж. секция 3.3 относно процедурата за ползване на Федералната помощ за завръщане).

В някои случаи швейцарската полиция предлага да покрие пътните разноски на жертвите, които не приемат друга помощ за жертви, включително от програмата за подпомагане на завръщането, но искат да се завърнат в България веднага. В тези случаи е силно препоръчително **на пострадалото лице да се предоставят контактите на специализирани НПО в България и Швейцария**. Ако лицето не е извършило престъпление и разполага с необходимите пътни документи, българските власти не е необходимо да се информират.

ВАНЯ

Ваня е млада жена, която е докарана в швейцарска болница със счупени ръце, счупен нос и натъртвания. Тя е жертва на експлоатация с цел принудителна просяка, но отказва да говори за случилото се или да отговаря на въпроси от страна на лекарите и полицията. Ваня явно иска да си върви, а полицаите забелязват, че изглежда объркана и неориентирана. Тъй като тя не желае да бъде свързана нито с организация за подкрепа на жертви, нито със служби за завръщане, полицията се свързва с българското посолство и ги информира за ситуацията. Служители от посолството и полицейското аташе, отговарящо за Швейцария, посещават младата жена в болницата и предлагат да организират завръщането ѝ в България. Ваня приема предложението и се завръща.

Първоначална помощ от страна на българските държавни институции

Ако българското посолство е ангажирано със завръщането на жертвата, се уведомява Министерството на външните работи (МВНР), което на свой ред уведомява НКБТХ и българското Министерство на вътрешните работи (МВР), конкретно Генерална дирекция Международно оперативно сътрудничество, към която са разположени INTERPOL и Европол и Генерална дирекция „Борба с организираната престъпност“. Представители на МВР посрещат жертвата на летището и я **интервюират** с нейно съгласие. Интервюто има за цел да установи дали е извършено престъплението „трафик на хора“ и дали въпросното лице е жертва на трафик. Служителите на МВР уведомяват жертвата за наличните услуги и подкрепа, както и за възможността да бъде настанена в кризисен център или приют. В случай че жертвата има желание да бъде настанена, се уведомява НКБТХ или доставчик на услуга (вж. глава 4). Ако по време на интервюто служителите на МВР установят, че е извършено престъпление, те се свързват с fedpol и в двете държави започват предварителни полицейски проверки.

Сигнали за жертви на трафик се изпращат и директно на Секретариата на НКБТХ, например от самоидентифицирани се жертви на трафик или техните близки. Секретариатът събира възможно най-много информация за жертвата, като къде се намира тя в момента; кой се грижи за нея; каква е конкретната информация за ситуацията на трафик; съществуват ли непосредствени рискове за жертвата и т.н. В съответствие с Националния механизъм за насочване НКБТХ определя кои институции следва да предприемат конкретни мерки.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Независимо от избрания начин на завръщане лицата, жертви на трафик на хора, трябва да бъдат информирани за правата си, включително и за това, че **в България няма да бъдат наказателно преследвани за проституция или други незаконни дейности, които са извършвали в ситуация на трафик, както и че имат право на незабавна помощ** (вж. 4.3.3).⁵¹ Преди да се осъществи контакт с друга организация, е необходимо да се получи съгласието на жертвата. Пълнолетните жертви на трафик имат право да откажат да бъдат насочени към подкрепяща организация, както и да откажат разкриването пред трети лица в България на каквато и да е информация, свързана с преживяната от тях ситуация на трафик.⁵²

3.1.3. Завръщане с помощта на НПО

Не всяко лице, жертва на трафик на хора, може да се ползва от Федералната помощ за завръщане (вж. 3.3). Причина може да е това, че жертвите разполагат с достатъчно финансови средства или че искат да заминат за страна, където техният статут на пребиваване е несигурен. Други жертви на трафик вземат **информирано решение да не участват** във федералната програма за подпомагане на завръщането. Причините за това са различни, например някои пострадали от трафик на хора

- изпитват недоверие към държавните институции, вкл. и към междуправителствени организации като МОМ;
- нямат време или търпение да преминат през процеса на кандидатстване за Федерална помощ за завръщане;
- отказват да се приемат за жертви на трафик на хора.

Ако пострадалото от трафик лице не се включи във федералната програма за завръщане, но е приело помощ от специализирана НПО или Център за консултиране на жертви, консултантът може да кандидатства за средства от „Помощ за жертвите“.

Ако жертвите на трафик са съгласни, тяхното завръщане се подготвя в тясно сътрудничество между швейцарски и български НПО. Швейцарската НПО се свързва с подходяща приемаща организация в България,⁵³ проучва възможностите за подкрепа и установява дали НПО или приютът имат възможност да поемат случая. Швейцарската организация предоставя на българската организация необходимата информация за жертвата на трафик, като име, възраст, здравословно състояние, емоционално състояние, рискови фактори, нужди и др.

⁵¹ Съгласно Член 26 от Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора, страните трябва предвиждат възможност да не се налагат наказания на жертвите за тяхното участие в незаконни дейности, доколкото те са били принудени да правят това. В швейцарското законодателство няма специални разпоредби относно неналагането на наказания на жертви на трафик. Швейцарският НПК само изрежда определени условия (Член 52 до 55), с които лицата може да не подлежат на наказание или наказателното производство срещу тях да бъде прекратено. Експертната група за борба с трафика на хора (GRETA) препоръчва приемането на специална разпоредба за неналагането на наказания на жертви на трафик за участието им в незаконни дейности, доколкото те са били принудени да правят това, или издаването на насоки за обществените обвинители, които да го окуражават да бъдат проактивни, когато установяват дали обвиняемият е потенциална жертва на трафик (раздел 187 от доклада на GRETA за Швейцария, 2015 г.).

⁵² Съгласно Националния механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик (НМН); стандартна оперативна процедура 1 „Идентификация и насочване на жертви на трафик“; мярка 1.4. Насочване.

⁵³ Вж. списък на организациите в Приложение 6.

СВЕТЛА

В приют за жени в Швейцария Светла се намира в изключително нестабилно психологическо състояние в резултат на преживяната травма. Тя получава интензивна емоционална подкрепа и преминава през чести консултации и кризисна интервенция с помощта на преводач. В същото време тя иска да се прибере в България най-скоро и няма търпение да бъде планирано завръщането ѝ. Организира се разговор по скайп между Светла и консултант от „Анимус“. По време на разговора българският консултант я уверява, че пътуването ѝ до София е в процес на подготовка и ще има кой да я посрещне на летището. По време на разговора Светла се успокоява и започва да задава въпроси за бъдещето си. Консултантът от „Анимус“ ѝ дава информация какво може да очаква в България и какви възможности за подкрепа съществуват.

В процеса на подготовка на завръщането на жертвата швейцарският консултант я насърчава да **разговаря с представител на „Анимус“ или друга българска НПО по скайп или телефон**, в идеалния вариант с лицето, което ще я посрещне на летището. Този директен контакт има за цел да:

- изгради доверие между пострадалото от трафик лице и българския консултант;
- осигури пряка комуникация на родния език на жертвите, без необходимост от (езиков или културен) превод;
- намали страховете и нормализира очакванията;
- подкрепи пострадалото лице при вземането на информирано решение за завръщане;
- позволи на жертвата да обсъди възможностите за реинтеграция;
- предостави допълнителна информация, свързана с оценката на риска;
- помогне на българския консултант да се подготви за адекватно посрещане на жертвата и да започне оценка на риска от българска страна.

Ако жертвата все още не е готова да се ангажира с българска НПО, швейцарският консултант ѝ предоставя поне данните за контакти с българска НПО, към която жертвата може да се обърне самостоятелно на по-късен етап.

3.2. Оценка на риска за завръщане и реинтеграция

Преди завръщането и реинтеграцията на жертвата е необходимо да се направи оценка на риска на две нива:

1. Оценка на настоящи и бъдещи рискове за жертвата от страна на **трафикантите**. Целта е да се предотвратят **заплахите и вредите** за жертвата.
2. Оценка на рисковете за жертвата въз основа на нейните настоящи и бъдещи социални **обстоятелства и уязвимост**. Целта е да се намали **рискът от повторно въвлечане в трафик**.

ВАЖНО!

Повторно въвличане в трафик е когато едно лице е било в ситуация на трафик и е успяло да излезе нея, но след това **попада отново в трафик**. Причините са различни, но продължаващото състояние на **уязвимост** след излизане от ситуацията на експлоатация увеличава риска от повторно въвличане в трафик. **Рискови фактори** са маргинализацията или дискриминацията поради етнически, социални, икономически и полови неравенства, дългове, възраст, липса на семейна подкрепа, проблеми с различни зависимости, психологически или психо-социални трудности вследствие на преживения трафик. Ситуации със сериозен риск от повторно въвличане в трафик могат да възникнат **както в страните на дестинация, така и в страните на произход**.

Оценката на риска започва преди завръщането на жертвата в България, обикновено по инициатива на консултанта в Швейцария, който оценява ситуацията на жертвата, и се координира от институцията, която организира завръщането. Често са необходими няколко седмици, а при силно застрашени и уязвими жертви – месеци, за да се оценят в пълна степен потенциалните рискове. В този процес се събират различни данни и показатели, които се анализират и консултират с държавни и неправителствени организации в Швейцария и България. **Специализирани центрове за подкрепа на жертви или НПО** в България като „Анимус“ имат богат опит в работата с жертви на трафик и знаят как социалната, икономическата, политическата и правната ситуация може да повлияят върху сигурността на конкретната жертва, която се завръща. Със съгласието на жертвата (ако тя е пълнолетна) трябва да се консултират и държавни институции като Секретариата на **НКБТХ** в качеството му на координатор на НМН, а в случаи на непълнолетни – българската **Държавна агенция за закрила на детето и МВР**.

В основата на оценката на риска обаче стои преценката от страна на консултанта на уязвимостите на жертвата, на личната ѝ история и на историята ѝ на експлоатация. За тази цел е нужно да се съберат възможно най-много данни за произхода на жертвата, социални и семейни взаимоотношения, образование и професионални квалификации, психологическо и физическо състояние, както и подробности за извършителите и обстоятелствата, при които жертвата е попаднала в ситуация на трафик. Това е възможно само ако между консултанта и жертвата е установена стабилна връзка на доверие.

Следните въпроси трябва да бъдат взети предвид:

Рискове в контекста на семейството и произхода на лицето, попаднало в ситуация на трафик

- В каква социална, икономическа и семейна среда се завръща лицето?
- На кого може да се довери?
- Семейството наясно ли е с престъплението и ако да – как приемат това?
- Какво е финансовото положение на семейството?
- Лицето има ли дългове?

Рискове, породени от престъплението трафик на хора:

- Кой са извършителите?
- Семейството въвлечено ли е в престъплението трафик на хора?
- Имало ли е заплахи срещу жертвата и семейството ѝ?
- Как и къде действат извършителите (свободно функционираща мрежа, организирана престъпна група)?

- На какъв етап е наказателното производство? Извършителите арестувани ли са?
- Има ли данни, че извършителите работят съвместно с държавни служители?

Рискове, породени от маргинализация:

- Жертвата била ли е обект на дискриминация и маргинализация там, където живее?
- Възможно ли е жертвата да бъде дискриминирана, преследвана или наказана, когато се завърне?
- В каква степен е възможна интеграция в общността, образователните структури и пазара на труда?
- Колко висок е рискът жертвата да бъде стигматизирана и маргинализирана поради (неуспешния) опит да работи извън страната или поради това, че е предлагала секс услуги или е попаднала в ситуация на трафик с цел сексуална експлоатация?
- Какви са дългосрочните шансове на жертвата по отношение на социалната ѝ интеграция и икономическата ѝ независимост?

След анализа на информацията и показателите, свързани с риска от сериозни заплахи от страна на трафикантите и риска от повторно въвличане в трафик (уязвимости), се разработват и прилагат защитни мерки за завръщане и реинтеграция. Ако жертвата избере да се завърне чрез Федералната помощ за завръщане, МОМ Берн предава на МОМ София събраната информация за възможните рискове, свързани със завръщането и реинтеграцията на жертвата в България. На свой ред МОМ София се грижи за изпълнението на мерките за закрила в България. Ако лицето се завръща с помощта на НПО в Швейцария и НПО в България, информацията за оценката на риска се споделя между съответните организации.

Ако завръщането в България се счита за прекалено опасно, организацията, оказваща подкрепа на жертвата, може, с нейно съгласие, да подаде заявление за **разрешително за пребиваване в Швейцария** на основание сериозни лични затруднения (вж. глава 2). Ако жертвата на трафик желае да замине или няма правна възможност да остане в Швейцария, вариант може да е презаселването ѝ в трета страна. В зависимост от възможностите да се издаде разрешение за пребиваване и да се уреди легално престоят, този вариант също може бъде подкрепен от Федералната помощ за завръщане. Обикновено оценката на риска приключва с **план за безопасност**, който се изготвя заедно с пострадалото от трафик лице. Планът включва минималните мерки за сигурност, които лицето следва да има предвид след завръщането си. Ако пострадалото лице не е съгласно да се свърже с конкретна приемаща организация, се предоставя информация за организации, където може да получи помощ.⁵⁴

3.3. Швейцарска федерална помощ за завръщане

Съгласно Федералния закон за чужденците, **Държавният секретариат по миграция** предлага помощ за завръщане и реинтеграция на жертвите на трафик, които искат доброволно да се завърнат в страната си на произход или в трета страна, където имат сигурен легален статут.

3.3.1. Бенефициенти и условия

От швейцарската национална подкрепа за завръщане и реинтеграция могат да се ползват

⁵⁴ Вж. списък на организациите в Приложение 6.

всички жертви и свидетели на трафик, които не разполагат със средства и искат да се завърнат в България и които са български граждани или граждани на друга държава, но са законно пребиваващи в България. За да могат да ползват тази програма, трябва да има ясни признаци за наличие на трафик на хора. Програмата е отворена и за пострадали от трафик, които са били експлоатирани преди да достигнат до Швейцария и да бъдат идентифицирани там, както и за жертви на опит за трафик, ако са налице данни, че целта е била експлоатация, но самата експлоатация не се е осъществила.

Основните участници в организирането на завръщането от Швейцария в България са следните:

- Международната организация по миграция в Швейцария и България (МОМ Берн и МОМ София);
- швейцарският Държавен секретариат по миграция (ДСМ);
- специализираните неправителствени организации за подкрепа на жертвите;
- швейцарските кантонални консултативни служби за завръщане;
- българската Национална комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ).

За да кандидатстват за швейцарска Федерална помощ за завръщане, пострадали от трафик лица задължително се консултират с **кантонална консултативна служба за завръщане** или специализираната НПО FIZ. В зависимост от кантона консултирането на завръщането се осигурява от самите миграционни власти, от определена неправителствена организация като Каритас или Червения кръст, или от FIZ, която ДСМ е упълномощил в рамките на специализираната си програма за жертви на трафик да консултира жертви на трафик по повод на завръщането им.

Мигрантите могат да ползват тази специфична помощ за завръщане веднага след като са налице достатъчно данни, че има вероятност да са жертви или свидетели на трафик на хора. Понякога се случва мигранти, които не са идентифицирани като жертви на трафик, да се консултират за възможностите за завръщане.⁵⁵ В случай че консултантът по завръщане заподозре, че лице, което иска да се прибере у дома, може да е жертва на трафик, трябва да поиска неговото съгласие да бъде насочено към Център за консултиране на жертви на трафик или специализирана НПО. Консултантът се свързва с МОМ Берн или **отдела за помощ за завръщане към Държавния секретариат за миграция (ДСМ)**, за да провери предварително дали това лице отговаря на условията за завръщане. Тази предварителна проверка може да се направи анонимно, без да се споменава името на лицето на МОМ или на властите.

ВАЖНО!

Получаването на Федерална помощ за завръщане не зависи от сътрудничеството на жертвата с правоприлагащите органи.

В специални случаи, напр. когато жертвите на трафик не са били информирани за възможността да получат помощ за доброволно завръщане, има опция да се регистрират за Федерална помощ за завръщане **със задна дата**, след като вече са се завърнали в страната си.

⁵⁵ Консултации за завръщане на ниво кантон и помощ за доброволно завръщане се предлагат на различни целеви групи, включително на лица, търсещи убежище, които са получили отказ, а в някои кантони също и на лица без документи (*sans papier*) и получатели на социални помощи.

НАДЯ

На Надя ѝ била обещана работа в ресторант като сервитьорка, но щом пристигнала в Швейцария, я принудили да работи в областта на секс услугите. Когато отказала, я заплашили, че ще я продадат на друг трафикант. Тя била под постоянно наблюдение, всичко спечелено от нея се предавало на трафикантите, а документите ѝ за самоличност били отнети. Полицията я намира и я насочват към програмата на FIZ за подкрепа на жертви. Поради страховете си от трафиканта обаче Надя избягва в съседна страна. След като трафикантът е арестуван, тя се завръща в България сама и без финансова подкрепа. Когато отива в Швейцария да свидетелства в наказателното производство, тя получава предложение да се възползва от Федералната помощ за завръщане.

3.3.2. Услуги, включени във Федералната помощ за завръщане

Предлагат се следните услуги:

- **информация** за възможностите за рехабилитация и **реинтеграция** в България;
- улесняване **обмена на информация** за оценката на риска между изпращащите и приемащите институции, отговорни за безопасното завръщане на жертвата;
- организиране на **пътуването към България** в сътрудничество със съответния кантон и swissREPAT⁵⁶ /MOM;
- подкрепа при **пристигането** в България и безопасен транспорт до крайната дестинация;
- **първоначална финансова помощ** в размер на 1000 швейцарски франка за пълнолетни и 500 швейцарски франка за непълнолетни лица;
- допълнителна помощ до 5000 швейцарски франка за покриване на разходи, свързани с план за реинтеграция;
- **медицинска помощ за завръщане** (напр. лекарства, програма за рехабилитация) до 6 месеца;
- подкрепа за реинтеграция и **последваща подкрепа**.

3.3.3. Подготовка на завръщането

Подготовката на завръщането започва с внимателна преценка от страна на специализирана НПО и/или **кантоналната служба за консултиране на завръщането** на опасенията на жертвата, свързани с евентуалното ѝ завръщане. Въпреки че жертвата може да желае да се завърне възможно най-бързо, важно е да се гарантира, че завръщането става по възможно най-безопасния начин и че преди това е направена подробна оценка на риска (както е описано в 3.2).

ВАЖНО!

Преди да се завърнат, пострадалите от трафик **трябва да бъдат информирани и да разберат добре своите права на жертви** (вж. 2.3). Ако това не е било направено, кантоналният консултант по завръщането насочва жертвата към специализирана организация за подкрепа на жертви.

МOM Берн отговаря да получи от MOM София информация за възможностите за реинтеграция в България и да я предаде на швейцарския консултант по завръщане. Тази информация се обсъжда с жертвата в рамките на консултациите за завръщане.

⁵⁶ swissREPAT администрира организирането на полети за завръщане за всички програми на доброволно и принудително завръщане, които се финансират от ДСМ.

Преди завръщането MOM Берн и MOM София трябва да уточнят редица въпроси, като как ще бъде уредено настаняването на жертвата в приют, ако това е необходимо, и кои български правителствени и неправителствени организации ще бъдат консултирани относно сигурността и управлението на риска. Важно е да се гарантира, че всички важни въпроси, свързани със състоянието на завръщащото се в България лице, като **сигурност, семейство и социална мрежа, настаняване и реинтеграция след завръщането**, са внимателно обсъдени, документирани и изяснени. Тази информация се обработва и се споделя със съответните организации/институции в Швейцария и България чрез MOM Берн.

ВАЖНО!

Ако по случая работи специализирана организация за подкрепа на жертви, тя събира необходимата информация, за **да не се налага жертвата да разказва историята си отново и отново** на различни нови лица.

ЗА ЖЕРТВЕТЕ Е ВАЖНО!

Пострадалите от трафик на хора обикновено имат конкретни въпроси и тревоги относно положението си в България, след като се завърнат (напр. страх от стигматизация). Ето защо е силно препоръчително MOM Берн или съответният консултант в Швейцария да **организира разговор по скайп или телефон** между жертвата, която предстои да се прибере у дома, и представител на MOM София или на местната партньорска организация, която ще я посрещне. Така се подпомага процесът на взимане на решение от страна на жертвата и се изгражда доверие (вж. 3.1.3). Планът за завръщане (дата, време, придружител на жертвата, крайна дестинация на пътуването, контакти) се съгласува между жертвата, швейцарския консултант, MOM Берн, MOM София, българския кризисен център (ако жертвата се е съгласила да бъде настанена в такъв) или роднините на жертвата, ако тя се завръща при семейството си.

При завръщането на жертвите в България представители на българската ГД „Гранична полиция“ на МВР разговарят с тях на летището и ги информират за правата им. Жертвите обаче могат да откажат да предоставят информация на властите (вж. 4.1.1). Швейцарският консултант трябва да обсъди предварително тази възможност с жертвата по време на консултациите за завръщане, за да може тя да вземе информирано решение за своето прибиране в България и възможното сътрудничество с правоохранителните органи.

ВИКТОРИЯ

Преди завръщането на Виктория в България представител на MOM обсъжда подробностите с нея. Консултантът ѝ помага да реши дали иска информацията за завръщането ѝ да бъде споделена с ГД „Гранична полиция“ на летище София и дали би желала да разговаря с представител на полицията, когато пристигне. Консултантът обяснява на Виктория, че не е възможно да се прибере директно вкъщи, тъй като полетът ѝ пристига късно вечерта, а родният ѝ град се намира на 300 км от София. Виктория се съгласява данните за деня и часа на пристигането ѝ да бъдат споделени с ГД „Гранична полиция“, както и да разговаря с полицията за това, което е преживяла. Също така се съгласява да остане за една нощ в Транзитния център на „Асоциация Анимус“, преди да тръгне към родния си град на следващия ден.

3.3.4. Особени случаи: непълнолетни и жертви с настойник/попечител

В случаи на непълнолетни жертви или пълнолетни жертви, които трябва да се представляват от настойник или попечител, MOM гарантира, че:

- На жертвата е определен (назначен) законен настойник както в Швейцария, така и в България, както и че и двамата се ръководят от най-добрия интерес на детето. И двамата настойници дават съгласието си за завръщането на детето.
- Семейната среда на непълнолетната жертва на трафик се оценява предварително. Ако семейството не е било въввлечено в трафика и има желание и възможност да се грижи за детето, MOM подготвя събирането на семейството. Ако ли не, местните социални служби в България се ангажират в търсене на решение в най-добрия интерес на детето.

В случай че не е възможно детето да се завърне в семейството, MOM осигурява устойчиво решение (поне до навършване на пълнолетие) заедно с компетентните органи в страната на завръщане. За България тези институции са **Държавната агенция за закрила на детето** и отделите „Закрила на детето“ в системата на **Агенцията за социално подпомагане** (вж. 4.5).

Когато се работи по случаи на пълнолетни лица, които се нуждаят от законен попечител, MOM гарантира, че лицата, които изпълняват тази функция в Швейцария и в България, участват във взимането на решения и организирането на завръщането.

3.3.5. Защита на данните

Всички данни относно лицата, които напускат Швейцария с помощта на програмата за подпомагане на доброволното завръщане, се третират строго поверително. На завръщащите се лица може да се окаже подкрепа само ако се съгласят личните им данни да бъдат предоставени на MOM Берн и MOM София и при необходимост на българските партньорски организации, които са ангажирани с реинтеграцията им. Позволенията се удостоверява с подписа на жертвата върху формуляр за съгласие. **MOM Берн, MOM София и партньорските неправителствени организации прехвърлят лични данни на други организации само с изричното съгласие на жертвите.**

ВАЖНО!

Данни, свързани с възможен риск от повторен трафик или други заплахи за живота и здравето на жертвата, следва да се третират с **изключително внимание** и отговорност.

3.3.6. Организация на пътуването и управление на риска при пристигане

Завръщането в България се организира от MOM Берн въз основа на споразумението и сътрудничеството ѝ със SwissREPAT. Обикновено то става със самолет, тъй като това е най-директният, бърз и сигурен начин на пътуване. Зелена светлина за запазване на самолетен билет се дава единствено от MOM Берн след сериозна подготовка на завръщането и когато е ясно коя институция в България отговаря за подкрепата на жертвата.

ВАЖНО!

Кантоналните миграционни служби в Швейцария имат важна роля, когато трябва да се гарантира сигурността на завръщането. Те могат да спрат заповед за депортиране или да удължат временното разрешително за пребиваване за срок, необходим за оценка на риска и подготовка на безопасно завръщане и устойчива реинтеграция в страната на произход.

Преди заминаването МОМ Берн съвместно с консултанта по завръщане и консултанта на жертвата уточняват дали лицето трябва да бъде придружавано, кой ще го посрещне при пристигането и дали следва да се предприемат специални мерки за безопасност по време на транзитно преминаване. В зависимост от конкретния случай и със съгласието на жертвата МОМ София може да поиска специални полицейски мерки за закрила в България, за да гарантира сигурността на жертвата (напр. при пристигане на летището). Жертвите получават информация кой и кога ще ги посрещне и какво ще се случи след завръщането им.

Представител на МОМ София посреща жертвата на летището с готовност да ѝ предостави всякаква необходима информация. Когато завръщащото се лице не е настанено в кризисен център или приют, представителят препоръчва на жертвата да се свърже с подкрепяща организация след известно време или определя ден за първи последващ разговор. Ако контактът не се осъществи, МОМ София се свързва с жертвата след шест месеца.

МОМ предлага:

- Подкрепа за издаването на документи за пътуване при необходимост
- Придружаване до летището в Швейцария и подкрепа до излитането на самолета при необходимост
- Помощ на летището при транзитни полети
- Подкрепа на летището при пристигане в страната на завръщане
- Допълнителен транспорт до мястото на завръщане в страната
- При здравословни проблеми – медицински ескорт от лекар или медицинска сестра
- Ако лицето, което се завръща, не може да пътува само или е непълнолетно – социален ескорт от доверително лице

ВАЖНО!

Много по-лесно се оказва подкрепа и се проследява възстановяването на лицата, които се завръщат и решават да бъдат настанени в приют (поне за няколко дни или седмици), преди да се приберат в домовете си. Същото важи и в случаите на непълнолетни и лицата, придружавани от настойник, в които полицията и/или социалните работници трябва да направят оценката на риска и възможността за реинтеграция. Рискът от повторно въвличане в трафик е най-висок, когато млади хора, които съвсем скоро са навършили 18 години (възрастта, след която не им се назначава попечител), решат да се завърнат направо в старата си среда, без да са останали в кризисен център, където тяхната ситуация може да се оцени. В такива случаи МОМ или водещият случая в Транзитния център на „Анимус“ се опитват да убедят пострадащото лице да се настани в приют, дори само за няколко дни, за да преосмисли своето положение и да прецени възможностите за бъдещето.

3.3.7. Помощ за реинтеграция

В България подкрепата се организира от МОМ София, като се използват в най-голяма степен всички възможности за помощ, заложи в НМН. В някои случаи, с оглед предоставянето на специфични услуги, участници в НМН, като НКБТХ, „Анимус“ или друг кризисен или консултативен център поемат случая. Решението коя организация отговаря за последващата работа по случая зависи от няколко фактора, като място на завръщане, специални нужди на жертвата и капацитет на различните организации, както и съгласието на жертвата нейните лични данни да бъдат предадени на тези институции/организации.

След завръщането си **жертвите сами трябва да се свържат отново с MOM (или съответната местна партнираща организация), за да обсъдят процеса на реинтеграция и получаването на подкрепа.**

Швейцарската федерална помощ за реинтеграция включва:

■ **Първоначална парична помощ**

При завръщане и в първите месеци след това се предоставя първоначална парична помощ (в брой), за да се покрият ежедневни разходи (храна, хигиенно-санитарни материали, вещи от първа необходимост и т.н.).

■ **Реинтеграционен проект**

Може да се предостави допълнителна **помощ в натура**⁵⁷ за следните видове проекти (или комбинация от тях) въз основа на индивидуалните нужди и положение на жертвата. Тази материална помощ за реинтеграция може да се използва за:

- малък бизнес като източник на доходи;
- закупуване, наемане или обновяване на място за живеене;
- професионално обучение;
- възстановяване на дългове (въз основа на официални документи, които ясно показват, че дълговете не са свързани с трафикантите);
- правна помощ;
- субсидия за заплата (при конкретни обстоятелства).

ВИКТОРИЯ

Виктория обсъжда плановете за бъдещето си в България с консултант от FIZ. Тя би искала да започне веднага работа, но не може да реши с какво иска да се занимава. Би искала да работи като шивачка, в туризма или в сектора на услугите. Исква да вземе и шофьорска книжка, но има проблеми със зрението и трябва да отиде на лекар. Заедно с консултанта от FIZ тя съставя план за реинтеграция, който включва професионално обучение и медицински консултации. Личният проект на Виктория ще получи финансиране от Швейцария чрез MOM Берн. MOM София ще се погрижи за изпълнението му в България.

Целта на реинтеграционния проект е да даде на жертвата устойчива перспектива и да намали риска от повторно въвличане в трафик. С помощта на кантоналната служба по завръщане (или FIZ) се изготвя проект въз основа на преценка на целите, които жертвата си поставя по отношение на обучението си или по отношение на интеграцията си на **пазара на труда**. Често обаче веднага след завръщането си жертвите не могат да започнат да реализират проекта, например като се включат в професионално обучение, тъй като **първо трябва да се стабилизират и да разрешат някои спешни лични проблеми** (напр. грижа за деца, развод и т.н.). Ето защо **помощта за реинтеграция може да бъде поискана до 1 година след завръщане** с помощта на MOM София или партнираща българска организация. Това позволява на възползващите се от програмата да се стабилизират и възстановят, преди да правят планове за бъдещето. След като се подаде план за реинтеграция и той се одобри от ДСМ, MOM Берн и MOM София организират необходимите стъпки за неговото прилагане (плащане на доставчици, консултиране и т.н.).

⁵⁷ Този вид помощ не се изплаща директно на бенефициента. Когато е възможно, плащанията се извършват директно на доставчиците след представяне на фактури.

■ Медицинска помощ при завръщане

Преди или след завръщане трафикираното лице може да поиска медицинска помощ за срок до 6 месеца за закупуване на лекарства или медицинско лечение (вкл. психосоциални консултации). ДСМ може да покрие разходи единствено за лекарства или лечение, **които не се покриват от Здравната каса**, или преди здравноосигурителните права на лицето в България да бъдат възстановени (с помощта на МОМ София или нейни партньори). Медицинската помощ се предоставя в допълнение към първоначалната парична помощ.

3.3.8. Наблюдение

След като жертвата на трафик се завърне в България, МОМ София или нейна партньорска организация осигурява помощ и подкрепа за изпълнение на проекта за реинтеграция (вж. глава 4). Ако изпълнението на проекта не е започнало до 6 месеца след завръщането, МОМ София изпраща кратък доклад за настоящата ситуация до МОМ Берн, която на свой ред я изпраща до ДСМ. Накрая, след като са извършени всички плащания, със съгласието на пострадалото лице се провежда **интервю с цел проследяване на случая**. Обикновено то се провежда на място от МОМ София или българската организация, която е неин партньор. Това интервю позволява да се преценят ефективността на предоставената дългосрочна подкрепа и напредъкът в процеса на реинтеграция.

3.4 Полицейско и съдебно сътрудничество и правоприлагане от гледна точка на жертвите

В Швейцария кантоналните полицейски органи са компетентни да разследват престъплението трафик на хора, като наказателното производство започва по инициатива на **кантоналния прокурор**. Два федерални отдела отговарят за **международния обмен на сведения – швейцарската федерална полиция (fedpol) и Федералното министерство на правосъдието**. fedpol отговаря за обмена на разузнавателни данни между полицейските служби. Министерството на правосъдието отговаря за международното сътрудничество (правна взаимопомощ) по наказателноправни въпроси.

И Швейцария, и България са **страни по Конвенциите на Съвета на Европа**, уреждащи тези въпроси, и по-специално по Втория допълнителен протокол към Европейската конвенция за взаимопомощ по наказателноправни въпроси. Този Протокол предвижда **директна комуникация** между съдебните органи. Така ако дадена швейцарска кантонална прокуратура има нужда да събере доказателства чрез разпити или обиски в България, тя може да отправи **молба директно към компетентния български съдебен орган**. Федералното министерство на правосъдието упражнява контрол.⁵⁸

И България, в качеството си на държава, членка на ЕС, и Швейцария, в качеството си на свързана трета страна, имат представителство в Евроюст (Eurojust) – агенцията на ЕС за сътрудничество в областта на наказателното правосъдие. Български и швейцарски прокурори могат да се обръщат към Евроюст в случаи на трафик на хора и да получат юридическа и практическа подкрепа. По-специално, Евроюст може да организира координационни срещи със симултанен превод, ако това е било поискано от български или швейцарски прокурори, които считат, че трябва да си сътрудничат. Такива срещи позволяват да се обсъди и планира координирана стратегия на разследване между прокуратурата и полицейските следователи от двете държави. Евроюст възстановява пътните разходи (самолетни билети) на двама

⁵⁸ Член 4 от Втория допълнителен протокол на швейцарския Федерален закон за международна правна взаимопомощ по наказателноправни дела

представители от всяка страна, които участват в такава координационна среща, и заплаща и разходите за хотел. По изключение е възможно такива координационни срещи да се организират или в България, или в Швейцария.

Ако са необходими лични **данни за предполагаеми извършители и пострадали лица**, fedpol е службата, която ги изисква от българските органи. fedpol е националният координатор за Интерпол и Европол.

3.4.1. Международна взаимопомощ

В хода на разследването често **швейцарските разследващи органи имат нужда от информация или предприемането на конкретни следствени действия в България**. Швейцария е сключила различни двустранни споразумения, които уреждат сътрудничеството по наказателноправни въпроси. Тъй като Швейцария не е член на Европейския съюз, Европейската заповед за арест и Европейската заповед за разследване не са приложими в Швейцария. Затова сътрудничеството между България и Швейцария се основава на инструментите на Шенген (Швейцария е асоцииран член на Шенгенската конвенция) и инструментите на Конвенциите на Съвета на Европа за взаимопомощ по наказателноправни въпроси. Общите процедури са установени в българския НПК,⁵⁹ а швейцарският федерален Закон за международна взаимопомощ по наказателноправни въпроси има второстепенна роля. Сътрудничеството между двете страни има успех, както показва и следният случай:

**СИЛВИЯ и
НАТАЛИЯ**

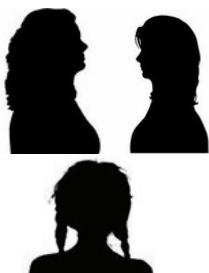
Силвия и Наталия се обръщат към полицейско управление в Швейцария. Оказва се, че са подмамени с лъжливи предложения да дойдат в страната, а след това са принудени да проституират. Градската полиция уведомява кантоналната полиция, която поема случая и настанява двете жени в приют. Двете жертви са разпитани от кантоналния прокурор, който образува наказателно производство. Когато се оказва трудно да се установи самоличността на извършителите, тъй като са известни само прякорите им, fedpol се обръща за помощ към българските власти от името на кантоналната полиция, която успява да идентифицира извършителите, въпреки че получават съвсем малко информация за тях. Швейцарската полиция успява да ги задържи благодарение на помощта на българските власти.

Международната правна помощ включва следното:⁶⁰

- връчване на документи;
- действия по разследване;
- събиране на доказателства;
- предоставяне на информация;
- други форми на правна помощ, ако са предвидени в международен договор, по който Република България и Швейцария са страна, или са наложени при условията на взаимност.

⁵⁹ Раздели III и IV от Глава 36 „Производства във връзка с международното сътрудничество по наказателни дела“ от българския Наказателнопроцесуален кодекс.

⁶⁰ Чл. 471, ал. 2 НПК.

ТРИ БЪЛГАРСКИ ЖЕНИ

В рамките на разследване на трафик на три български жени в Швейцария швейцарският прокурор отправя искане за взаимна правна помощ до българските власти, а именно разпит на няколко българи. Изготвя списък с въпроси и моли да присъства по време на разпитите в България. Тази молба е уважена, като му е разрешено да задава и допълнителни въпроси. Българските власти изпращат протоколите от разпитите на швейцарското Федерално министерство на правосъдието, което на свой ред ги предава на кантоналния прокурор. Протоколите служат като доказателство и са използвани в наказателното производство.

По принцип международна взаимопомощ може да бъде отказана, ако изпълнението на молбата би могло да застраши суверенитета, националната сигурност, обществения ред или други интереси, защитени от правото (например права на човека).⁶¹ В случай че българските или швейцарските власти разследват случай на трафик на хора, включващ експлоатация в съответната страна, те не са длъжни да уведомяват партньорите си.

ЗА ЖЕРТВЕТЕ Е ВАЖНО!

Информация за дейности, които жертвата е извършвала и които са законни и ненаказуеми в Швейцария, не може да се споделя с чужди полицейски органи. Например, ако България поиска информация за лице, което законно проституира в Швейцария, няма да ѝ бъдат предадени сведения.

3.4.2. Свидетели и вещи лица, които се явяват в швейцарски съд

Според българското законодателство, свидетели и вещи лица могат да дават показания пред чужди съдебни власти само ако запитващият орган даде гаранции, че въпросният свидетел няма да бъде привлечен към наказателна отговорност за деяния, извършени преди да бъде призован да свидетелства.⁶² Ако българските власти желаят да се уверят, че такива гаранции са приети и наложени от швейцарските власти, когато свидетелят дава показания на територията на Швейцария,⁶³ трябва да бъде получена гаранция за безопасно отношение от съответния орган в Швейцария. Ако свидетелят откаже да се яви в швейцарски съд, той може да бъде призован.⁶⁴ Тъй като това е принудителна мярка, тя се иска посредством молба за правна взаимопомощ.

ЗА ЖЕРТВЕТЕ Е ВАЖНО!

За жертвите е важно! Българските жертви на трафик са склонни да участват в производства в чужд съд, защото се чувстват по-добре защитени, когато са далеч от трафикантите и роднините на трафикантите, които обикновено са от същото обкръжение като това на жертвите. Ако жертвите се почувстват заплашени в България или Швейцария, те се страхуват да свидетелстват срещу трафикантите.

По отношение на трафикантите, ако са задържани в България, те могат да бъдат разпитани като свидетели в Швейцария само по изключение по преценка на съответния български окръжен съд и с изричното съгласие на въпросните лица. Трафикантите могат да бъдат

⁶¹Чл. 2 от Европейската конвенция за взаимопомощ по наказателноправни въпроси, чл. 472 НПК и чл. 2 от швейцарския Федерален закон за международна правна взаимопомощ по наказателноправни дела.

⁶²Чл. 473 от българския НПК.

⁶³Чл. 204 от швейцарския НПК.

⁶⁴Чл. 201ff от швейцарския НПК.

разпитани в България обаче посредством правна взаимопомощ.

3.4.3. Разпит на лица чрез видеоконференция или телефонна конференция⁶⁵

3.4.3.1. Разпит чрез видеоконференция⁶⁶

Ако едно лице се намира на територията на България и трябва да бъде разпитано като свидетел или експерт от съдебните органи на Швейцария, а личното явяване на лицето, което трябва да бъде разпитано, на територията на Швейцария е невъзможно или нежелателно, швейцарските съдебни власти могат да поискат разпитът да бъде проведен чрез видеоконференция. Същите правила важат и в обратния случай – ако лицето се намира в Швейцария и не може да се яви лично в България да даде показания като свидетел или експерт, то може да бъде разпитано от българските съдебни власти чрез видеоконференция. За тази цел компетентните български органи следва да изпратят официална молба за правна взаимопомощ до Швейцария.

Замолената страна е длъжна да се съгласи с провеждането на разпит чрез видеоконференция, ако използването на видеоконференция не противоречи на основни принципи на българското или швейцарското право.

В молбата за провеждане на разпита чрез видеоконференция се отбелязват причината, поради която личното явяване на свидетеля или експерта е нежелателно или невъзможно, названието на съдебния орган и имената на лицата, които ще проведат разпита.

Лицето, което трябва да се яви в съда, е призовано съгласно правилата и процедурите в законодателството на държавата, където лицето се намира, съответно Швейцария или България.

Към видеоконференциите се прилагат следните правила:

■ Съдебният орган на страната, където ще бъде разпитвано лицето, трябва да присъства по време на изслушването с преводач, ако е необходимо. Тяхно задължение е да идентифицират свидетеля правилно и да гарантират, че фундаменталните принципи на местното законодателство ще бъдат спазвани.

■ Ако е необходимо, се съгласуват мерки за защита на свидетеля от страна на компетентните български и швейцарски власти.

Изслушването се провежда директно или под ръководството на представители на съответните съдебни власти.

3.4.3.2. Интервю чрез телефонна конференция⁶⁷

Ако дадено лице се намира на територията на България и трябва да се яви като свидетел или експерт пред съдебните органи на Швейцария, последните може да поискат от българските власти разпитът да бъде проведен чрез телефонна конференция, ако швейцарските

⁶⁵Чл. 474 от българския НПК.

⁶⁶Чл. 9 от Втория допълнителен протокол на Европейската конвенция за взаимопомощ по наказателноправни въпроси.

⁶⁷Чл. 10 от Втория допълнителен протокол на Европейската конвенция за взаимопомощ по наказателноправни въпроси.

закони позволяват. Същите правила важат и в обратния случай – ако лицето се намира в Швейцария, то може да бъде изслушано от българските съдебни власти чрез телефонна конференция.

Изслушване чрез телефонна конференция може да бъде проведено само с изричното съгласие на свидетеля или експерта и при условие че не противоречи на фундаменталните принципи на българското или швейцарското законодателство.

Молбата за изслушване чрез телефонна конференция трябва да съдържа името на швейцарския или българския съдебен орган, който е поискал изслушването, и името на лицето, което ще провежда самото изслушване.

3.4.3.3. Компетентни органи в Швейцария и България

Компетентният български орган за молби за провеждане на разпит чрез видеоконференция или телефонна конференция в рамките на досъдебното производство е Националната следствена служба. За нуждите на съдебно производство молба за разпит чрез телефонна конференция се изпълнява от равен по степен (на запитващия) съд по местоживее на лицето, а за разпит чрез видеоконференция – от апелативния съд по местоживее на лицето.

Ако дадено лице трябва да бъде изслушано чрез видео- или телефонна конференция на територията на Швейцария от българските съдебни власти, разпитът в **предварителното производство** се провежда от следовател към Национална следствена служба, а по време на **съдебното производство – от съда**.⁶⁸

Българските власти трябва да отправят молби за транснационални видео- или телефонни конференции директно към кантоналната прокуратура, ако е известно коя кантонална прокуратура отговаря за случая. Интернет страницата www.elorge.admin.ch помага за намирането на компетентните швейцарски власти чрез търсене за града, в който живее свидетелят и където ще дава показания. Уебсайтът посочва също и предпочитания официален език на Конфедерация Швейцария, на който трябва да бъде преведена молбата за международна правна взаимопомощ от страна на България (немски, френски или италиански). Ако се налага провеждането на видео- или телефонна конференция в различни кантони, молбата за правна взаимопомощ трябва да бъде изпратена на Федералното министерство на правосъдието в Берн. Във всеки случай българското представителство в Еврюст и швейцарският прокурор за връзка могат да информират българските власти кой швейцарски орган следва да получи молбата за правна взаимопомощ.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Въпреки че срещата не е пряка, а опосредствана чрез видеоконференция, разпитът е много стресиращ за жертвите и в крайна сметка те могат да откажат да дадат показания. За да се избегне това, препоръчително е да се ангажират психолози от консултативните центрове в България, които да подкрепят жертвите преди, по време на разпита и след това. Ако разпитът се провежда в Швейцария, жертвата има право да бъде придружена от довереник.

⁶⁸ Чл. 474р ал. 6 и 7 от българския НПК

3.4.4. Съвместни екипи за разследване, служители под прикритие, контролирани доставки и трансгранично наблюдение

Съвместните екипи за разследване са предвидени в чл. 20 от Втория допълнителен протокол. **В България Върховната касационна прокуратура** е компетентният орган за създаване на съвместни екипи за разследване (СЕР).⁶⁹ Министерството на правосъдието на Швейцария е компетентният орган за договаряне на споразумения за СЕР, но специфичните СЕР се създават съвместно от (регионалната) **прокуратура в България и кантоналната прокуратура в Швейцария**. Съгласуването между двете прокуратури следва да бъде одобрено от Министерството на правосъдието в Швейцария преди полагане на последните подписи от двете страни. Необходимо е изпращането на молба за международна правна взаимопомощ до компетентния прокурор в Швейцария от страна на съответните български органи. Работата, продължителността и съставът на СЕР се уреждат със споразумение между компетентните органи на двете държави. Важно е да се подчертае, че СЕР имат задължение за поверителност.

Доказателства, събрани в Швейцария в рамките на СЕР, може да се използват в България единствено за допълнително разследване, но не и в съдебен процес. В случай че са необходими доказателства в съдебно производство, България трябва да подаде молба за взаимна правна помощ до Швейцария.

Евроюст разполага със секретариат за СЕР, който подкрепя и съветва прокурорите относно процеса на създаване на СЕР и може да организира подготвителни координационни срещи с тази цел. Освен това Евроюст предлага и възможността да финансира СЕР, в който вземат участие една или повече страни, членки на ЕС. Трети страни, асоциирани с Евроюст, като например Швейцария, също имат възможност да потърсят помощ от Евроюст при формирането на СЕР съвместно със страни членки или при присъединяването си към вече съществуващ СЕР. Молбите за финансова помощ за СЕР трябва да бъдат подадени в съответния краен срок към секретариата за СЕР при Евроюст.⁷⁰

Върховната касационна прокуратура е компетентният български орган по отношение на подаване на молби за разследване чрез служител под прикритие, чрез контролирана доставка и трансгранично наблюдение и произнасяне по такива молби на други държави.⁷¹ Компетентните органи в Швейцария са основно прокуратурите (както на федерално, така и на кантонално ниво).⁷² Изпълнението на молби за контролирана доставка и трансгранично наблюдение се извършва от компетентния разследващ орган, който може да иска съдействие от полицейските, митническите и други административни органи.

Разноските по изпълнението на молби за правна помощ не подлежат на възстановяване, освен в изключителни случаи.⁷³

3.4.5. Трансфер на наказателното производство в България

Молби за трансфер на наказателно производство от Швейцария в България следва да

⁶⁹Чл. 476, ал. 3 НПК България.

⁷⁰Вж.: <http://www.eurojust.europa.eu/Practitioners/JITs/Pages/JITs-sitemap.aspx>, последно посещение 10 април 2018.

⁷¹Чл. 476, ал. 7 НПК.

⁷²Декларации на Швейцария във връзка с чл. 17-19 от Втория допълнителен протокол.

⁷³Чл. 20 от Европейската конвенция за взаимопомощ по наказателноправни въпроси, изменен с чл. 5 от Втория допълнителен протокол.

се изпращат до Върховна касационна прокуратура за досъдебното производство и до Министерството на правосъдието за съдебното производство, които на свой ред препращат молбата на компетентния орган на наказателното производство или на Софийски градски съд, когато подсъдността не може да се определи. За да се приеме молбата за трансфер на наказателното производство в България, трябва да са налице няколко от следните основания:⁷⁴

- двойна наказуемост на деянието;
- деецът е наказателноотговорен по българския закон;
- деецът е постоянно пребиваващ в България;
- деецът е български гражданин;
- престъплението, за което се иска трансфер, не се счита за политическо или за военно престъпление;
- искането не цели преследване или наказване на лицето поради неговата раса, религия, гражданство, етническа принадлежност, пол, гражданско състояние или политически убеждения;
- срещу дееца е започнало наказателно производство в България за същото или за друго престъпление;
- трансферът на производството е в интерес на установяване на истината и най-важните доказателства се намират в България;
- изпълнението на присъдата ще подобри възможностите на осъденото лице за социализация;
- личното присъствие на дееца може да бъде осигурено в производството в България;
- присъдата, ако такава бъде постановена, може да бъде изпълнена в България.

Съгласно швейцарското законодателство, трансфер на наказателно производство в България (или друга държава) е възможно, ако ответникът се намира там и екстрадицията му в Швейцария е неподходяща или не е позволена, или ако трансферът позволява по-добра социална реабилитация, ако бъде екстрадиран в тази държава.⁷⁵ Компетентният орган, на който следва да се изпращат молби за трансфер в България на наказателно производство, е Министерството на правосъдието на Швейцария.

Трансферът на наказателното производство не е задължителен, той се извършва, ако за целите на установяване на фактите, определяне на наказанието или изпълнение на присъдата е по-удачно наказателното производство да се проведе в друга държава.⁷⁶ До момента е имало няколко трансфера на наказателно производство между България и Швейцария, включително и за трафик.

Важно е да се има предвид, че всяко процесуално действие, извършено от орган в Швейцария в съответствие с българското национално законодателство, се ползва със същата доказателствена сила, с която би се ползвало, ако е извършено от български орган.⁷⁷ Швейцария не е страна по Конвенцията на Съвета на Европа за трансфер на производства по наказателни дела,⁷⁸ ето защо взаимната помощ по наказателноправни въпроси

⁷⁴Чл. 478, ал. 2 НПК.

⁷⁵Чл. 88 от швейцарския Федерален закон за международна взаимопомощ по наказателноправни въпроси.

⁷⁶Чл. 479, ал. 3, т. 2 НПК.

⁷⁷Чл. 478, ал. 4 НПК.

⁷⁸В сила за България от 1 юли 2004 г.

между двете държави се базира на Конвенцията на Съвета на Европа за взаимопомощ по наказателноправни въпроси и на Втория допълнителен протокол към нея, както и на принципа на взаимност (швейцарския Федерален закон за международна взаимопомощ по наказателноправни въпроси и Глава 36 от българския Наказателнопроцесуален кодекс „Производства във връзка с международното сътрудничество по наказателни дела“).

ВАЖНО!

Ако е започнало разследване на трафик на хора в Швейцария, но се предполага, че заподозреният и жертвата са в България, Швейцария може да прехвърли цялата събрана информация в България и да поиска компетентните български органи да продължат разследването.

3.4.6. Трансфер на наказателното производство в Швейцария

Ако в България е образувано наказателно производство срещу чужд гражданин или лице, което пребивава постоянно в чужда държава,⁷⁹ наказателното производство може да бъде прехвърлено чрез трансфер в тази държава. Компетентен орган да изпрати молба за трансфер на наказателно производство в досъдебна фаза е Върховната касационна прокуратура, а в съдебна фаза – Министерството на правосъдието. Компетентният орган в Швейцария за получаване или издаване на такива молби е Министерството на правосъдието.

Съгласно българското законодателство трансфер на наказателно производство може да се поиска поради някоя от следните причини:

- екстрадицията в България на лицето, извършило престъплението, не е възможна, не е разрешена или не е поискана по друга причина;
- за установяване на фактите, за определяне на наказанието или за изпълнение на присъдата е целесъобразно наказателното производство да се проведе в замолената държава;
- лицето, извършило престъплението, е или ще бъде екстрадирано в замолената държава или по друга причина е възможно личното му явяване в наказателното производство в тази държава.⁸⁰

Ако замолената държава допусне трансфера на наказателното производство, то не може да продължи на територията на Република България.⁸¹

В Швейцария трансферът на наказателно производство е уреден в швейцарския Федерален закон за международна взаимопомощ по наказателноправни въпроси. Швейцария може да допусне трансфер на наказателно производство в случаите, когато:

- не е позволена екстрадация;
- на ответника са повдигнати обвинения за по-тежки престъпления в Швейцария и
- молещата държава гарантира, че ако лицето бъде оправдано или изтърпи присъда в Швейцария, тя няма да го преследва за същото престъпление.⁸²

⁷⁹ Чл. 479 НПК.

⁸⁰ Чл. 479, ал. 3 НПК.

⁸¹ Чл. 479, ал. 4 НПК.

⁸² Чл. 85 от швейцарския Федерален закон за международна взаимопомощ по наказателноправни въпроси.

При трансфер престъплението се преценява съгласно швейцарското законодателство, освен ако законодателството на другата държава е по-снизходително.⁸³

3.4.7. Огледално наказателно производство

Съществува възможност да се образуват паралелни наказателни производства в Швейцария и България срещу същите заподозрени лица, особено ако става дума за транснационална мрежа на трафиканти и в двете страни са идентифицирани няколко жертви. В Швейцария този подход е известен като „огледални наказателни производства“. Двете производства са отделни, но съгласувани. Редовно се обменя информация и правоприлагането е по-ефективно. Трябва да се има предвид, че **ответникът няма да бъде наказателно преследван два пъти за едно и също престъпление** (принципът non bis in idem).⁸⁴

3.4.8. Транснационално полицейско сътрудничество за закрила на жертвите

Освен да изправят извършителите пред правосъдието, полицейските и съдебните органи в Швейцария и България са отговорни и за физическата безопасност на преживелите трафик и техните семейства на съответните си територии.

Транснационалното полицейско сътрудничество може да установи съвместни координирани мерки за защита на пострадалите от сплашване и отмъщение от страна на трафикантите. Ако пострадалите, които са заплашвани от извършителите, желаят да се завърнат в дома си, възможно е те да бъдат придружени от швейцарската полиция до отправната точка на пътуването им (напр. летище, автогара и т.н.). Швейцарската полиция може също така да осигури посредством международни полицейски канали пострадалите да разполагат при спешни случаи с телефонен номер на специализираните сектори на полицията за борба с трафика на хора в родината си или представител на българската полиция да ги посрещне в мястото им на завръщане, за да се увери, че могат да пътуват безопасно до приюта или дома си.

В някои случаи, поради сериозни съображения за сигурност, жертвата може да бъде ескортирана от швейцарската полиция от отправната точка до крайната дестинация. Обикновено обаче компетентните специализирани НПО или междудържавни организации оказват грижа на пострадалите в двете страни. Ако в рамките на наказателно разследване швейцарската полиция или прокуратура получи данни, че освен жертвите в Швейцария, има и други жертви в България, които вече са се завърнали, но все още са под натиск от страна на трафикантите, те споделят информацията с българските си партньори, за да се предприемат съответните действия.

⁸³Чл. 86 от швейцарския Федерален закон за международна взаимопомощ по наказателноправни въпроси.

⁸⁴ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПА NE BIS IN IDEM, Член 54 от Конвенцията за прилагане на Споразумението от Шенген: „Лице, което е осъдено в една договаряща страна, не може да бъде преследвано за същите деяния в друга договаряща страна, при условие че когато лицето е осъдено, санкцията е изпълнена или е в процес на изпълнение, или не може да се изпълни по силата на законите в договарящата страна, в която е произнесена.“

**ЗА
ЖЕРТВИТЕ
Е ВАЖНО!**

Ако е необходимо пострадалото лице да пътува от друга страна в страната, където се провежда разследването или съдебният процес, трябва да се осигури безопасно пътуване с активното участие на съответните органи в двете страни.

3.4.9.Подкрепа за български жертви на трафик, които участват в наказателно производство в Швейцария

Често наказателното производство продължава в Швейцария след завръщането на жертвата в България. Най-често се назначава процесуален представител в Швейцария, който да продължи да представя ищеца в производството. Специализираната швейцарска НПО, която отговаря за случая, държи връзка с жертвите и ги информира своевременно за статута на производството.

В някои случаи кантоналният прокурор подава молба жертвата да се завърне в Швейцария, за да бъде разпитана отново като свидетел или да присъства на изслушване на предполагаемия извършител. Със съгласието на жертвата специализираната швейцарска НПО организира пътуването от България до Швейцария в тясно сътрудничество със специализираната българска НПО. Българската НПО се ангажира с документите за пътуване, закупуването на билети и евентуални нощувки в София, също както и да изпрати и посрещне жертвата на летището. Консултантите в България предоставят емоционална подкрепа във връзка с наказателното производство. Жертвите получават подкрепа и за снабдяването в България с всякакви документи, необходими в производството. Швейцарската НПО се уверява, че жертвите, които се завръщат за повторно изслушване, са настанени на безопасно място и получават подкрепата и услугите, описани в Закона за подпомагане на пострадали от престъпления.

ГЛАВА 4. БЪЛГАРИЯ: ЗАКРИЛА, ПОДКРЕПА И РЕИНТЕГРАЦИЯ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТРАФИК НА ХОРА В БЪЛГАРИЯ

4.1. Завръщане на жертвите в България. Формална и неформална идентификация в България и достъп до услуги

Проблемът „трафик на хора“ не приключва със завръщането на жертвите в България. Пострадалите са изправени пред нови предизвикателства – да се възстановят и да намерят смисъл, за да започнат живота си наново, да избегнат повторно въвличане в трафик. Жертвите трябва да се справят не само с психичната травма и свързаните с нея емоционални проблеми, а и със сериозни социални и икономически ограничения на средата, в която живеят. Различни организации в България оказват подкрепа на български жертви, които се завръщат от чужбина. В много случаи става въпрос не за реинтеграция, а за интеграция на жертвите. Програмите са насочени към постигане на достатъчно стабилно социално включване и предотвратяване на повторен трафик на хора. Мнозинството от идентифицираните жертви са жертви на трафик с цел сексуална експлоатация (77%).⁸⁵ Ето защо в България преобладават програми и услуги за жени и момичета, експлоатирани в секс индустрията в чужбина.

ВАЖНО!

Кризисният център на „Асоциация Анимус“ в София изпълнява ролята на **Транзитен център за жертви на трафик**. Той е **безопасно място, към което могат да бъдат насочени и настанени незабавно жени и деца, жертви на трафик**. Центърът подпомага и мъже. Той **предлага безусловна подкрепа** и работи независимо от полицията или другите държавни институции. Центърът разполага с широка мрежа от партньори, които могат да съдействат за разрешаване на спешните проблеми на жертвите. В страната има общо 17 специализирани кризисни центъра за деца и 5 кризисни центъра за деца и възрастни. Към Националната комисия за борба с трафика на хора функционират и 8 профилирани услуги за жертви на трафик на хора: 4 приюта,⁸⁶ 1 преходно жилище и 3 дневни консултативни центъра.

Понякога жертвите на трафик избират да не се завърнат в България. Едно възможно обяснение е свободата на движение в държавите, членки на Европейския съюз, и в Швейцария.⁸⁷ Други фактори, които обясняват този избор, са срамът, който жертвите изпитват, че се връщат без средства, надеждата, че ще могат да спечелят нещо, като продължат да се занимават с проституция доброволно, страхът от трафикантите и тяхното обкръжение, неудобството, че отново ще им се наложи да разказват преживяното, за да бъдат идентифицирани. Други обяснения са свързани с непознаването на правата им като жертви на трафик и с недоверието към институциите, което им вменяват трафикантите. Някои жертви се страхуват, че няма

⁸⁵ Според данни на GRETA за периода 2013–2015 г., цитирани в Годишния доклад на НКБТХ за 2016 г.

⁸⁶ Навсякъде в текста „приют“ се използва в широкия смисъл на резидентна социална услуга, а не в смисъла на Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане, § 1, т. 35 от Допълнителните разпоредби, където под приют се разбира социална услуга, предоставяна за срок до 3 месеца на бездомни лица.

⁸⁷ Вж. Споразумение между Европейската общност и нейните държави членки, от една страна, и Швейцарската конфедерация, от друга страна, относно свободното движение на хора.

да бъдат разбрани и подкрепени. Ето защо е изключително важно, когато им предстои завръщане, жертвите да получат навременна информация за помощта, на която могат да разчитат в България.

4.1.1. Идентификация в България

В България Националният механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик (НМН) разграничава **формална** и **неформална идентификация**, които се правят от различни органи и дават различни права на жертвите на трафик.

Неформалната идентификация се извършва от служители на различни институции и организации, които първи са установили контакт с жертвата – полицаи, социални работници, консултанти на телефонни линии, доброволци по програми и/или теренни работници и др., включително експерти от Националната комисия за борба с трафика на хора. Неформалната идентификация дава възможност за незабавен достъп на жертвата до услугите и програмите за подкрепа, предвидени в Националния механизъм за насочване – краткосрочно настаняване в кризисен център или приют, психологическа подкрепа, спешна социална, медицинска и хуманитарна помощ, правно консултиране.⁸⁸

Формалната идентификация се осъществява от органите на досъдебното производство (разследващи полицаи, прокуратура, следствие) и има за цел стартиране на разследване и наказателно производство.⁸⁹ Тя е задължителна за упражняване на някои права на жертвите на трафик, като участие в наказателното производство и конституиране на жертвата като граждански ищец и/или частен обвинител; получаване на финансова компенсация по Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления; специална защита по реда на Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателното производство, и др.

ВАЖНО!

Дори и едно лице да е идентифицирано като жертва на трафик в Швейцария, ако желае да съдейства на наказателното производство в България и да получи обезщетение, то трябва да се идентифицира отново от органите на досъдебното производство (формална идентификация). Жертвите на трафик, идентифицирани в страната на дестинация, обаче не се нуждаят от допълнителна идентификация, за да получат достъп до програми за помощ и подкрепа.

За да се определи дали едно лице е жертва на трафик, се използва **беседа**. Съществува разлика между беседата и разпитът за целите на наказателното производство.⁹⁰

Беседата има за цел да изясни дали е извършено престъплението трафик на хора и дали дадено лице е жертва на трафик. В беседата се задават въпроси, свързани с основните показатели за трафик – измама, насилие, експлоатация, и с разкриването на конкретни факти (кой, кога, как и т.н.). **Беседа се провежда със съгласието на жертвата.** В рамките на полицейска проверка тя не е доказателство и не може да се използва в досъдебното

⁸⁸ *Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик в България – Стандартна оперативна процедура „Идентификация и насочване на жертви на трафик“; Мярка 1.1. Идентификация.*

⁸⁹ *Пак там.*

⁹⁰ *Пак там.*

производство. След проведена беседа със служител на полицията жертвите се насочват към кризисен център.

ВИКТОРИЯ

Самолетът на Виктория каца късно вечерта и тя е посрещната на летището от представители на МОМ и „Анимус“. При пристигането полицай провежда беседа с нея и я идентифицира като жертва на трафик. Виктория е идентифицирана и в Швейцария като жертва на трафик и се завръща с помощта на федерална програма за подкрепа на завръщането на жертви на трафик. Въпреки че се е съгласила да разговаря с полицията, Виктория отказва да се подпише на протокола от беседата и заявява, че не желае в бъдеще да бъде безпокоена и да дава показания.

СВЕТЛА

Завръщането на Светла е организирано предварително във взаимодействие между „Анимус“, швейцарската организация, в която е настанена, МОМ Берн и МОМ София. Случаят е тревожен, защото предварителните разговори със Светла, проведени в приюта в Швейцария, са обезпокоителни. Тя звучи твърде емоционално нестабилна. Светла е дала съгласието си да бъде настанена за една нощ в Транзитния център на „Анимус“ и да разговаря с психолог. Служител на МОМ София я посреща на летището и я придружава до Транзитния център. В предварителните разговори Светла е дала съгласие да разговаря с полицията на летището. Когато пристига, тя потвърждава това свое съгласие. Представител на Главна дирекция „Гранична полиция“ провежда разговор с нея. Тя е спокойна и подписва протокола от проведената беседа. Информирани е, че впоследствие може, ако се съгласи, да участва в наказателното производство като свидетел.

Разпитът или снемане на показания, от друга страна, има за цел да събере информация, която да послужи за разследване на престъплението и за наказателно преследване на извършителите. Разпитът предполага конкретни въпроси за идентифициране на извършителите, мястото и средствата на престъплението. Той не може да се извърши преди изтичането на периода за възстановяване и размисъл, освен ако жертвата не е заявила изрично, че желае да съдейства за разкриване на престъплението. Протоколът от разпита е доказателствен материал.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

От гледна точка на хората, преживели трафик, беседата и разпитът са еднакво притеснителни. Преди да бъде проведена беседа, жертвите трябва да бъдат информирани какви са последствията от разговора с полицай, а именно, че беседата е повод за образуване на досъдебно производство за разследване на престъплението трафик на хора.

Представители на ГД „Гранична полиция“ провеждат беседа с всички жертви на трафик, за чието завръщане в България са били уведомени. Жертвите имат право да откажат да разкриват каквато и да било информация пред ГД „Гранична полиция“ и да откажат да разговарят с полицай. За да се съобрази с желанието на жертвите, организацията, която ще ги посрещне в България, трябва предварително да бъде уведомена какво е то. В такива случаи жертвите биват посрещнати в салона за пристигащи с всички рискове, до което това води.

При идентификация на жертви на трафик в България се взема предвид обстоятелството, че

(първоначалното) съгласие на жертвата да осъществява дейността, чрез която впоследствие е експлоатирана (напр. да проституира), е ирелевантно.⁹¹ В много голяма част от случаите жертвите са били първоначално съгласни да упражняват дейността, в която впоследствие са били експлоатирани. Например повечето млади жени от България, станали жертва на трафик с цел сексуална експлоатация, са заминали доброволно да проституират в Швейцария, принудени от различни социални и икономически затруднения. Впоследствие се оказва, че те са измамани за условията на работа, спечелените средства се отнемат от трафиканта и той ги държи в подчинение чрез насилие и заплахи. Нужно е старателно наблюдение на място и добро взаимодействие между швейцарските и българските служби, за да бъде разпознат трафик на хора.

4.1.2. Информиране на жертвата за правата ѝ в България

СВЕТЛА

Представителят на МОМ София съпровожда Светла до Транзитния център на „Анимус“. По пътя обсъждат беседата с полицаия, която се е състояла на летището, и разговарят за правата ѝ като жертва на трафик и възможността ѝ да избере да сътрудничи или не за разкриване на престъплението. На този етап Светла не желае да има нищо общо с това, нито пък да се възползва от периода за размисъл. Иска бързо да се прибере у дома. В разговора с консултанта в Транзитния център Светла получава още информация за правата си. Все още ѝ е трудно да осмисли всичко.

Дори при отказ от настаняване социалните работници, които посрещат жертвата, правят всичко възможно да информират пострадалите за техните права. Според НМН всеки, който установява първоначален контакт с жертва на трафик, която се завръща от Швейцария или друга страна на дестинация, е длъжен да я информира за правата ѝ. При първа възможност жертвата получава информация и разяснения в следните области: ⁹²

- трафикът на хора се случва независимо от съгласието на жертвата (особено когато първоначално потърпевшото лице е заявило съгласие за работа и/или участие);
- правото ѝ на ненаказуемост в случаите, когато е извършила престъпление в качеството си на жертва на трафик на хора;
- правото ѝ на период на размисъл от един месец, в който да прецени дали иска да сътрудничи на властите за разкриване на престъплението;
- право да бъде настанена в кризисен център и да получи психологическа подкрепа, социална, юридическа, медицинска и хуманитарна помощ.

Ако пострадалото от трафик на хора лице не желае да бъде настанявано в кризисен център, представителите на Главна дирекция „Гранична полиция“ **предоставят място на летището, където социален работник или полицаи може да се разговаря с него на спокойствие, преди то да си тръгне.** Веднъж стъпили на българска земя, някои от жертвите искат да се приберат по най-бързия начин при семействата си. Тогава социалните работници трябва да проявят креативност. Понякога социалният работник придружава жертвата до автогарата и по пътя се опитва да ѝ даде основна информация за правата ѝ и контакти, които да използва в случай на нужда.

⁹¹ Чл. 159а НК.

⁹² Според НМН.

4.1.3. Незабавен и безусловен достъп до услуги

Жертвите на трафик имат право на **незабавна и безусловна подкрепа** от момента, в който са идентифицирани в страната или непосредствено след завръщането им в България. Спешната и краткосрочна помощ не е обвързана с решението им да сътрудничат на властите. Тя може да премине в дългосрочна подкрепа и да продължи, докато жертвата е извън опасност, т.е. не се отнася само до риска от повторен трафик, но и до рискове, свързани с други форми на злоупотреба.⁹³ Достъпът до краткосрочните услуги е свободен, но рядко става по инициатива на самата жертва. По-често партньорска организация в чужбина, полиция, МОМ или друга институция, идентифицирала жертвата, я насочва към съществуващи в страната услуги.

ВАЖНО!

През 2016 г. ФАА е работила по 49 случая на трафик. От тях 29 са насочени от партньорски организации от страните на дестинация, 4 от Секретариата на НКБТХ, 13 от МОМ София и 1 от полицията. Само 2 са самонасочвания.

Независимо че имат право на безусловна подкрепа, много от жертвите на трафик, които се завръщат в България, не желаят да получат помощ и не проявяват интерес към информацията за правата си. Някои от тях предпочитат да се завърнат веднага при семействата си. Други се опасяват, че ако бъдат настанени в кризисен център или подслон, ще бъдат лишени от възможността да правят свободни избори за бъдещето си. За трети завръщането в България е временно решение и бързат да се отправят отново към страните на дестинация. Жертвите, които се възползват от услугите за подкрепа, все по-често са лица с много ниски възможности да се справят сами или с различни физически или ментални проблеми.

4.1.4. Забрана за задържане на жертви на трафик

Жертвите на трафик не се задържат от властите, след като бъдат идентифицирани. Подслоните и кризисните центрове за пълнолетни жертви са от отворен тип и настаняването там става само с изричното съгласие на пострадалите. Само при наличие на риск, за да се осигури безопасност на жертвата, с нея се договаря полусвободен режим (излизане с придружител), а в краен случай – и затворен режим на пребиваване.

МИЛЕНА

Милена е от град близо до София. Там живеят и хората, които са я въвлекли в трафик. Жената е диагностицирана с биполярно-афективно разстройство и е в състояние на хипомания. Първоначално, по нейно настояване, е била настанена в център в родния си град, но се установява, че общува с трафикантите, пред които е разкрила адреса на центъра. Съществува висок риск от повторен трафик и по тази причина е преместена в Транзитния център на „Анимус“ в София. С оглед на високия риск от комуникация с трафикантите се предприема затворен режим, който след подобрене на състоянието ѝ се променя в полузатворен.

4.1.5. Оценка на риска

Оценката на риска е постоянен процес, който продължава и след завръщането на жертвата в България.

⁹³ Чл. 25 и 27 от ЗБТХ.

ВИКТОРИЯ

Виктория е транспортирана до Транзитния център на „Анимус“, където остава да пренощува за една нощ. Тя се държи дистанцирано и не може да разговаря за това, което е преживяла. Дежурният консултант успява да я предразположи и провежда кратък разговор с нея. В разговора консултантът успява да зададе няколко въпроса, свързани със сигурността ѝ в родния ѝ град. Отговорите ѝ потвърждават предварителната оценка на FIZ, че все още е опасно Виктория да се връща там, защото съществува риск трафикантите да я издирят. На другата сутрин, с помощта на МОМ София, Виктория се отправя към приюта на НКБТХ.

СВЕТЛА

В Транзитния център на „Анимус“ са запознати вече със случая на Светла, защото са разговаряли с нея, докато е била настанена в приют в Швейцария. Откакто е стъпила на българска земя, тя настоява веднага да се прибере у дома. Изглежда превъзбудена и обърквана, което означава, че има риск да попадне отново в трафик. По тази причина консултантът фокусира разговора с нея около оценка на психичното ѝ състояние и способността ѝ да преценява добре реалността. Оценката на риска включва и изследване на различни фактори в средата ѝ и създаване на план за сигурност. Светла получава номера на Горещия телефон за жертви на насилие, който е денонощен, връзка с РПУ в града ѝ и телефона на Транзитния център.

При пристигането на жертва на трафик в България рискът се оценява от гледна точка на непосредствената опасност за живота и здравето ѝ – има ли спешни медицински нужди, на които трябва да се реагира при пристигането, съществува ли заплахата от ново въвличане в трафик, какъв е настоящият и миналият опит на жертвата с насилие.⁹⁴ Информацията по тези въпроси, предоставена от FIZ или друга подкрепяща организация, е важна и много полезна. При висок риск се вземат специални мерки. Например, при необходимост МОМ София може да предостави ескорт (вкл. и от медицински персонал), за да гарантира сигурността на жертвата. При нужда се осигурява спешна хоспитализация.

ВАЖНО!

Важна част от съвместното организиране на безопасното завръщане на лицето, станало жертва на трафик, е подкрепящата организация в Швейцария (като FIZ) да обмени с приемащата организация в България (като „Анимус“) директно (или косвено чрез МОМ) информацията, събрана в процеса на оценката на риска. Това позволява на консултантите в България да се подготвят за случая. Това е важно и за жертвите, за да не преживяват отново травматичния си опит.

Жертвите са развълнувани и объркани, когато пристигнат на родна земя, и е възможно да се разминат с посрещания ги социален работник на летището. Също така има случаи, в които трафикантите са били информирани за завръщането на жертвата и я причакват на летището. За да се предотвратят подобни инциденти и да завърши процесът на завръщане по добър и безопасен начин, установена практика е служителите на посрещачата организация в България в координация с Главна дирекция „Гранична полиция“ да посрещат жертвата не в салона за пристигащи, а още след проверката на личните документи.

Оценката на риска за жертвите, които се завръщат в България, взима на първо място под

⁹⁴ *Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик; Стандартна оперативна процедура 1. Идентификация и насочване на жертви на трафик; Мярка 1.2. Оценка на риска.*

внимание информацията, предоставена от FIZ или друга организация за подкрепа на жертви на трафик. Тя е процес с дългосрочна перспектива, който включва различни дейности и може да бъде наречен **управление на риска**. Жертвите заедно с консултант преценяват кои са рисковите фактори, които могат да бъдат контролирани от жертвите, и кои не зависят от тях. **Когато предстои завръщането на жертвата** при семейството ѝ в родното ѝ място, оценката на риска се прави с подкрепата на дирекциите „Социално подпомагане“, от районните управления на МВР в местата, където предстои да се завърнат жертвите. Работата по оценка и управление на риска продължава по време на престоя в кризисен център или приют.

Управлението на риска обхваща следните въпроси, които се коментират с жертвата:⁹⁵

- Има ли жертвата неотложни здравни нужди или други специфични нужди от медицински характер?
- Съществува ли риск жертвата да попадне отново в трафик или да стане жертва на други форми на насилие (вкл. в семейството)?
- Семейството въввлечено ли е в процеса на трафикиране? Упражняват ли се други форми на насилие над жертвата?
- Имат ли хората от близкото ѝ обкръжение достатъчна социална и емоционална компетентност да подкрепят жертвата?
- Заплашвани ли са близките на жертвата?
- Трафикантите знаят ли местонахождението на жертвата, знаят ли, че се завръща?
- Има ли подкрепяща среда?
- Какво е емоционалното състояние на жертвата?
- Съществуват ли в общността служби, организации и програми за подкрепа?
- Може ли жертвата да разчита на помощ и подкрепа от държавните институции в региона?
- Други важни аспекти, съобразно конкретния случай.

Колкото по-изчерпателна е информацията по посочените въпроси, предоставена от FIZ или друга швейцарска организация за подкрепа на жертви на трафик, толкова по-лесно е да се направи оценка на риска в България.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Съображенията на самата жертва на трафик са много важни при оценката на риска. Тя познава най-добре собствената си ситуация и е развила умения за оцеляване. От друга страна, трябва да се има предвид, че жертвите често са склонни да пренебрегват риска. Затова оценката на риска е дълъг процес, свързан с оценка на уязвимостта на жертвата, и включва както нейното мнение, така и преценката на различни експерти.

Жертвата напуска кризисния център или приюта тогава, когато по преценка на всички експерти и на самата нея е безопасно да се завърне у дома или да продължи живота си самостоятелно. Често се налага заради повишен риск след престой в кризисен център жертвата да бъде настанена за по-дълго време в приют, както е случаят с Виктория.

⁹⁵ *Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик Стандартна оперативна процедура 3. Социално включване и реинтеграция; Мярка 3.1. Дългосрочна психологическа подкрепа и овластяване.*

4.2. Непосредствена и безусловна подкрепа за жертвите на трафик в България. Специфични права

4.2.1. Кризисна интервенция, настаняване и работа със спешните нужди на жертвата

Жертвите на трафик могат да получат спешна подкрепа и да бъдат настанени в кризисен център или в приют за жертви на трафик. Кризисната интервенция е насочена към най-неотложните нужди на жертвата. Тя се осъществява за период от три до шест месеца.⁹⁶

Целите са:⁹⁷

- **закрила:** жертвите се настаняват на безопасно и сигурно място;
- **превенция:** бързата интервенция предотвратява развитието на по-сериозни психологически и социални проблеми за жертвите на трафик и въвличането им в нови рискови ситуации;
- **подкрепа:** психологическата работа намалява болката и стреса от преживяното, разширява възможностите за справяне.

СВЕТЛА

Светла благодарение на проведените преди завръщането разговори по телефона Светла знае какво може да очаква в Транзитния център, но въпреки това изглежда объркана и напрегната. Заради настояването ѝ да се върне час по-скоро при семейството си е прекарала твърде малко време в приюта в Швейцария и емоциите от преживяното са все още много силни. Кризисното консултиране се състои в подкрепа и насърчаване на Светла да сподели преживяното. Въпросите на консултанта ѝ помагат да подреди разказа си за събитията, довели до кризата, и да осъзнае какво е преживяла. Тя получава емоционална подкрепа и разбиране, че не е виновна, а е станала жертва на престъпление.

Светла е придружена от клиничен социален работник до автогарата, закупен ѝ е билет и е съпроводена до автобуса за родния ѝ град. По-късно през деня от Транзитния център се свързват с нея, за да се уверяват, че е пристигнала у дома.

Жертвите, които са били настанени в приют в Швейцария, обикновено са преодолели шока от насилието и се завръщат в България в относително добро емоционално състояние. **Въпреки това завръщането в страната им за тях е поредната промяна, към която трябва да се адаптират.** Някои от жертвите, като Светла, не си дават сметка за това и искат да се върнат по най-бързия начин при семействата си, където се чувстват на сигурно място. Други преживяват връщането трудно. Срамуват се от неуспеха си. Страхуват се да не бъдат намерени от трафикантите или близките им да разберат с какво са се занимавали. Изпитват вина, че са разочаровали семействата си. Отчаяни са, защото не виждат никакви перспективи пред себе си. Някои нямат близки, при които да отидат. Кризисната интервенция работи с тези сложни чувства, които поставят жертвите в риск от повторно въвличане в трафик. Тя е насочена към адаптация към средата в България, добра преценка на ресурсите, с които разполагат, изграждане на реалистични очаквания за бъдещето им в България, разкриване на възможности за реализация. Кризисната интервенция помага на жертвите да погледнат

⁹⁶Според Правилника за прилагане на Закона на социалното подпомагане.

⁹⁷Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик; Стандартна оперативна процедура 2. Закрила и подкрепа; Мярка 2.1. Кризисна интервенция

на себе си по различен начин – като на хора, които са се справили в много трудна ситуация и заслужават грижа и уважение.

ВИКТОРИЯ

Постепенно Виктория се успокоява. Тя има време да проведе само един разговор с консултанта от Транзитния център на „Анимус“, който се оказва много важен за нея. За първи път говори на родния си език за преживяното, директно с консултанта, без участието на преводач. Разказва историята си. Изморена е от пътя и отчаяна заради преживяното. Не е готова да се завърне в дома си, макар че много ѝ се иска. Кризисната интервенция е насочена около чувствата за срам, страх и вина. Друг акцент е липсата на перспектива и визия за бъдещето. Консултантът подкрепя емоционално Виктория и започва да изгражда с нея план за близкото бъдеще.

В зависимост от индивидуалните нужди на всяка завърнала се жертва кризисната интервенция, която се предоставя от кризисните центрове за жертви на насилие в България, включва следните елементи:⁹⁸

■ **Спешно настаняване** в кризисен център, което се осъществява доброволно. Жертвите подписват декларация за съгласие и се ангажират със спазването на правилата и режима в центъра. Целта е да имат време да осмислят преживяното и да се подготвят да се срещнат отново с близките си.

■ **Спешна психологическа подкрепа** за преодоляване на емоционалното напрежение, свързано със завръщането в страната, оценка на потребностите, оценка и управление на риска и планиране на следващите стъпки за реинтеграция на жертвата. Психологическата подкрепа е доброволна, тя се осъществява индивидуално от консултант (психолог или социален работник) в защитена среда.

■ **Предоставяне на спешна социална, медицинска и хуманитарна помощ**, която включва преди всичко застъпничество и контакт с различни институции, които имат отношение към разрешаване на проблемите на жертвите. Водещият на случая може да организира мултидисциплинарен екип с представители на различни организации. Хуманитарната помощ покрива разходи, свързани със спешните нужди на жертвата, като закупуване на лекарства, заплащане на такси, транспортни разходи, закупуване на вещи от първа необходимост и др.

ВАЖНО!

В България има **три специализирани приюта за жертви на трафик**, създадени от НКБТХ: в София, Варна и Бургас. Настаняването в тях включва убежище, социална, медицинска и психологическа помощ, установяване на връзка със семейството на жертвата и специализираните институции и организации. Жертвите могат да останат в центровете до приключване на наказателното производство, в случай че участват в него. НКБТХ отговаря за настаняването на жертвите в центровете.

Към приютите работят **центрове за закрила и консултации на жертви на трафик**. Те предоставят по разбираем начин консултации относно административни и законови процедури в подкрепа на жертвите на трафик. Освен това центровете предоставят специализирана психологическа и медицинска помощ и улесняват реинтеграцията на жертвите в семейна и социална среда. Центровете приемат и жертви, които не са настанени в приют.

⁹⁸ Според Националния механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик (НМН).

Повечето кризисни центрове и специализираните приюти за жертви на трафик настаняват жени. Единствено специализираният приют в София настанява мъже. Мъжете, които се нуждаят от помощ, обикновено са жертви на трафик с цел просия. Заради физически недъзи, ментални проблеми или скитнически начин на живот те са много уязвими и имат нужда от настаняване в специализирани заведения. Често биват настанявани и в хосписи за възрастни хора с увреждания.

ВАСИЛ

Васил е мъж на 60 г. Насочен е към „Анимус“ чрез МОМ София от „Каритас“. Бил е идентифициран от полицията в страната на дестинация като жертва на трафик с цел просия. Мъжът е инвалид, придвижва се с патерици. Посрещнат е на аерогарата и е настанен в хостел. Получава подкрепа и консултации в Транзитния център на „Анимус“. След проучване на риска от повторно трафикиране и възможностите за реинтеграция Васил се завръща в родния си град. Предварително е осъществена връзка с отдел „Хора с увреждания и социални услуги“ към дирекция „Социално подпомагане“ по местоживеење и Васил получава финансова и социална подкрепа при завръщането си.

4.2.2. Право на период за възстановяване и размисъл

Настаняването в кризисен център съвпада с периода за размисъл от 30 дни, който се полага на жертвата след завръщането ѝ в България.

Законът за борба с трафика на хора не предоставя изрично право на период за възстановяване и размисъл, но такъв е предвиден ясно в Националния механизъм за насочване.⁹⁹ Жертвите на трафик имат право на период за размисъл, за който те следва да бъдат информирани в първия възможен момент след **формалната идентификация**. Това се случва обикновено след като е образувано досъдебно производство. В момента, в който жертвата е информирана, че е образувано досъдебно производство, тя бива запозната с правата си, включително правото на период за размисъл, за което подписва декларация.

По време на периода за размисъл жертвата не трябва да бъде разпитвана от органите на досъдебното производство. Тази забрана понякога затруднява работата на разследващите органи, които трябва да проведат разследването в срок от два месеца, въпреки че този срок може да бъде удължен до четири месеца, ако делото представлява фактическа и правна сложност.¹⁰⁰ Все пак е важно да се уважава правото на жертвата на период за възстановяване и размисъл.

ВИКТОРИЯ

След Транзитния център Виктория е транспортирана и настанена в приют на НКБТХ. В първите дни е изготвен план за действие, който е съобразен с оценката на риска и нейните лични желания. Виктория е информирана, че има право на период за размисъл, който тече от завръщането ѝ в България. Тя получава всички грижи, от които се нуждае. Провеждат се редица медицински изследвания и прегледи. Изписват ѝ очила заради нарушения в зрението. Получава правни консултации.

Кризисните центрове и приютите за жертви на трафик на хора се стремят да реализират на практика правото на жертвите на период за размисъл, като осигуряват на настанените жертви, от една страна, психологическа и социална подкрепа, за да се стабилизират, а от

⁹⁹ Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик; Стандартна оперативна процедура 2. Закрила и подкрепа; Мярка 2.2. Подкрепа по време на периода за размисъл.

¹⁰⁰ Чл. 234 НПК.

друга – правна консултация, за да вземат информирано решение дали да сътрудничат на властите за разкриване на извършителите или не.

4.2.3. Право на правно консултиране

По време на периода за възстановяване и размисъл жертвата получава безплатно правно консултиране, за да вземе информирано решение дали да сътрудничи на властите.¹⁰¹ Тя научава как протича наказателното производство в България, до какви действия се свежда нейното участие в него, какви права има в него, как да получи безплатен адвокат, колко ще продължи производството и какъв би бил изходът от него, какви са възможностите за гарантиране на безопасността ѝ, ще се наложи ли да се изправи лице в лице с трафиканта и т.н.

ВИКТОРИЯ

По време на периода за размисъл Виктория получава подкрепа и консултации от адвокат, назначен към приюта, за да вземе решение дали да сътрудничи за разкриване на престъплението. Разясняват ѝ се етапите на наказателното производство и каква би била нейната роля като свидетел, граждански ищец или частен обвинител. Преценяват се евентуалните ползи и затруднения, ако реши да участва или да не участва. След изтичане на периода за размисъл Виктория потвърждава решението си да не сътрудничи за наказване на извършителите.

Реален достъп до правно консултиране имат жертвите, които са настанени в кризисни центрове и приюти или са в контакт с някоя от организациите, които работят с жертви на трафик на хора. В зависимост от случая правното консултиране може да се предостави от:

- Националното бюро за правна помощ (НБПП);
- адвокати към неправителствени и международни организации, които работят с жертви на трафик на хора (като МОМ София, Български Хелзинкски комитет и др.);
- адвокати към НКБТХ;
- адвокати към МОМ.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

За жертвите, както и за много други хора, правната материя е трудна за разбиране. Това може да повиши тяхната тревожност и да ги откаже да съдействат, защото се чувстват некомпетентни и беззащитни. Невиктимизиращото и търпеливо консултиране от адвокат, по разбираем за жертвите начин, е от голяма полза за овластяването им. В България има 23 адвокати, обучени да работят с жертви на трафик. Повечето от тях са вписани в регистъра на НБПП или работят в тясно сътрудничество с организациите (НПО), които подкрепят жертви на трафик. От юли 2017 г. те са посочени и в Националния механизъм за насочване.

4.2.4. Право да не сътрудничат на властите

Съгласно Наказателнопроцесуалния кодекс, жертвата в качеството си на свидетел е длъжна да се яви за даване на показания, когато е призована.¹⁰² Пострадалите обаче имат право да не сътрудничат на властите. За жертвите често заявяването, че не желаят да сътрудничат на

¹⁰¹ Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик; Стандартна оперативна процедура 2. Закрила и подкрепа; Мярка 2.2. Подкрепа по време на периода за размисъл.

¹⁰² Чл. 120, НПК.

властите, е трудна стъпка и подкрепата от социален работник или адвокат в това отношение е важна.¹⁰³

4.2.5. Дългосрочно настаняване, социално включване и реинтеграция по време на престоя в приют

Мерките за дългосрочна интеграция се прилагат със съгласието на жертвата след периода за размисъл или след като изтече настаняването ѝ в кризисен център (най-много до шест месеца, освен в особено тежки случаи, когато настаняването може да бъде продължено и след този период) и/или приют за жертви на трафик към НКБТХ. В случай че жертвата съдейства за разкриване на престъплението, тя има право престоят ѝ в приют да бъде продължен до приключване на наказателното производство.¹⁰⁴ За жертвите, които не участват в наказателното производство, също са достъпни различни неспециализирани мерки и програми за дългосрочна работа в зависимост от възможностите на организацията, която работи с тях.

ВИКТОРИЯ

След изтичането на периода за размисъл започва подготовка за безопасно завръщане на Виктория в семейството ѝ. Провеждат се разговори с родителите ѝ, за да разберат какво е преживяла дъщеря им и че се нуждае от тяхната подкрепа. Самата Виктория също получава консултации от психолог, за да преодолее психичната травма и да приеме случилото се, без да се обвинява. След два месеца престой в приюта Виктория се завръща в родния си град при семейството си, където живее и в момента.

Според индивидуалните потребности, дългосрочната подкрепа може да включва:¹⁰⁵

- психотерапевтична работа за преодоляване на симптомите на посттравматичното стресово разстройство;
- социално консултиране и застъпничество;
- създаване на умения за реализиране в социална среда;
- развиване на умения за реализация на пазара на труда (овластяване);
- възстановяване на социалните и здравноосигурителните права на жертвата, както и медицински изследвания, консултации и лечение;
- подкрепа в разрешаване на различни семейни проблеми и повишаване на родителския капацитет.

Успешната реинтеграция на жертвата зависи в много голяма степен от това доколко разполага с подкрепяща социална среда. Много от жертвите произхождат от общности, които живеят в крайна бедност, и разполагат с много ограничени ресурси да продължат живота си по нов

¹⁰³ Правото на жертвите да не сътрудничат на властите не е експлицитно предвидено в националните и международните нормативни актове, а по-скоро е изведено по аргумент за противното от разпоредбите за задължителна подкрепа за жертвите и периода за размисъл и възстановяване. Чл. 176 от Обяснителния доклад към Конвенцията подчертава, че решението на жертвата да сътрудничи или не на властите не изключва задължението да свидетелства, ако съдия поиска това, и че задължено по закон лице не може да откаже да даде показания, като се позовава на чл. 13, ал. 1 от Конвенцията (период на размисъл и възстановяване).

¹⁰⁴ Чл. 29 от ЗБТХ.

¹⁰⁵ Наличните програми се предлагат от НПО и ЦОП и се финансират от държавния и общински бюджети под формата на държавно делегирани дейности или чрез проекти от различни международни донори.

начин. За съжаление много от жертвите имат дълга история на насилие, започващо от ранното им детство, и живеят в среда, в която насилието е норма. Възстановяването на хора, израснали в постоянни лишения и емоционално negliжиране, хора с комплексна психична травма, е много труден процес и изисква продължителна работа, която не може да бъде предоставена от наличните услуги в приютите и консултативните центрове и с която самите жертви не желаят да се ангажират. Целта на усилията на специалистите, ангажирани със случаите на трафик, е да подпомогнат жертвата да преодолее насилието и да придобие самоувереност, за да не се допускат драстични злоупотреби в бъдеще. Тези услуги могат да бъдат ползвани и на по-късен етап, както показва и следният случай.

ЛИЛЯНА

Лиляна е била на крачка да бъде изведена от страната в чужбина с цел сексуална експлоатация. Успява да избяга с риск за живота си от апартамента, в който е била заключена и жестоко тормозена. Намерена е в безпомощно състояние от полицията и е настанена в болница, а по случая започва разследване. Образувано е производство и Лиляна дава показания. Прави усилия да продължи живота си по нормален начин, но кошмарът от преживяното не я оставя. Лиляна има интрузивни спомени и кошмари, има гневни изблици и пристъпи на плач. Състоянието ѝ става нетърпимо и пет години след преживяното насилие тя се обръща за подкрепа към „Анимус“, където получава възможност за безплатна психотерапия. Работата с нея продължава повече от седем години.

Важна част от дългосрочната работа с жертвите на трафик е осигуряването на достъп до наличните в общността социални услуги.¹⁰⁶ Това са общи услуги, а не специализирани за жертви на трафик, и пострадалите трябва да доказват, че отговарят на определени критерии, които не са свързани с трафика на хора, за да могат да се възползват от тях. Повечето жертви имат нужда от подкрепата на социален работник, който да ги съпровожда през процедурите за ползване на социални услуги и да им помага при изготвянето на необходимите документи. В зависимост от проблемите си жертвите могат да ползват някоя от следните услуги:

- социални помощи за жертвите с ниски доходи;
- центрове за обществена подкрепа, където жертвите и техните деца могат да получат психологическо консултиране;
- временно настаняване на жертви, които се нуждаят от продължителен подслон;
- звено майка и бебе за жени, които са бременни или с деца до 3 г.;
- центрове за социална рехабилитация и интеграция за хора с различни умствени или физически увреждания;
- защитени жилища за жертви със забавено умствено развитие или психични нарушения;
- центрове за настаняване за непълнолетни;
- временно настаняване на бездомни жертви;
- специализирани институции за жертви с умствена изостаналост и психични нарушения.

¹⁰⁶ Наличните услуги са изброени в чл. 36 от Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане.

Дългосрочната подкрепа може да продължи няколко години според потребностите на жертвата.

4.2.6. Дългосрочна подкрепа

В България програмите за дългосрочна подкрепа се предоставят от НКБТХ като част от НМН или от МОМ София като част от федералната помощ за завръщане (вж. раздел 3.3). В тях могат да бъдат включени всички жертви на трафик, независимо дали са формално или неформално идентифицирани и независимо дали сътрудничат за разкриване на престъплението. От програмите могат да се възползват и жертви в по-ранен стадий на възстановяване, ако това е необходимо.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Продължителният престой в приют не се отразява добре на жертвите. Много от тях са израснали в институции, където не са развили умения да се грижат сами за себе си. Приютът е поредната институция, в която се чувстват сигурни и се страхуват да го напуснат. Преходът към самостоятелен живот е бавен и труден процес. Жертвите се нуждаят от продължителна подкрепа и проследяващо наблюдение за известен период от време.

ВАЖНО!

В Бургас функционира първият специализиран **Център за последваща реинтеграция за жертви на трафик** към НКБТХ. Той предоставя последваща подкрепа на жертви, които са се възстановили успешно в приюта, но все още не са достатъчно подготвени да бъдат независими и имат нужда от социална медиация, застъпничество и овластяване през финалния етап на интеграцията си. Жертвите се научават да водят самостоятелен живот. Те се настаняват в самостоятелна къща (за шест души) и получават подкрепа от консултанти относно различни проблеми.

ВИКТОРИЯ

Виктория използва част от средствата за възстановяване, предоставени от Швейцария, за да посещава курс за шивачки, така както е планирала преди да си дойде в България. Успешно завършва курса и получава сертификат за шивачка. В допълнение получава медицинска помощ. След известен престой в приюта тя се завръща при семейството си. МОМ София продължават да проследяват отблизо нейния случай с цел осъществяване на програмата за възстановяване, в която е включена в Швейцария.

4.3. Специфични права и подкрепа за жертви на трафик на хора, които изразят съгласие да сътрудничат на властите за разкриване на престъплението

Жертвите на трафик, които решат да сътрудничат на българските органи за разкриване на престъплението трафик на хора, имат право на специфични права, които да ги предпазят от допълнителна виктимизация и да ги подкрепят в ролята им на свидетели в наказателното производство.

4.3.1. Право на информация

Наказателнопроцесуалният кодекс изрично задължава органите на досъдебното

производство (разследващи полицаи, прокурори и следователи) да информират жертвата за правата ѝ в наказателното производство и за правото да бъде информирана за хода на наказателното производство.¹⁰⁷

Информацията се предоставя на разбираем за жертвата език.

4.3.2. Достъп до социални услуги

Жертвите, които са идентифицирани формално и участват в наказателното производство в България, получават допълнителна подкрепа и възможност за дългосрочни услуги (чл. 25 от ЗБТХ). За жертвите от България това означава **продължение на престоя в приютите на НКБТХ до приключване на производството, което може да трае до няколко години**. Специален статут се определя с постановление от прокурор по молба на жертвата.

4.3.3. Забрана за наказателно преследване и осъждане

Това специфично право на жертвите на трафик е въведено през 2013 г. чрез нова разпоредба в Наказателния кодекс,¹⁰⁸ а именно член 16а, ал. 1, съгласно която „Не е виновно извършено деянието, което е осъществено от лице, пострадало от трафик на хора, когато е било принудено да го осъществи в пряка връзка с това му качество.“ На практика ако в хода на досъдебното производство се установи, че престъпленията, които се разследват, са извършени от жертви на трафик по принуда, не се повдигат обвинения.

4.3.4. Достъп до правна помощ

Жертвите, които са изразили съгласие да сътрудничат на властите в наказателното производство, имат право на адвокат, който да ги представлява безплатно в досъдебното производство и в съда, ако:

- не разполагат със средства;
- желаят да имат адвокат;
- интересите на правосъдието налагат това.¹⁰⁹

Адвокат, вписан в Регистъра към Националното бюро за правна помощ, представлява жертвата процесуално пред разследващите органи и пред съда. Адвокатът също така съветва жертвата относно конституирането ѝ като граждански ищец и/или частен обвинител в хода на наказателното производство.

Жертвата може да участва в наказателното производство като свидетел, граждански ищец и/или частен обвинител. Тя има право на процесуално представителство от служебен адвокат не само в наказателното, но и в гражданското производство, ако например желае да съди трафиканта за имуществени и неимуществени вреди по граждански ред.

Правната помощ за процесуално представителство се допуска, когато страната по делото не разполага със средства за заплащане на адвокат, а желае да има такъв и интересите на правосъдието налагат това.¹¹⁰ При неблагоприятна развръзка на производството лицето, получило правната помощ, не трябва да възстановява разноските за служебен адвокат на

¹⁰⁷ Чл. 75, НПК.

¹⁰⁸ Чл. 16а НПК.

¹⁰⁹ Закон за правната помощ, чл. 23, ал. 2.

¹¹⁰ Закон за правната помощ, чл. 23, ал. 3.

Националното бюро за правна помощ.¹¹¹

Безплатна правна помощ се предоставя и от адвокати в неправителствени организации, които имат програми и проекти за оказване на правна помощ. Процесуалните представители, назначени от Бюрото за правна помощ или неправителствените организации, **са адвокати, членове на някоя от адвокатските колегии в страната, които са вписани в Националния регистър за правна помощ към Националното бюро за правна помощ** (вж. 4.2.3).

ЗА ЖЕРТВЕТЕ Е ВАЖНО!

За разлика от извършителите жертвите не разполагат със средства и не могат да си позволят адвокат. Освен това те не познават правната система и не знаят как сами да потърсят безплатна помощ. Достъпът до адвокат, осигурен от Националното бюро по правна помощ, е много важен, за да могат да бъдат защитени интересите на пострадалите в наказателното производство. Но това е сложна бюрократична процедура, която започва по инициатива на жертвата. Често жертвите не могат да се справят сами и се нуждаят от помощта на социален работник, експерт от НБПП или адвокат.

ЛИЛЯНА

Лиляна По случая на Лиляна се води разследване от 7 години, но делото не може да влезе в съдебна фаза поради „липса на доказателства“. Единствен свидетел по делото е Лиляна. Съществува риск поради изтичане на давност процедурата да бъде прекратена. Лиляна не може да си позволи да плаща на адвокат. Със случая, по препоръка на „Анимус“, се заема безплатно екип от двама адвокати с опит в защитата на човешките права. Скоро след тяхната намеса стартира съдебната процедура. Лиляна има процесуален представител. Затова освен като свидетел, тя участва в наказателния процес и като граждански ищец.

4.3.5. Право на обезщетение

Правото на обезщетение в България може да се реализира по няколко начина:

Парично обезщетение за имуществени и неимуществени вреди, което да се изплати от извършителя, може да се търси в **рамките на наказателното производство**.¹¹² Жертвата може да предяви иск за обезщетение (граждански иск) срещу трафиканта в рамките на наказателното производство. В наказателния процес жертвата не заплаща първоначална държавна такса върху цената на исковата претенция, каквато се дължи за завеждането на граждански иск по реда на ГПК (вж. по-долу). За да се гарантира, че обезщетението ще бъде изплатено, прокуратурата и пострадалият имат право да искат заповест за арестуване на обвиняемия по време на досъдебното и по време на съдебното производство.¹¹³

¹¹¹ Вж. Определение № 136/27.06.2016 по дело № 2039/2016 на ВКС, ГК II г.о.; Определение № 671 от 11.12.2015 г. по ч. гр. д. № 5715/2015 г. на III г.о. и Определение № 99 от 14.04.2016 г. на ВКС по ч. гр. д. № 730/2016 г., I г. о. на ВКС.

¹¹² Чл. 84, ал. 1 НПК.

¹¹³ Чл. 73, ал. 2 НПК

Възможно е да се предяви иск за обезщетение за имуществени и неимуществени вреди, платими от извършителя, в отделно **гражданско производство**.¹¹⁴ Това е и единствената възможност жертвата да търси обезщетение за неимуществени вреди, ако наказателното производство приключи със споразумение между прокуратурата и обвиняемия.

Жертвата може да получи обезщетение, **но само за материални вреди**, по реда на **Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления**, и то единствено след приключване на наказателното производство. Компенсация може да бъде дадена дори трафикантът да е неизвестен и разследването да е приключило поради това, че той не е разкрит. Компенсация може да бъде дадена и когато трафикантът е известен, но разследването е прекратено, например поради неговата смърт или поради изтичане на давност. Следните разходи могат да бъдат компенсирани по държавно финансираната схема: медицинско лечение (прегледи и лекарства, които не се покриват от Здравната каса); транспортни разходи (автобусни билети за явяване за разпит); хонорари, платени на адвокат, когато пострадалият не е ползвал безплатна правна помощ; други съдебни такси; пропуснати доходи (пострадалият е напуснал работата си, за да последва обещаното му от трафиканта). Фондът компенсира суми до 10 000 лева (€ 5000). След изплащане на финансовата компенсация държавата предявява регресен иск срещу извършителя на престъплението или неговите наследници за възстановяването на изплатената парична сума.

ЗА ЖЕРТВЕТЕ Е ВАЖНО!

За хората, преживели трафик, е трудно да докажат имуществени вреди, причинени заради трафика – много често те са били безработни преди да попаднат в трафик и не могат да претендират пропуснати ползи. Вместо това могат да претендират средствата, спечелени по време на експлоатацията (особено в секс индустрията). В същото време неимуществените вреди – насилието, унижението, болката и психичната травма, които имат разрушителен ефект върху живота на жертвата и могат да се докажат с помощта на експертизи, не се компенсират от Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления. От гледна точка на жертвите обезщетението не е безусловно, то е обвързано с наказателно или гражданско производство и се получава няколко години след преживения трафик, когато приключи делото. Жертвите имат нужда от правна помощ, за да реализират правото си на обезщетение.

4.4. Участие на жертвата в наказателното производство в България. Предотвратяване на вторична виктимизация

Решението за участие в наказателното производство е доброволно и информирано, след изтичане на периода за размисъл. Жертвата може да участва в наказателното производство като свидетел, граждански ищец и/или частен обвинител.

¹¹⁴На основание чл. 45 ЗЗД (непозволено увреждане) съгласно правилата на гражданското съдопроизводство.

4.4.1. Досъдебно производство

Досъдебно производство в България се образува от прокурора или по сигнал на заинтересованото лице (пострадал, негови роднини и т.н.). Престъплението „трафик на хора“ е от общ характер, което означава, че държавата, в лицето на прокуратурата, е длъжна да го разследва независимо дали има подаден сигнал или не. Образуването, съответно прекратяването на наказателното производство, зависи единствено от волята на прокуратурата. Прекратяване на разследването срещу трафиканта по желание на жертвата не е възможно.¹¹⁵ Досъдебно производство не се образува, ако не са налице законен повод и достатъчно данни за извършено престъпление.¹¹⁶

В България прокуратурата е част от съдебната система, а не от изпълнителната власт. Прокуратурата е единна и централизирана система, където всеки прокурор е подчинен на вишестоящия прокурор, а всички – на главния прокурор. Прокурорът ръководи разследването като наблюдаващ прокурор. Прокуратурата не зависи от други институции.

Жертвата на трафик подпомага чрез показанията си компетентните органи да съберат достатъчно доказателства по случая. **В България свидетелските показания на жертвата често са основното доказателство, използвано в процеса. Това определя и множеството разпити, на които е подлагана жертвата,** за да се изяснят всички обстоятелства по случая.

Ако жертвата реши да даде свидетелски показания, се провежда разпит от разследващ орган. От изключителна важност за процеса е в хода на събирането на доказателства пострадалото лице да не бъде травмирано повторно. В случай че жертвата е настанена в кризисен център или приют, разследващият полицаи (или следовател) може да бъде предварително подготвен за състоянието ѝ и да се отнесе толерантно и с разбиране към нея. Консултантът на жертвата настоява разпитите да се сведат до необходимия минимум. Съществува възможност жертвата да бъде разпитана и пред съдия в хода на досъдебното производство с цел да се избегне повторен разпит пред съда.¹¹⁷ В практиката обаче дори и да е проведен разпит по този начин, **съдиите предпочитат да разпитат повторно жертвата свидетел и в съдебното производство.**

Ако за жертвите е опасно да напускат приюта или кризисния център, в който са настанени, или ако здравословното и емоционалното им състояние не го позволява, срещата с разследващия полицаи може да се осъществява на територията на приюта. Разговорите с органите на досъдебното производство са строго конфиденциални и се осъществяват в защитена среда, без присъствие на трети лица, включително и на консултанта на жертвата. Разговорите с непълнолетни се провеждат в присъствието на психолог или педагог и където е удачно – в присъствието на родител или настойник.¹¹⁸

По време на следствени действия жертвата може да бъде придружавана от адвокат, за да бъдат защитени специфичните ѝ права на жертва на трафик. Адвокатът присъства неотлъчно до жертвата, предприема мерки за предотвратяване на допълнителна виктимизация и следи за спазване на процесуалните ѝ права. В изключителни случаи жертвата се придружава и от психолог.

¹¹⁵ Чл. 207, ал. 2 НПК.

¹¹⁶ Чл. 207, ал. 1 НПК.

¹¹⁷ Чл. 223 НПК.

¹¹⁸ Чл. 140, ал. 1 НПК.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

Жертвите на трафик са преживели тежко насилие, което се отразява на тяхната психика. Един от защитните механизми, предпазващи от психичната болка, е изкривяването на спомена за травматичното събитие или дори пълното му отричане. Честите разпити са ретравмиращи и показанията на жертвата могат да се окажат непълни, непоследователни или противоречиви. Това е несъзнаван процес, който не може да бъде контролиран и жертвите не трябва да бъдат обвинявани за това.

Ако жертвата изрично поиска да участва в досъдебното производство, тя е длъжна да посочи адрес за призоваване в страната. За някои жертви на трафик това може да представлява проблем, защото не могат да посочат такъв адрес. Практиката в такива случаи е да се предостави адресът на приюта, кризисния център или на адвоката, поел случая.

4.4.2. Съдебно производство

Жертвата участва единствено като свидетел и не е страна в съдебното производство, освен ако изрично не поиска да участва като частен обвинител и/или граждански ищец. За целта подава заявление най-късно до започване на съдебното следствие пред първоинстанционния съд (преди да е започнало представянето на доказателствата).¹¹⁹

След този момент жертвата вече не може да бъде конституирана като граждански ищец или частен обвинител.

Граждански ищец. Като такъв жертвата предявява в съдебното производство граждански иск за обезщетение на материалните и нематериалните вреди, нанесени от трафикантите.¹²⁰ Гражданският процес се „присъединява“ към наказателния процес. Жертвата може да упражнява правата си като граждански ищец с помощта на адвокат (да участва в съдебното производство; да иска обезпечаване на гражданския иск; да се запознава с делото и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете на съда, които накърняват нейните права и законни интереси).¹²¹ Съдът и органите на досъдебното производство са длъжни да разяснят на пострадалия, че има право да предяви в съдебното производство граждански иск за вредите, причинени от престъплението.¹²²

Частен обвинител. Жертвата на трафик може да се включи в процеса на страната на обвинението, като поиска да бъде конституирана като частен обвинител. По този начин се дават по-големи възможности за обективно изследване на обстоятелствата в процеса. От гледна точка на своята функция частният обвинител упражнява обвинителна функция и по това прилича на прокурора (държавният обвинител). Но частният обвинител не е ангажиран с обвинителната позиция на прокурора. Така например прокурорът може да заяви, че не поддържа обвинението, но частният обвинител може да заяви, че поддържа тази теза.¹²³ За да упражни правата си като частен обвинител, жертвата има отново нужда от адвокат (да се запознае с делото и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в съдебното производство; да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете на съда, когато са накърнени нейните права и законни интереси).¹²⁴

¹¹⁹ Чл. 85, ал. 3 НПК.

¹²⁰ Чл. 84, ал. 1 НПК.

¹²¹ Чл. 87, ал. 1 НПК.

¹²² Чл. 73, ал. 1 НПК.

¹²³ Чл. 78, ал. 2 НПК.

¹²⁴ Чл. 79 НПК.

В практиката жертвите рядко участват като граждански ищци или частни обвинители. Те не се чувстват достатъчно стабилни и сигурни в себе си, за да се изправят пред извършителите и да поискат обезщетение от тях. Обикновено жертвите не могат да си позволят да наемат адвокат. Те имат право на процесуален представител, който да ги представлява безплатно в съда във всички случаи, когато е в интерес на правосъдието и когато нямат финансовата възможност да си позволят услугите на адвокат. Но дори и да имат процесуален представител, съдебните процедури са болезнени и травмиращи и те предпочитат да се откажат, за да приключат по най-бързия начин. Възможността за обезщетение също не ги привлича, защото се страхуват, че ако засегнат материалните интереси на трафикантите, те ще намерят начин да им отмъстят.

Подсъдимият се счита за невинен до доказване на противното. Поради това неговата задача не е да „докаже“, че е невинен, а да внесе съмнения в тезата на прокурора. Това прави участието на жертвата като свидетел много трудно. Обикновено показанията ѝ се оспорват или омаловажават по груб и унизителен начин.

ЛИЯНА

В съдебната зала Лиляна е изправена пред осем души извършители, които са постъпвали жестоко и унизително с нея. Те са придружени от своите адвокати. Усилията на всички тези хора са насочени да докажат, че показанията на Лиляна са невалидни, тъй като е била в неадекватно състояние. Опитват се да търсят аргументи, че тя е психично болна. Използват факта, че е постъпила в психиатрично отделение веднага след като е била намерена от полицията. Аргументират се и с нестабилното ѝ емоционално състояние по време на процеса.

На **първа инстанция** прокурорът представя гласни доказателства (свидетелите), след това веществените доказателства, ако има такива, и накрая заключенията на експертизи (медицински и др.). По тази причина жертвите свидетели могат да бъдат разпитвани няколко пъти – в досъдебна и в съдебна фаза. В съдебната фаза жертвата свидетел отговаря и на въпроси на подсъдимия и неговия адвокат. Обикновено съдията не дава ход на заседанието, ако всички страни не присъстват в залата и не са призовани коректно. Това се използва често от обвиняемите и е основна причина за дългия ход на процеса. Това е мъчително и трудно за жертвата и тя се нуждае от сериозна емоционална подкрепа в този период.

Наказателното производство може да приключи и със споразумение между прокуратурата и обвиняемия, което се одобрява от съда и има силата на присъда. Споразумението не може да се обжалва на втора инстанция, то е окончателно. Когато с престъплението са причинени имуществени вреди, споразумението се допуска след тяхното възстановяване или обезпечаване. Ако жертвата е конституирана като граждански ищец или частен обвинител, **споразумението може да се склучи само с нейно съгласие**. След споразумение жертвата на трафик може да търси обезщетение за претърпени имуществени и неимуществени вреди по граждански ред.

ЛИЛЯНА

В продължение на 5 години, на първа инстанция, Лиляна е призовавана десет пъти като свидетел в съдебна зала заради отлагането на съдебните заседания поради неявяване на някои от обвиняемите или техните защитници. Всяка насрочена дата за изслушване в съда е съпроводена с тежка емоционална криза. Поради емоционалната си нестабилност в тези периоди тя се принуждава да взима чести отпуски и да отсъства от работа. Високото напрежение, на което е подложена, засилва травматичните ѝ симптоми.

Присъдата, произнесена от съда, действащ като първа инстанция, може да се обжалва и от двете страни пред втора инстанция. Върховният касационен съд е третата, последна инстанция.

От 2012 г. в България функционират **специализиран наказателен съд, специализирана прокуратура и апелативен специализиран наказателен съд**. В случай че престъплението трафик на хора е извършено по поръчение или в изпълнение на организирана престъпна група, то се разследва от прокурор от специализираната прокуратура, или следователи в следствения отдел в специализираната прокуратура, или разследващи полицаи.

ЗА ЖЕРТВЕТЕ Е ВАЖНО!

От гледна точка на хората, преживели трафик, съдебният процес е ретравмиращо и виктимизиращо изживяване. Те трябва да докажат, че са жертви и са преживели насилие. Това противоречи на очакванията им, че законът винаги защитава жертвата и те ще бъдат безусловно защитени. Жертвата трябва да има силна мотивация, воля и вътрешна стабилност, за да устои на унижението трафикантът и неговата защита да се съмняват и да оспорват казаното от нея. Жертвите се объркват, когато отговарят на въпросите на защитата, показанията им се оказват неточни и недостатъчни, а присъдата на трафиканта незначителна. Това засилва чувството им за провал и обреченост. Истинското възстановяване може да започне едва след като е произнесена адекватна на деянието присъда.

4.4.3. Защита на личните данни и конфиденциалност

Съдебните заседания задължително се провеждат „при закрити врати“, когато се цели опазването на държавна тайна или на нравствеността, или когато трябва да се запази в тайна самоличността на свидетел.¹²⁵ В определени други случаи съдът преценява дали да проведе заседанията публично или при закрити врати: когато са използвани специални разузнавателни средства за събиране на доказателства,¹²⁶ както и при разпит на непълнолетни лица като свидетели.¹²⁷ Повечето съдебни заседания са открити, но в случаи, когато се разкриват факти от интимния свят на жертвата, съдът може да определи съдебните заседания да се водят при закрити врати.¹²⁸ Жертвата може да бъде разпитана и като анонимен свидетел.¹²⁹

¹²⁵ Чл. 263, ал. 1 НПК.

¹²⁶ Вж. Тълкувателно решение № 4/2014 г. на ОСНК на ВКС за условията и критериите, при които съдът може да постанови закрито съдебно заседание в наказателен процес, където се разглеждат доказателства, събрани с помощта на СРС.

¹²⁷ Чл. 236, ал. 3 НПК.

¹²⁸ Чл. 263, ал. 2 НПК.

¹²⁹ Чл. 123, ал. 2, т. 2 НПК. Вж. също ТР № 2 от 16.07.2009 г. по т. д. № 2/2009 г., ВКС, ОСНК относно отношението между правото на защита на обвиняемия и подсъдимия и защитата на свидетел чрез запазване в тайна на неговата самоличност по дела за трафик на хора.

4.4.4. Подкрепа за жертвите: информиране, консултиране и правно представителство

Според Наказателнопроцесуалния кодекс (НПК), жертвите на трафик, както и останалите пострадали от престъпления, имат право да получат правно представителство по време на наказателното производство както в качеството си на граждански ищец, така и като свидетели. В допълнение, Законът за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления изрично предвижда безплатна правна помощ за жертвите на трафик, ако нямат финансова възможност да заплатят разходите по делото, желаят да бъдат представлявани и интересите на правосъдието изискват това.¹³⁰ Тези условия се решават във всеки конкретен случай от органите на досъдебното производство (прокуратурата) или от съда.

ЗА ЖЕРТВИТЕ Е ВАЖНО!

От гледна точка на жертвите процесът е трудно разбираем, те не са наясно със своята роля в него и участват по задължение. Жертвите се явяват в съдебна зала най-вече като свидетели. Много рядко са случаите, в които са конституирани като граждански ищци. Това може да се случи само ако имат правен представител. Жертвите на трафик рядко правят сами искане за безплатна правна помощ. Това може да стане само когато жертвата е подпомагана от някоя организация и ѝ е осигурена предварително правна консултация. Затова е много важно те да бъдат информирани на разбираем за тях език за правата им в наказателното производство от всички участници в наказателния процес – полиция, прокуратура, съд.

4.4.5. Защита на сигурността

Според българското законодателство съществуват два вида програми за защита на свидетелите – тайна самоличност на жертвата¹³¹ и лична физическа охрана, а ако това не е достатъчно, може да се приложат мерките, предвидени в Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателното производство, най-крайната от които е пълна смяна на самоличността.

Мерките за сигурност се прилагат при поискване от страна на жертвата или на разследващия орган, със съгласието на жертвата. Препоръчително е жертвата да бъде подпомогната от адвокат, за да може да се възползва в максимална степен от възможностите за закрила по българското законодателство.

Специалният Закон за борба с трафика на хора също предвижда редица **мерки за закрила** и помощ на жертвите на трафик на хора: съдействие от страна на дипломатически и консулски служби; статут на специална закрила **за жертвите, които са изразили съгласие да сътрудничат** за разкриване на престъплението (продължен престой в приютите до приключване на наказателното производство и разрешение за продължително пребиваване за чуждите граждани); специални мерки за деца, жертви на трафик.

4.4.6. Изслушване на жертвата

След направените промени в НПК¹³² пострадали от престъпление, които се нуждаят от

¹³⁰ Чл. 8, ал. 1, т. 3 от Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления.

¹³¹ Чл. 123, ал. 1 НПК. ¹¹⁸ Чл. 140, ал. 1 НПК.

¹³² Закон за изменение и допълнение на Наказателнопроцесуалния кодекс, обнародван в Държавен вестник брой 63/2017, в сила от 4 август 2017 г. относно транспонирането на Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета (т. нар. Директива за жертвите).

специална защита, се разпитват в среда, в която **контактът с обвиняемите лица е избегнат**, включително чрез видео- или телефонна връзка.¹³³ Нуждата от специална защита е налице, когато е необходимо да се избегне последваща и повторна виктимизация, смущение или тормоз, емоционално и психическо страдание, или когато трябва да се запази достойнството на жертвите по време на разпит.¹³⁴ Нуждата от специална защита се установява чрез експертна оценка.¹³⁵

ЗА ЖЕРТВЕ Е ВАЖНО!

От гледна точка на жертвата най-трудно е в съдебната зала да срещне очи в очи трафиканта и да разкаже пред всички какво ѝ е причинил. Чувствата на страх и срам са толкова силни, че повечето жертви се отказват да го правят. В тези моменти жертвата се нуждае от психолог, на когото има доверие. Той/тя може да я подготви за изслушването, а след това да ѝ помогне да преодолее емоциите, свързани с него. За да се възползва от съществуващите възможности за щадящ разпит, жертвата трябва да има адвокат, който да обоснове нуждата от тях. Сътрудничеството между психолога и адвоката на жертвата е от голяма полза за доброто протичане на процеса. Психологът може да подпомогне адвоката да аргументира пред съда нуждата от специални мерки, като се обоснове с емоционалното състояние на жертвата. Пълноценното участие на жертвата в съдебна зала е невъзможно без уважение към нейното страдание и без намаляване на болезнените изживявания, свързани с изслушването ѝ.

Защитен свидетел се разпитва в отделно помещение. Показанията се четат в съдебната зала, като не се разкрива самоличността на свидетеля. В случай че има въпроси, те се задават допълнително на жертвата.

4.5. Работа по случаи на деца, жертви на трафик

ТОНИ и
АЛЕКС

Двама непълнолетни братя, Тони и Алекс, са настанени от шведските власти в защитено жилище заради това, че са били установени да просят в различни градове в Швеция. Децата са пристигнали преди шест месеца заедно с техен пълнолетен братовчед, на когото родителите са разрешили чрез декларация да изведе синовете им от България. Българското посолство в Швеция уведомява Държавната агенция за закрила на детето, която започва веднага проучване на семейната среда на децата чрез полицейските и социалните власти по адрес на регистрацията на момчетата в България. Проучват се техните близки и роднини, условията на живот, трудовата заетост на родителите, наличие на други братя и сестри, както и дали децата са имали достъп до образование и здравеопазване.

След получаването на всички данни се организира репатриране на момчетата. Те са настанени в Кризисен център за деца, жертви на насилие и трафик, за срок до 6 месеца. Родителите са насочени към консултативни услуги в общността за повишаване на родителския капацитет. След 6 месеца децата са върнати в семейството. Социалните работници продължават да наблюдават тяхното развитие. С цел превенция на повторно трафикиране, по предложение на председателя на ДАЗД, на двете момчета е наложена мярка да не напускат пределите на България за срок от 2 години. Братовчедът, който е извел момчетата в Швеция, е задържан от шведските власти и му е повдигнато обвинение за просия и трафик на хора и до момента се намира в арест там.

¹³³ Чл. 139, ал. 10 НПК.

¹³⁴ § 1, ал. 4 от Допълнителните разпоредби на НПК.

¹³⁵ Чл. 144, ал. 3 НПК.

4.5.1. Идентификация и завръщане

При идентификация на дете, жертва на трафик, се прилага **Координационен механизъм за рефериране и обгрижване на случаи на непридружени деца и деца, жертви на трафик, завръщащи се от чужбина**. Той обхваща всички деца, независимо дали имат българско гражданство или не.

Когато се идентифицира дете, жертва на трафик, в срок до 24 часа задължително се уведомяват едновременно Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД), МВР и НКБТХ. Сигналите за деца, жертви на трафик се подават от чужди или български компетентни органи (МВР, МВНР, МОМ, НКБТХ, тел. 116 111).

Безопасното завръщане на децата, жертви на трафик, се осъществява в координация между швейцарските и българските компетентни власти. ДАЗД организира посрещането на детето при пристигането му в България, като информира МВР и дирекциите „Социално подпомагане“ за всяко дете, което се завръща. Всяко завърнало се дете се посреща от техен представител. Много често МОМ подкрепя процеса, като осигурява средства за закупуване на самолетни билети за децата и ако се налага, придружители по време на пътуването. Всички деца, жертви на трафик, се настаняват от дирекциите „Социално подпомагане“ по местоживеене на детето в кризисен център за деца. При необходимост дирекциите „Социално подпомагане“ (чрез отделите „Закрила на детето“) и МВР могат да предприемат мярка за полицейска закрила.

4.5.2. Оценка на риска

Оценката на риска е много важен елемент от работата с деца, жертва на трафик, защото често в престъплението участват и техните родители. Оценката на риска се прави след подаден писмен сигнал от ДАЗД към Отдела за закрила на детето (към Дирекция „Социално подпомагане“) в координация с районното управление „Полиция“ по местоживеене на детето. За тази цел службите правят посещение на място и проучват семейната и социалната среда на детето. Въз основа на оценката на риска се изготвя становище за мерките, които се предприемат за закрила на детето.

4.5.3. Закрила и подкрепа за децата, жертви на трафик

Непридружените деца и децата, жертви на трафик, могат да бъдат настанени във всеки от осемнадесетте специализирани кризисни центъра за деца, както и в споменатите по-горе кризисни центрове за деца и възрастни или в специализирания Кризисен център за деца, жертви на трафик, към НКБТХ. Настаняването става със заповед на дирекция „Социално подпомагане“ по местоживеене на детето.

ВАЖНО!

Единственият специализиран център за деца, жертви на трафик, се намира в София и се управлява от НКБТХ. Децата могат да останат там за период до шест месеца, като настаняването се извършва от НКБТХ.

Системата за грижа за деца, жертви на насилие, и деца в риск в България е ясно регламентирана. Към всяка дирекция „Социално подпомагане“ функционира отдел „Закрила на детето“ (ОЗД). Отговорната институция за всяко дете е ОЗД по местоживеене. Работата се осъществява и координира от водещ на случая. Той е отговорен за оценката на всеки случай, включително и оценката на риска. Водещият на случая определя мерките за закрила и изготвя план за действие. При нужда се провежда мултидисциплинарна работа, като се включват и други институции, ангажирани със случая – полиция, прокуратура, училище, медицински служби и т.н. Всички действия се ръководят от най-добрия интерес на детето и неговата сигурност.

При настаняване на детето в кризисен център задължително се представят:

- (1) заповед за настаняване на детето от директора на Дирекция „Социално подпомагане“;
- (2) доклад за социално проучване за неговите близки и роднини; както и
- (3) план за действие за мерките, които ще се предприемат в дългосрочен план за детето.

Настаняването в кризисен център е временна и краткосрочна мярка. Детето може да престои в него до 6 месеца, като през този период се извършва активна социална работа в неговата среда и семейство, а ако това не е възможно поради риск от повторен трафик, се търсят други възможности, като настаняване в приемно семейство или в център за настаняване от семеен тип. Децата могат да останат по-дълго от 1 месец в кризисен център само със съдебно решение от съответния районен съд. За тази цел към него се обръща Дирекция „Социално подпомагане“ с искова молба.

Кризисните центрове за деца, жертви на насилие, са от затворен тип и през първия месец от престоя децата не могат да излизат навън без придружител.

Кризисният център е в постоянна комуникация с ОЗД, който управлява случая, и го информира за всички важни събития по време на престоя на детето. След приключване на услугата кризисният център изготвя доклад, който се предоставя на ОЗД и ДАЗД.

Решението дали детето да се върне в семейна среда се взима от водещия случая ОЗД в сътрудничество с екипа на кризисния център, в който е настанено детето, след обстойна оценка на риска от повторно трафикиране, насилие, negliжиране или други форми на злоупотреба и оценка на родителския капацитет, която се изготвя от ОЗД по местоживеене на родителите. Децата се настаняват в център за настаняване от семеен тип най-често поради риск от повторен трафик, друга форма на злоупотреба или нисък капацитет на родителите. Всеки случай се проследява от ОЗД за период от най-малко 1 година.

4.5.4. Специални мерки за децата, жертви на трафик

За децата, жертви на трафик, съществуват и допълнителни законови гаранции за предотвратяване на повторен трафик и експлоатация. В случаи на висок риск от повторен трафик председателят на ДАЗД може да инициира мотивирано предложение, а министърът на вътрешните работи – да наложи мярка за забрана за излизане от страната на детето и издаване на международен паспорт, в рамките до две години.

За деца, жертви на трафик, периодът за размисъл може да бъде удължен до 2 месеца по предложение на председателя на Държавната агенция за закрила на детето. Специалната закрила включва продължаване на престоя в приютите, както и разрешение за продължително пребиваване в България, ако жертвата е чужд гражданин.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. Съответни международни и регионални законодателни актове

Договор	Ратифициран от	
	БЪЛГАРИЯ	ШВЕЙЦАРИЯ
ООН		
Конвенция на ООН срещу транснационалната организирана престъпност	✓	✓
Протокол за предотвратяване, възпиране и наказване на трафика на хора, особено жени и деца, допълващ	✓	✓
Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност	✓	✓
Конвенция на ООН за правата на детето	✓	✓
Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография	✓	✓
Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените	✓	✓
Международен пакт за граждански и политически права	✓	✓
Международен пакт за икономически, социални и културни права	✓	✓
СЪВЕТ НА ЕВРОПА		
Конвенция за правата на човека	✓	✓
Конвенция за взаимопомощ по наказателноправни въпроси между държавите, членки на Европейския съюз, и протоколите към нея	✓	✓
Европейска конвенция за екстрадиция	✓	✓
Конвенция относно трансфера на производства по наказателни дела	✓	✗
Конвенция за престъпления в кибернетичното пространство	✓	✓
ДРУГИ		
Конвенция на Международната организация на труда (МОТ) за принудителния труд	✓	✓

Международни и регионални необвързващи документи:

- Препоръчителни принципи и насоки за права на човека и трафик на хора на Службата на Върховния комисар на ООН за правата на човека
- Насоки за борба с трафика на хора на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. Съответни законодателни актове на Европейския съюз

Европейското законодателство е обвързващо само за България в качеството ѝ на държава, членка на Европейски съюз (ЕС), но НЕ и за Швейцария. Въпреки това някои аспекти от вторичното право на ЕС са обвързващи във връзка с други законодателни актове/споразумения. Те са надлежно отбелязани в таблицата.

	Обвързващи за Швейцария ¹³⁶
Харта на основните права на Европейския съюз	Не
Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета	Не
Директива 2011/99/ЕС – Европейска заповед за защита	Не
Директива 2011/92/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография	Не, само в частите, свързани с Европейската Конвенция за екстрадиция
Директива 2009/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета за предвиждане на минимални стандарти за санкциите и мерките срещу работодатели на незаконно пребиваващи граждани на трета държава	Не, само в частите, свързани с Кодекса на шенгенските граници
Рамково решение 2008/977/ПВР на Съвета относно защитата на личните данни, обработвани в рамките на полицейското и съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси	Да
Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни	Да
Директива 2004/81/ЕО на Съвета за издаване на разрешение за пребиваване на граждани на трети страни, които са жертви на трафик на хора или са били обект на помощ за незаконна имиграция и които сътрудничат с компетентните органи	Не
Директива 2004/80/ЕО на Съвета от 29 април 2004 г. относно обезщетението на жертвите на престъпления	Не

¹³⁶ <https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/0.36.html#0.362>

ПРИЛОЖЕНИЕ 3. Съответни двустранни споразумения между ЕС и Швейцария

Съществуват множество двустранни споразумения между Европейския съюз и Швейцария, които са относими към областта на борба с трафика на хора и защита и подкрепа на жертвите на трафик. Те са следните:

- Свободно движение на хора (AFMP), в сила за свободно движение на български граждани в Швейцария от 1 юни 2009
- Шенген (контрол на външни граници, обща визова политика, Шенгенска информационна система (SIS), защита на данни), започна да работи на 12 декември 2008
- Дъблин (регистрация на търсещите убежище и база данни на пръстови отпечатащи Евродак), започна да работи на 12 декември 2008
- Европол (сътрудничество между полицейски органи при предотвратяване на и борба с тежка и организирана международна престъпност и тероризъм), в сила от 1 март 2006
- Евроджъст (международно сътрудничество при борба с организирана престъпност; координира производства по разследване и наказателно преследване между страни членки; улеснява обмена на информация, международно правно сътрудничество и изпълнение на искания за екстрадиране), в сила от 22 юли 2011

ПРИЛОЖЕНИЕ 4. Съответни български законодателни актове

- **Закон за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство (2004)**, който въвежда специални мерки за защита на участници в наказателни производства, свързани с трафик на хора
- **Закон за подпомагане и финансова компенсация за жертви на престъпления (2006)**, съгласно който трафикът на хора е едно от седемте най-тежки престъпления срещу човека, за което държавата е задължена да предостави подкрепа и компенсация на жертвите
- **Закон за закрила на детето (2000)**, който съдържа разпоредби за закрила на деца в риск и за правата на децата в административни и съдебни производства
- **Закон за чужденците в република България (1998)** (заедно с последващите изменения), който съдържа разпоредби, регулиращи издаването на разрешително за пребиваване на жертви на трафик
- **Закон за българските лични документи (1998)** (заедно с последващите изменения), който предвижда отнемането на лични документи на деца, за които има доказателства, че са били въввлечени в трафик
- **Правилник за приютите за временно настаняване и центровете за закрила и помощ на жертвите на трафика на хора (2004)**, който определя мерките за помощ, предоставени на жертвите на трафик на хора
- **Правилник за организацията и дейността на Националната комисия за борба с трафика на хора (2004)**
- **Правилник за прилагането на Закона за закрила на детето (2003)** и Етичен кодекс за превенция на трафика и сексуалната експлоатация на деца в сферата на туризма

ПРИЛОЖЕНИЕ 5. Съответни швейцарски законодателни актове

Федерален закон за помощ на жертвите на престъпления (2007) (RS 312.5) Урежда подпомагането и финансовата подкрепа, предоставена на жертви на трафик без значение от тяхната националност или правен статут в Швейцария. Той е допълнен от Федерална наредба за помощ за жертвите на престъпления (RS 312.51)

Федерален закон за чужденците (2005) (RS 142.20) Предвижда възможността за освобождаване от изискванията за приемане, за да се уреди престоят на жертвите и свидетелите на трафик на хора и за подпомагане при завръщане и реинтеграция на жертвите на трафик

Наредба на Федералния съвет за приемането, пребиваването и упражняването на доходоносна дейност (2007) (RS 142.201) Урежда престоя на жертвите и свидетелите на трафик на хора по време на периода на размисъл, по време на наказателни производства срещу трафикантите и в отделни случаи, считани за изключително тежки

Швейцарски наказателен кодекс (1937) (RS 311.0) Предвижда *inter alia* санкционирането на трафика на хора (чл. 182) и сексуалната експлоатация/склоняване към проституция (чл. 195)

Швейцарски наказателнопроцесуален кодекс (2007) (RS 321.0) предвижда *inter alia* закрила за жертви и свидетели по време на наказателни производства

Федерален закон за защита на свидетели извън наказателното производство (2011) (RS 312.2) Урежда закрилата на хора, чийто живот или физическо състояние са застрашени заради участието им в наказателни производства (включително жертви на трафик) извън процесуалните дейности или след като производството е приключило. Той е допълнен от Наредба на Федералния съвет за защита на свидетели извън наказателното производство (RS 312.21)

Федерален закон за международна взаимопомощ по наказателноправни въпроси (1981) (Закон за взаимопомощ; RS 351.1) Урежда международната взаимопомощ. Прилага се, когато договор не предвижда мерки за взаимопомощ. В случай на конфликт между даден договор и Федералния закон за взаимопомощ по наказателноправни въпроси се прилага най-благоприятното правило за взаимопомощ (решение на Федералния върховен съд). При липса на договор изцяло се прилага федералният закон, но чужда държава не може да черпи никакви права за сътрудничество

Наредба за мерките за предотвратяване на престъпленията, свързани с трафика на хора (2013) (Наредба срещу трафика на хора; RS 311.039.3) Позволява на Конфедерацията да въведе или финансира мерки за превенция на трафика на хора в Швейцария и урежда задачите и задълженията на Швейцарското координационно звено за борба с трафик на хора и трафик на мигранти

ПРИЛОЖЕНИЕ 6. Институции и организации в България

УСЛУГИ ЗА ПОДКРЕПА НА ЖЕРТВИТЕ

ФОНДАЦИЯ „АСОЦИАЦИЯ АНИМУС“
1000 София
ул. „Екзарх Йосиф“ №85
www.animusassociation.org
Тел.: +359 2 983 52 05
Факс: +359 2 983 53 05
Имейл: animus@animusassociation.org

ТРАНЗИТЕН ЦЕНТЪР ЗА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК – 24/7
+359 2 983 38 55
+359 878 670 574
Имейл: crisiscentre@animusassociation.org

НАЦИОНАЛНА КОМИСИЯ ЗА БОРБА С ТРАФИКА НА ХОРА (НКБТХ)
1797 София
Бул. „Г.М.Димитров“ №52 А
www.antitraffic.government.bg
Тел.: +359 2 807 80 50
Факс: +359 2 807 80 59
Имейл: office@antitraffic.government.bg
Насочване към услугите, управлявани от НКБТХ, става чрез администрацията на посочените телефони.

ПРИЮТ ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ И ЦЕНТЪР ЗА ПОДКРЕПА И
КОНСУЛТИРАНЕ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК В СОФИЯ
+359 2 807 80 50
+359 2 807 80 59 (факс)
Имейл: office@antitraffic.government.bg

ПРИЮТ ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ И ЦЕНТЪР ЗА ПОДКРЕПА И
КОНСУЛТИРАНЕ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК ВЪВ ВАРНА
+359 2 807 80 50
+359 2 807 80 59 (факс)
Имейл: office@antitraffic.government.bg

ПРИЮТ ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ И ЦЕНТЪР ЗА ПОДКРЕПА И
КОНСУЛТИРАНЕ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК В БУРГАС
+359 2 807 80 50
+359 2 807 80 59 (факс)
Имейл: office@antitraffic.government.bg

ЦЕНТЪР ЗА ПОСЛЕДВАЩА РЕИНТЕГРАЦИЯ НА ЖЕРТВИ
НА ТРАФИК В БУРГАС
+359 2 807 80 50
+359 2 807 80 59 (факс)
Имейл: office@antitraffic.government.bg

КРИЗИСЕН ЦЕНТЪР ЗА ДЕЦА, ЖЕРТВИ НА ТРАФИК В СОФИЯ
+359 2 807 80 50
+359 2 807 80 59 (факс)
Имейл: office@antitraffic.government.bg

МЕЖДУНАРОДНА ОРГАНИЗАЦИЯ ПО МИГРАЦИЯ СОФИЯ
1000 София
ул. „Цар Асен“ №77
www.iom.bg
Тел.: +359 2 93-94-774
Факс: +359 2 93-94-788
Имейл: iomsofia@iom.int

ФОНДАЦИЯ „КАМПАНИЯ А21“
1000 София
Ул. „Сан Стефано“ №24, Офис 1
www.a21.bg
Тел.: + 359 884 45 46 56
Имейл: info.bg@a21.bg

ПОЛИЦИЯ

ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „БОРБА С ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ“,
СЕКТОР „ТРАФИК НА ХОРА“
1784 София
Бул. „Цариградско шосе“ №133А
www.mvr.bg
Тел.: +359 2 982 83 63
Имейл: gdbop@mvr.bg

ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „ГРАНИЧНА ПОЛИЦИЯ“
1202 София
Бул. „Мария Луиза“ №46
www.mvr.bg
Тел.: +359 2 983 18 65
+359 2 988 58 67
+359 2 982 53 90
Имейл: nsgp@mvr.bg

ДИРЕКЦИЯ „МЕЖДУНАРОДНО ОПЕРАТИВНО СЪТРУДНИЧЕСТВО“
1233 София
Бул. „Мария Луиза“ №114Б
Тел.: +359 2 982 61 82
+ 359 2 982 43 68 (дежурен телефон)
Имейл: europol@mvr.bg

СЪТРУДНИЧЕСТВО ПО НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ ВЪПРОСИ

ДОСЪДЕБНО ПРОИЗВОДСТВО
ВЪРХОВНА КАСАЦИОННА ПРОКУРАТУРА
1061 София
Бул. „Витоша“ №2
Тел.: +359 2 986 7671
Имейл: press@prb.bg

СЪДЕБНО ПРОИЗВОДСТВО
МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО
Дирекция „Международно правно сътрудничество и европейски въпроси“
1000 София
Ул. „Славянска“ №1
www.mjs.bg
Тел.: + 359 2 923 74 13
Имейл: civil@justice.government.bg
criminal@justice.government.bg

ДЕЦА, ЖЕРТВИ НА ТРАФИК

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО (ДАЗД)
1051 София
ул. „Триадица“ №2
www.sacp.government
Тел.: +359 2 933 90 10
+359 2 980 24 15
Имейл: sacp@sacp.government.bg

ДРУГИ ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИЗАЦИИ

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ (МВНР)
1113 София
Ул. „Александър Жендов“ №2
www.mfa.government.bg
Тел.: +359 2 948 20 02
+359 2 971 36 20

ПОСОЛСТВО НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В БЕРН

3005 Bern

02-04 Bernastrasse,

Тел.: +41 31 351 14 55

+41 31 351 14 56

Факс: +41 31 351 00 64 (faxes):

Дежурен телефон: +41 798243822

Имейл: Embassy.Bern@mfa.bg

Работно време: пон.-петък , 9.00-17.30

Към посолството работи аташе по трудови и социални въпроси

КОНСУЛСКА СЛУЖБА

Тел.: +41 31 351 13 67

+41 31 351 00 64

Имейл: consular.bern@mfa.bg

Работно време: пон.-петък, 9.00-12.00

НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ, КОИТО ПРЕДОСТАВЯТ УСЛУГИ ЗА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК

■ Фондация „SOS – семейства в риск“

9002 Варна

ул. „Синчец“ №21

<http://sos-varna.org>

Тел.: +359 52 60 96 77

Факс: +359 52 61 38 30

Имейл: sos@ssi.bg ; sos@mail.bg

■ АСОЦИАЦИЯ „ДЕМЕТРА“

8000 Бургас

Ул. „Шейново“ №102 а

www.demetra-bg.org

Тел.: +359 56 81 56 18

Факс: +359 56 83 66 57

Мобилен: +359 896 82 15 91

Имейл: demetra@unacs.bg

■ ФОНДАЦИЯ „ДЖЕНДЪР АЛТЕРНАТИВИ“

4000 Пловдив

ул. „4-ти януари“ №38

www.gendernalternatives.org

Тел.: +359 32 260708

+359 879260101

Имейл: office@gendernalternatives.org

■ АСОЦИАЦИЯ ЦЕНТЪР „ОТВОРЕНА ВРАТА“

5800 Плевен

ул. „Неофит Рилски“ №55

www.opendoor.hit.bg

Тел.: +359 64 84 67 13

+359 64 84 67 13

Имейл: opendoor_centre@hotmail.com

■ АСОЦИАЦИЯ „ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА“

7500 Силистра

Ул. „Никола Вапцаров“ №51

www.ekaravelova.net

Тел.: +359 86 820487

+359 86 821495

Имейл: ceta@mail.bg

■ ФОНДАЦИЯ „ПУЛС“

2700 Перник

Ул. „Средец“ №2

www.pulsefoundation.org

Тел.: +359 76 601010

+359 76 603360

Имейл: pulse.women@gmail.com

ТЕЛЕФОНИ ЗА ПОДКРЕПА

ФОНДАЦИЯ „АСОЦИАЦИЯ АНИМУС“ - Национална телефонна линия за жертви на насилие – 24/7

+ 359 2 981 76 86

0800 1 86 76 (безплатен от България)

ГОРЕЩ ТЕЛЕФОН НА МОМ СОФИЯ

+359 (0) 2 939 47 77

ФОНДАЦИЯ „КАМПАНИЯ А21“ - Национална телефонна линия срещу трафика на хора

+359 800 20 100

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО - Национална телефонна линия за деца - 24/7

116 111

ШВЕЙЦАРСКА НАЦИОНАЛНА АНТИ ТРАФИК-КООРДИНАЦИЯ

ШВЕЙЦАРСКО КООРДИНАЦИОННО ЗВЕНО ЗА БОРБА С ТРАФИК НА ХОРА И ТРАФИК НА МИГРАНТИ ФЕДЕРАЛНА СЛУЖБА „ПОЛИЦИЯ“ (FEDPOL)
THE SWISS COORDINATION UNIT AGAINST THE TRAFFICKING IN PERSONS AND SMUGGLING OF MIGRANTS (KSMM)
Federal Office of Police (fedpol)
Nussbaumstrasse 29
CH-3003 Bern
<http://www.ksmm.admin.ch>
Тел: +41 (0)58 463 57 02
Имейл: stab-ksmm@fedpol.admin.ch

УСЛУГИ ЗА ПОДКРЕПА НА ЖЕРТВИТЕ ЦЯЛОСТНА СПЕЦИАЛИЗИРАНА ЗАКРИЛА И ПОМОЩ ЗА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК

FIZ ЗАСТЪПНИЧЕСТВО И ПОДКРЕПА ЗА ЖЕНИ МИГРАНТИ И ЖЕРТВИ НА ТРАФИК
СЪС СПЕЦИАЛИЗИРАН ПРИЮТ И ПРОГРАМА ЗА ПОДКРЕПА:
FIZ Makasi консултиране и подкрепа за жени, жертви на трафик
Badenerstrasse 682
CH-8048 Zurich
<http://www.fiz-info.ch>
Тел.: +41 (0)44 436 90 00
Имейл: contact@fiz-info.ch

ASTREE АСОЦИАЦИЯ ЗА ПОДКРЕПА НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК И ЕКСПЛОАТАЦИЯ
Ruelle de Bourg, 7
CH-1003 Lausanne
<https://www.astree.ch>
Тел.: + 41 (0)21 544 27 97
Имейл: info@astree.ch

ДРУГИ ПРИЮТИ ЗА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК НА ХОРА

Au Coeur des Grottes („В сърцето на пещерата“)
Приют за жени и техните деца
Rue de l'Industrie 14
CH-1201 Geneva
<http://www.coeur.ch>
Тел.: +41 (0)22 338 24 80
Имейл: info@coeur.ch

TRAFFICKING.CH – ЗВЕНО ЗА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК
SAFE HOUSE FORTIS – 24/7
<https://www.trafficking.ch>
Тел.: +41 (0)79 903 21 13

DACHORGANISATION FRAUENHÄUSER
(ОБЕДИНЕНИЕ НА ПРИЮТИ ЗА ЖЕНИ)
Postfach 1357
CH-8031 Zürich
<https://frauenhaus-schweiz.ch>
Съдържа информация за всички разпознати приюти за жени в Швейцария и Лихтенщайн

TEEN CHALLENGE SCHWEIZ („ТИЙН ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ШВЕЙЦАРИЯ“)
Kirchweg 86
CH-8750 Glarus
<http://www.teenchallenge.ch>
Тел.: +41 (0)55 640 98 40
Имейл: leitung@teenchallenge.ch

СПЕЦИАЛИЗИРАНИ УСЛУГИ ЗА КОНСУЛТИРАНЕ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК

ПРОТЕСТАНТСКИ СОЦИАЛЕН ЦЕНТЪР ЖЕНЕВА
CENTRE SOCIAL PROTESTANT GENEVE CSP
Rue du Village-Suisse 14
Case Postale 171
CH-1211 Genève
<https://csp.ch/geneve/services/questions-de-traite-humain/>
Тел.: + 41 (0)800 20 80 20 (free legal advice)
Тел.: + 41 (0)22 807 07 00 (general office)

АНТЕНА „МЕЙ ДЕЙ“ SOS ТИЧИНО
ANTENNA MAY DAY SOS TICINO
Via Merlina 3a
CH-6962 Viganello
<http://www.sos-ti.ch/mayday.html>
Тел.: + 41 (0)91 973 70 67
Имейл: may.day@sunrise.ch

ОБЩИ УСЛУГИ ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА ЖЕРТВИ

КАНТОНАЛНИ ЦЕНТРОВЕ ЗА КОНСУЛТИРАНЕ НА ЖЕРТВИ (LAVI)
<http://www.sodk.ch/en/fachbereiche/familien-und-gesellschaft/opferhilfe/wwwopferhilfe-schweizch/counselling-centres/>

Представени са лицензираните консултативни центрове за жертви във всички кантони, включително и центрoвете за деца и юноши.

ПОЛИЦИЯ

ФЕДЕРАЛНО МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО И ПОЛИЦИЯТА
Federal Department of Justice and Police (FCP)
ФЕДЕРАЛНА СЛУЖБА „ПОЛИЦИЯ“ (FEDPOL)
Звено за координация
Оперативна секция KOR2
Nussbaumstrasse 29
CH-3003 Bern
<https://www.fedpol.admin.ch/fedpol/en/home.html>
Тел.: +41 (0)58 463 11 23

ПРАВОСЪДИЕ/НАКАЗАТЕЛНО ПРЕСЛЕДВАНЕ

ФЕДЕРАЛНО МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО И ПОЛИЦИЯТА
Federal Department of Justice and Police (FCP)
Федерална служба „Правосъдие“
Международна правна помощ
Bundesrain 20
CH-3003 Bern
<https://www.bj.admin.ch/bj/en/home.html>
Тел.: +41 (0)58 462 11 20

ГЛАВЕН ПРОКУРОР НА КОНФЕДЕРАЦИЯ ШВЕЙЦАРИЯ
Office of the Attorney General of Switzerland (OAG)
Bundesanwaltschaft
Taubenstrasse 16
CH-3003 Bern
<https://www.bundesanwaltschaft.ch/mpc/en/home.html>
Тел.: +41 (0)58 462 45 79

ПРОКУРАТУРА НА КОНФЕДЕРАЦИЯ ШВЕЙЦАРИЯ
Schweizerische Staatsanwälte-Konferenz (SSK)
<https://www.ssk-cps.ch>
Имейл: info@ssk-cps.ch

УСЛУГИ ЗА ЗАВРЪЩАНЕ

ФЕДЕРАЛНО МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО И ПОЛИЦИЯТА (FCP)
Държавен секретариат по миграция (ДСМ)
Отдел „Основания за завръщане и подпомагане на завръщането“
State Secretariat of Migration (SEM)
Section Bases of Return and Return Assistance
Quellenweg 6
CH-3003 Bern-Wabern
<https://www.sem.admin.ch/sem/en/home.html>
Тел.: +41 (0)31 325 11 11
Международна организация по миграция Берн
Thunstrasse 11

Postfach 216
CH-3000 Bern 6
<http://www.ch.iom.int>
Тел.: +41 (0)31 350 82 11
Имейл: iombern@iom.int

КАНТОНАЛНИ КОНСУЛТАТИВНИ СЛУЖБИ ЗА ЗАВРЪЩАНЕ (ККСЗ)
<https://www.sem.admin.ch/sem/de/home/rueckkehr/rueckkehrhilfe/rueckkehrberatung.html>

Посочени са кантоналните офиси на консултативните служби за завръщане

ДРУГИ ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИЗАЦИИ

СЛУЖБИ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕЦА И ВЪЗРАСТНИ

Мрежа за закрила на деца и възрастни
(Konferenz für Kindes- und Erwachsenenschutz KOKES)
Секретариат
Werftstrasse 1
Postfach 2945
CH-6002 Luzern
<https://www.kokes.ch/de/organisation/organisation-kantone>
Тел.: +41 (0)41 367 48 57
Имейл: info@kokes.ch

СЛУЖБИ ЗА СОЦИАЛНА ПОДКРЕПА

Швейцарска мрежа за социална подкрепа
Schweizerische Konferenz für Sozialhilfe SKOS
Monbijoustrasse 22
Postfach
CH-3000 Bern 14
<https://www.skos.ch/recht-und-beratung/beratung-fuer-betroffene>
Тел.: +41(0)31 326 19 19
Имейл: admin@skos.ch

ТЕЛЕФОНИ ЗА ПОДКРЕПА (В РАМКИТЕ НА РАБОТНИЯ ДЕН):

FIZ консултиране, подкрепа и идентификация на жертви на трафик

+ 41 (0)44 436 90 00

The Centre Social Protestant CSP (Протестантски социален център Женева) правни консултации

+ 41 (0)800 20 80 20

АСТ 212 за докладване на (потенциални) случаи на трафик

+ 41 (0)840 212 212